

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

OMORGANISATION AV POST- SPARBANKEN

AVGIVET AV DE, ENLIGT BEMYNDIGANDE
AV KUNGL. MAJ:T DEN 16 JULI 1920,
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

BETÄNKE

OMORGANISATIONEN
SPÄRRE

STOCKHOLM 1921
A. B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

STOCKHOLM 1921

A. B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

INNEHÅLL.

Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet sid. V

Betänkande.

Kap. I.	Historik	» 1
» II.	Postsparbankens nuvarande verksamhet och organisation	» 2
» III.	Frågan om postsparbanksrörelsens bibehållande	» 9
» IV.	Postsparbankens ställning till postverket	» 15
» V.	Skolsparkasseverksamhet	» 40
» VI.	Postcheckrörelsens införande i Sverige	» 66
» VII.	Förslag till kungl. förordning angående postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser	» 74
» VIII.	Motivering för de sakkunnigas förslag till kungl. förordning angående postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser	» 81
» IX.	Arbetsätt och arbetsmetoder inom postsparbanken nu och efter omorganisationen; antal tjänstemän, som beräknas bli erforderliga för postsparbanks- och postcheckgöromål under år 1923.....	» 93
» X.	Organisationen av den föreslagna bankbyrån inom generalpoststyrelsen m. m.; beräknad driftkostnad för postsparbanksrörelsen efter omorganisationen	» 101
» XI.	Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk den 19 juni 1919 med däruti sedan vidtagna ändringar	» 112
» XII.	Det ekonomiska resultatet av postsparbanksrörelsen nu och efter omorganisationen.....	» 114
» XIII.	Postsparbankssakkunnigas hemställan	» 119
	Särskilt yttrande	» 121

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t den 16 juli 1920 bemyndigat chefen för kungl. finansdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga att skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag till en fullständig omorganisation av postsparbanken, blevo undertecknade — Juhlin, Ekman och Eriksson samma dag och Döss den 6 påföljande augusti — tillkallade för fullgörande av ifrågavarande uppdrag, varjämte åt undertecknad Juhlin uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

Undertecknad Döss har tillika fungerat såsom de sakkunnigas sekreterare.

De frågor, som vid utredningen särskilt och framför andra borde tagas under övervägande, vore, enligt Herr Statsrådets anförande till statsrådsprotokollet, spörsmålen om postsparbankens framtida ställning till postverket ävensom frågan om, huruvida de till postsparbanken anslutna pensions- och försäkringsavdelningarna borde för framtiden vara anslutna till postsparbanken eller därifrån utbrytas. Enär de sakkunniga icke sågo sig i stånd att slutföra hela det dem lämnade uppdraget å sådan tid, att frågan i hela dess omfattning kunde föreläggas 1921 års riksdag, ansågo de sig böra utbryta frågan om postsparbankens bestyr för riksförsäkringsanstaltens och pensionsstyrelsens räkning från huvudfrågan, frågan om postsparbankens omorganisation. I särskilda skrivelser till Herr Statsrådet den 12 och 24 februari 1921 hemställde de sakkunniga på i skrivelserna anförda skäl, att postsparbankens försäkrings- och pensionsavdelningar måtte upphöra med innevarande års utgång och att i samband därmed riksförsäkringsanstalten måtte från 1922 års ingång själv övertaga samtliga de uppgifter, som postsparbanken hade att utföra för anstaltens räkning, och att från sistnämnda års ingång postverket måtte få sig ålagda de bestyr, som postsparbanken utförde för pensionsstyrelsens räkning enligt lagen om allmän pensionsförsäkring.

Kungl. Maj:t avlät, i enlighet med de sakkunnigas hemställan, proposition (n:r 263) till 1921 års riksdag, och Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag i ärendet.

I följd därav kommer postsparbanken att med 1921 års utgång befrias från ifrågavarande bestyr för riksförsäkringsanstaltens och pensionsstyrelsens räkning.

Sedan de sakkunniga nu jämväl slutbehandlat frågan om postsparbankens omorganisation, få de härjämte vördsamt överlämna sitt betänkande härom.

Genom beslut den 9 oktober 1917 uppdrog Kungl. Maj:t åt särskilda kommitterade att verkställa utredning beträffande införande i vårt land av så kallad postcheckrörelse.

I sitt den 20 oktober 1919 avgivna betänkande förordade dessa kommitterade införande i Sverige av dylik rörelse.

Kungl. Maj:t har den 17 augusti 1921 för kännedom överlämnat ifrågavarande betänkande till postsparbankssakkunniga.

Enär de sakkunniga funnit, att den föreslagna postcheckrörelsen vore närbesläktad med postsparbanksrörelsen, hava de ansett sig böra jämväl undersöka, huruvida icke, därest postcheckrörelse infördes i vårt land, denna rörelse lämpligen borde bedrivas i nära samband med postsparbanksrörelsen. Postsparbankssakkunnigas betänkande innefattar alltså även yttrande och förslag i denna fråga.

Från Kungl. Maj:t eller statsdepartementet hava till de sakkunniga inkommit följande handlingar, att tagas under övervägande vid fullgörande av dem lämnat uppdrag, nämligen:

1) en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från E. Anderson, innefattande vissa önskemål i fråga om postsparbanksrörelsen;

2) en till Kungl. Maj:t ställd skrift från kontorsskrivaren Elin Gustava Rheborg i fråga om rätt att söka och innehava vissa för kvinnor icke avsedda tjänstebefattningar vid postsparbanken;

3) en till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet ställd skrift från postmästaren Anton Emanuel Holm, angående ändring i postsparbankens räntepolitik m. m.;

4) en till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet ställd skrivelse från samme Holm, angående postsparbankens inlåningsränta;

5) en till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet ställd skrift från Erik Tretow, angående ändring i vissa bestämmelser rörande postsparbanken;

6) en till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet ställd skrift från intendenten Hj. Westin, angående omorganisation av postsparbanken;

7) av Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet vissa ärenden rörande skolungdomens fostran till sparsamhet; samt

8) en till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet ställd skrift från C. F. Thorslund, angående ny bankräkning för kapital-samling.

De under punkt 7) omnämnda ärendena behandlas utförligt under särskilt kapitel i betänkandet (V. Skolsparkasseverksamhet.). Var och en av de övriga ovannämnda handlingarna har försetts med särskilt yttrande. Samtliga ifrågavarande remitterade ärenden överlämnas samtidigt härmed till Herr Statsrådet.

Därest de sakkunnigas förslag beträffande omorganisation av postsparbanken och i samband därmed behandlade spörsmål i huvudsak vinna Kungl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, torde det bli nödvändigt att inom generalpoststyrelsen igångsätta ett omfattande förarbete för att postverket skall vara rustat att vid 1923 års ingång övertaga de nya rörelsegrenarna. Med hänsyn härtill tillåta sig postsparbankssakunniga framhålla önskvärdheten av att ärendets slutliga avgörande sker så tidigt, att generalpoststyrelsen beredes erforderlig tid för förarbetet i fråga.

Vid betänkandet finnes fogat ett särskilt yttrande av undertecknad Juhlin.

Stockholm den 15 november 1921.

JULIUS JUHLIN.

Joh. Döss.

Carl Ekman.

K. Eriksson.

BETÄNKANDE.

Kap. I.

Historik.

I inledningen till 1902 års löneregleringskommittés den 5 februari 1910 avgivna betänkande angående reglering av löneförhållanden m. m. vid postsparbanken (delen XXIII av kommitténs tryckta betänkande) lämnas en utförlig redogörelse rörande postsparbankens tillkomst och dess utveckling i organisativa hänseenden, särskilt dess förhållande till postverket, samt även dess övertagande av vissa nya bestyr intill tidpunkten för avgivandet av kommitténs betänkande.

Denna historik kompletteras genom vissa anföranden i statsrådet den 12 mars 1920 av Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m. (n:r 331). Dessa anföranden finnas återgivna i det vid förenämnda proposition fogade utdrag ur statsrådsprotokollet.

Vid sådant förhållande hava postsparbankssakkunniga ansett obehövt att belasta sitt betänkande med en allmän historik om postsparbankens utveckling, särskilt som en sådan historisk redogörelse skulle i stort sett endast kunna bli ett återupprepande av vad sålunda redan finnes i ärendet anført. De sakkunniga hava däremot under flera avdelningar av betänkandet närmare redogjort för den historiska utvecklingen av däri behandlade spörsmål.

Kap. II.

Postsparbankens nuvarande verksamhet och organisation.

I § 1 av kungl. förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 anges postsparbankens ändamål vara att under statens garanti emottaga penningar, desamma förränta och genom räntas läggande till kapitalet ytterligare förkovra och medlen i stadgad ordning vederbörande tillhandahålla.

Bankens egentliga uppgift har alltså varit och är fortfarande att driva sparbanksrörelse. Vid sidan härav har emellertid postsparbanken efter hand tillförts vissa för dess egentliga rörelse främmande uppgifter. De mest omfattande av dessa nu kvarstående bestyr äro att för riksförsäkringsanstaltens räkning mottaga inbetalningar och verkställa utbetalningar avseende den allmänna olycksfallsförsäkringen och den särskilda olycksfallsförsäkringen för fiskare ävensom utbetala ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, och att för pensionsstyrelsens räkning utbetala pensioner och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring.

Genom beslut vid 1921 års riksdag kommer emellertid postsparbanken att med innevarande års utgång befrias från samtliga förenämnda bestyr för riksförsäkringsanstaltens och pensionsstyrelsens räkning. Efter 1922 års ingång kommer alltså postsparbanken, såsom vid början av bankens verksamhet torde hava avsetts, att i huvudsak ägna sig åt egentlig sparbanksrörelse.

Följande åligganden, som jämväl efter 1921 års utgång komma att påvila postsparbanken, kunna hänföras till sparbanksverksamheten, nämligen,

att mottaga dels insättningar av fångars besparade arbetspremier eller arbetsinkomst (lag den 24 oktober 1890 och kungl. reglemente angående arbetspremier vid de centrala straff- och tvångsarbetsanstalterna i riket, av samma dag, Svensk författningssamling n:r 53/1890) dels ock insättningar för manskapet vid armén och marinen (reglemente för arméns avlöning under fred § 26 och reglementet för marinen del I § 142 och del III § 73), samt

– att i enlighet med de i kungl. reglementet den 19 juni 1919 (Svensk författningssamling n:r 511/1919) angivna bestämmelser verkställa utbetalning av och avgiva redovisning för statens räntefria studielån.

Däremot torde följande bestyr, som postsparbanken även efter 1922 års ingång kommer att tillsvidare utföra, kunna anses falla utom postsparbankens egentliga arbetsområde, nämligen,

att emottaga och till pensionsstyrelsen redovisa influtna avgifter avseende den på frivilliga avgifter grundade pensionsförsäkringen (kungl. kungörelse den 31 december 1917, Svensk författningssamling n:r 957/1917);

att i landsorten utbetala pensioner från civilstatens änke- och pupillkassa (kungl. kungörelse den 18 december 1908, Svensk författningssamling n:r 170/1908); samt

att enligt överenskommelse mellan statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. och postsparbanken tills vidare av kommuner och enskilda mottaga bidrag till barnmorskornas pensionering och till nämnda anstalt redovisa bidragen i fråga.

Under år 1920 har på grund av den frivilliga pensionsförsäkringen vid rikets samtliga postanstalter icke utfärdats mer än 539 försäkringsböcker och icke inbetalats försäkringsavgifter till högre sammanlagt belopp än 37,866 kronor i 1,913 poster, vilket icke utgör mer än ungefär en post på varannan postanstalt i riket.

För ifrågavarande bestyr har postsparbanken för samma år uppburit en ersättning av 210 kronor 50 öre.

För civilstatens änke- och pupillkassas räkning har under år 1920 utbetalats 6,075 pensioner till ett sammanlagt belopp av 631,298 kronor 93 öre. I ersättning härför har postsparbanken uppburit 752 kronor 80 öre.

Det under 1920 i och för barnmorskors pensionering till postsparbanken inbetalade beloppet har uppgått till 47,953 kronor 21 öre. För uppbörd och redovisning av beloppet i fråga har postsparbanken uppburit en ersättning av 1,688 kronor 7 öre.

Samtliga dessa vid sidan om postsparbankens egentliga uppgift liggande uppdrag äro sålunda av så ringa omfattning, att de knappast i något hänseende inverka på bankens verksamhet.

Postsparbanken såsom förvaltande myndighet betraktad är sedan år 1912 ett självständigt, på ordinarie stat uppfört, under finansdepartementet lydande centralt ämbetsverk.

Enligt § 12 i Kungl. Maj:ts instruktion för postsparbanken den 22 december 1911 (Svensk författningssamling n:r 159/1911) företrädes banken

av en styrelse, bestående av generalpostdirektören såsom ordförande samt fyra ledamöter, nämligen postsparbanksdirektören och chefen för postsparbanken såsom föredragande, en av Kungl. Maj:t, varje gång för en tid av tre år, särskilt förordnad ledamot samt en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka båda sistnämnda ledamöter bemäde fullmäktige var för sig inom sig utse.

Postsparbanksdirektören bör, jämlikt § 13 i nyssnämnda instruktion, i första hand tillse, att verkets personal med noggrannhet och drift fullgör sina skyldigheter. Honom åligger ock, på sätt i instruktionen och verkets arbetsordning närmare bestämmes, att antingen bereda och föredraga eller ock i de särskilda fall, som i instruktionen angivas, själv avgöra de ärenden, som tillhöra postsparbanken och vilkas handläggning icke på grund av särskilt beslut tillkommer annan tjänsteman; att hava tillsyn över göromålen inom banken och ansvara för att beslut i de av honom handlagda ärenden varda utan dröjsmål expedierade samt att i övrigt fullgöra vad enligt instruktionen och arbetsordningen honom åligger.

I § 14 av samma instruktion föreskrives, att hos postsparbanken skola finnas anställda ordinarie tjänstemän i enlighet med vad i fastställd stat angives, varjämte banken bemyndigats att för tjänstgöring hos ämbetsverket anställa extra tjänstemän.

Genom kungl. brev till postsparbanken den 22 juni 1921 har Kungl. Maj:t fastställt följande utgiftsstat för postsparbanken för år 1922. Siffrorna inom parentes för de ordinarie tjänstemännen angiva begynnelse- resp. slutavlöningarna.

	Kronor	Kronor	Kronor
A. Avlöningar och understöd.			
Generalpostdirektören såsom ordförande i styrelsen för postsparbanken, arvode	2,000	3,800	
3 ledamöter i styrelsen, arvoden, 600 kronor var	1,800		
Ordinarie löner och tjänstgöringspenningar:			
Postsparbanksdirektören och chefen för postsparbanken	9,500		
1 kamrerare och sekreterare (6,500—7,500) förslagsvis	7,500		
1 förste aktuarie (5,500—7,000 kronor) förslagsvis	7,000		
1 kassör (4,700—6,000 kronor) förslagsvis	6,000		
Transport	30,000	3,800	

A. Avlöningar och understöd (forts.)	Kronor	Kronor	Kronor
Transport	30,000	3,800	
1 registrator och aktuarie (4,700—6,000 kronor) förslagsvis	6,000		
4 revisorer (4,700—6,000 kronor) förslagsvis ...	22,600		
7 bokhållare (2,500—4,300 kronor) förslagsvis...	25,500		
35 kontorsskrivare (1,900—2,700 kronor) förslagsvis.....	94,100		
28 skrivbiträden (1,700—2,100 kronor) förslagsvis	58,800		
5 vaktmästare (1,550—1,950 kronor) förslagsvis	9,750	246,750	
Ortstillägg, förslagsvis		23,565	
Kassören, felräkningspenningar		300	
Kontrollantarvoden, 180 kronor till envar av 7 kontorsskrivare		1,260	
Förste vaktmästaren, arvode		200	
Arvoden åt extra biträden, vikariatsersättning m. m. förslagsvis		139,000	
Gratifikationer åt poststationsföreståndare m. fl. ...		20,000	
Understöd		1,240	436,115
B. Omkostnader.			
Ersättning till postverket för postsparbanksgöromål		87,000	
Ersättning till vissa befattningshavare hos generalpoststyrelsen för göromål för postsparbankens räkning.....		3,500	
Expenser och diverse utgifter, förslagsvis.....		115,000	205,500
C. Avkortningar och restitutioner.			
Förslagsvis			6,000
Summa	—	—	647,615

Detta innebär en minskning i det ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av postsparbankens verksamhet med 71,380 kronor. Huruvida det för år 1922 beviljade anslaget blir tillräckligt, eller om detsamma kommer att överskridas, kan nu icke med bestämdhet förutses.

I staten ingår icke dyrtidstillägg. Dessa utgå såsom till befattningshavare vid oreglerade verk i allmänhet. För innevarande år beräknas dyrtidstillägget uppgå till ett sammanlagt belopp av omkring 340,000 kronor.

Antalet ordinarie befattningshavare vid postsparbanken är som ovan framgår 84, fördelat på olika befattningar sålunda:

postsparbanksdirektören	1
kamrerare och sekreterare	1
förste aktuarie	1
kassör	1
registrator och aktuarie	1
revisorer	4
bokhållare	7
kontorsskrivare (kvinnlige)	35
skrivbiträden (kvinnlige)	28
vaktmästare (därav 1 förste vaktmästare)	5
	= 84

Antalet extra tjänstemän med fast arvode beräknas för år 1922 till..... 39

Därjämte använder sig banken av timavlönade tillfälliga biträden. År 1920 hava dessa biträden fullgjort arbete för banken under i runt tal 53,000 timmar. Under förutsättning att ungefär samma antal arbetstimmar skulle erfordras under år 1922, kan man beräkna dessa timavlönade biträden motsvara omkring 26 tjänstemän 26

Det antal tjänstemän, som postsparbanken väntas komma att anlita under år 1922, kan alltså uppskattas till..... 149

Grunderna för den ordinarie personalens avlöning finnas fastställda i det av Kungl. Maj:t den 25 september 1914 utfärdade avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken (Svensk författningssamling n:r 427/1914) med däri enligt kungl. kungörelse den 1 juli 1918 (Svensk författningssamling n:r 608/1918) vidtagna ändringar.

Den mera varaktigt anställda extra personalens avlöningsförmåner utgå enligt bestämmelser i kungl. brev till styrelsen för postsparbanken den 31 december 1918. Årsavlöningen utgör för

manligt extra biträde 2,760 kronor (därav 360 kronor i ortstillägg),

manligt tillfälligt biträde 2,400 kronor,

kvinnligt extra biträde 1,725 kronor och efter två års väl vitsordad tjänstgöring 1,845 kronor, av vilka arvodesbelopp 225 kronor utgöra ortstillägg,

kvinnligt tillfälligt biträde 1,587 kronor,

extra vaktmästare 1,850 kronor (därav 350 kronor i ortstillägg), samt

tillfälliga vaktmästarbiträden 1,500 kronor.

Viss ersättning vid sjukledighet för den extra personalen ävensom semesterledighet årligen intill 15 dagar finnas jämväl stadgade i nämnda kungl. brev.

Utöver ovan angivna avlöningsförmåner åtnjuter förenämnda extra personal dyrtidstillägg enligt de för de oreglerade ämbetsverkens tjänstemän gällande allmänna grunder.

Med stöd av bemyndigande av Kungl. Maj:t den 13 september och 25 oktober 1918 samt den 16 juli 1919 har postsparbanksstyrelsen bestämt, att ersättning till *timavlönade manliga tillfälliga biträden* skall utgå för arbetstimme med en begynnelseavlöning av 1 krona 20 öre pr timme, vilken avlöning efter 500 tjänstgöringstimmar höjes till 1 krona 40 öre pr timme, efter 3,500 tjänstgöringstimmar till 1 krona 60 öre pr timme och efter ytterligare 3,000 timmar till 1 krona 80 öre pr timme, allt under förutsättning att tjänstgöringen varit av beskaffenhet att kunna väl vitsordas.

För *timavlönade kvinnliga tillfälliga biträden* utgår ersättningen med 1 krona 10 öre pr timme, vilken ersättning efter 500 timmars väl vitsordad tjänstgöring kan höjas till 1 krona 30 öre pr timme.

De tillfälliga biträden, som tjänstgöra såsom kontrollanter, tillsyningsmän eller arbetsledare, äga uppbära en tilläggsersättning av intill 70 öre för timme.

Arbetet inom banken är uppdelat på följande avdelningar, nämligen: *registratorsavdelningen* med en registrator och aktuarie, en bokhållare, fem kontorsskrivare och ett skrivbiträde;

kamreraravdelningen med en kamrerare och sekreterare, en bokhållare och ett skrivbiträde;

bokföringsavdelningen med en förste aktuarie, en bokhållare, tjugotre kontorsskrivare och tjuogoett skrivbiträden;

huvudkassan med en kassör, en bokhållare och ett skrivbiträde;

medelsrevisionen med två revisorer, två bokhållare, två kontorsskrivare och ett skrivbiträde;

kupongrevisionen med en revisor och en bokhållare;

sparmärksrevisionen med en revisor och ett skrivbiträde; samt

kansli- och renskrivningsavdelningen med fem kontorsskrivare och två skrivbiträden.

Jämväl huvudparten av den extra personalen faller på bokföringsavdelningen.

I fråga om sättet och ordningen för handläggning och avgörande av de hos postsparbanksstyrelsen förekommande ärenden tillåta sig de sak-

kunniga att hänvisa till bestämmelserna i avdelning 3 av instruktionen för postsparbanken med däri enligt kungl. kungörelsen den 17 december 1920 (Svensk författningssamling n:r 828/1920) vidtagen ändring.

Kungl. Maj:t har den 17 december 1920 (Svensk författningssamling n:r 827/1920) utfärdat reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inflytande medel.

Genom brev till styrelsen för postsparbanken den 26 november 1920 har Kungl. Maj:t på förslag av postsparbankssakkunniga förordnat, att ledigblivande ordinarie befattning vid postsparbanken skall tillsättas allenast medelst förordnande tillsvidare. I anledning därav uppehållas för närvarande 2 kontorsskrivartjänster på förordnande.

Slutligen anse sig postsparbankssakkunniga böra i fråga om postsparbankens organisation fästa uppmärksamheten därpå, att postsparbanken, om man bortser från bankens huvudkassa i Stockholm, där delägarna äga att uttaga i postsparbanken inestående medel, icke har ett enda kontor, som förmedlar rörelsen med allmänheten, utan att bankens hela inlåning ombesörjes av postverket genom postanstalterna i riket. Även huvudparten av uttagningarna äga rum genom postverkets förmedling. Hela det under år 1920 från banken uttagna sammanlagda beloppet, i runt tal 27,800,000 kronor, så när som på i runt tal 4,578,000, vilket sistnämnda belopp utbetalats genom postsparbankens huvudkassa, har uttagits genom postanstalterna.

Postsparbanken såsom institution betraktad inskränker sig således till att i huvudsak vara det centrala organet för bokföringen av de genom postverket i postsparbanken insatta och därifrån uttagna belopp samt att ombesörja placering av de i banken insatta medlen.

Beträffande omfattningen av postsparbankens verksamhet under dess snart 38-åriga tillvaro tillåta sig de sakkunniga att hänvisa till uppgifterna härom i kapitel XII »Det ekonomiska resultatet av postsparbanksrörelsen nu och efter omorganisationen».

Kap. III.

Frågan om postsparbanksrörelsens bibehållande.

Ehuru det strängt taget icke torde ingå i postsparbanksakkunnigas uppdrag att taga under öfvervägande, huruvida postsparbanksrörelsen bör fortsättas eller ej, hava emellertid de sakkunniga ansett sig, innan de övergå till frågan om postsparbankens framtida organisation och ställning till postverket, böra undersöka, om postsparbanken under nuvarande förhållanden kan anses hava något berättigande, eller om banken utan olägenhet för det allmänna kan avvecklas och rörelsen nedläggas.

En sådan undersökning har ansetts desto mera påkallad, som postsparbanksrörelsen — på sätt av utredningen i kapitel XII av betänkandet närmare framgår — hitintills icke lämnat någon verklig vinst utan snarare gått med förlust.

Syftet med postsparbankens inrättande angives i sammansatta stats-, banko- och lagutskottets betänkande till 1883 års riksdag hava varit, att banken skulle uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna för att sedermera, då dessa vuxit till något mera avsevärt belopp, tjäna såsom mellanhand vid en fördelaktigare placering mot högre ränta än postsparbanken kunde lämna.

Å en och samma postsparbanksmotbok kunna såväl insättningar som uttagningar verkställas vid samtliga fasta postanstalter i riket. På så sätt har postsparbanken icke mindre än i runt tal 3,600 kontor, spridda över hela vårt land, jämväl i de glesast befolkade trakterna. Därjämte förmedla lantbrevbärare av första klass i viss omfattning insättningar i banken. Praktiskt taget kan sålunda en person, som är delägare i postsparbanken, d. v. s. som har motbok med banken, verkställa insättningar i och uttaga penningar från banken, varhelst han befinner sig.

Ingen bankinrättning i vårt land har ens tillnärmelsevis så många avdelningskontor som postsparbanken. Det ligger därför i sakens natur, att personer, som vistas mycket på resor eller som eljest på grund av arbetsförhållanden eller dylikt ofta byta vistelseort, finna med sin fördel förenligt att anlita postsparbanken, särskilt sedan det nu ordnats så, att

2. *Betänkande angående omorganisation av postsparbanken.*

en motboksägare under vissa förutsättningar kan, utan förutgången uppsägning av å motboken innestående medel, vid anfordran utbekomma ett belopp upptill visst maximum i kalendervecka.

Det har icke varit avsett, att postsparbanken skulle konkurrera med de vanliga, affärsmässigt ordnade enskilda penninginstituten. Syftet med postsparbankens inrättande har, såsom förut angivits, varit att uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna, och det har sålunda aldrig varit meningen, att postsparbanken skulle draga till sig några större kapital, något som banken icke heller kunnat lägga an på, då banken i fråga om de inlånta medlens placering, åtminstone under de första aderton åren av dess verksamhet, varit bunden av så pass restriktiva bestämmelser, att det icke varit möjligt att påräkna så hög avkastning som bankföretag i allmänhet kunna. En förändring till det bättre har visserligen så småningom inträtt i berörda hänseende, ehuru givetvis postsparbanksstyrelsen vid medelsplaceringar alltjämt haft att röra sig inom jämförelsevis snäva gränser. I följd härav har även inlåningsräntan i allmänhet hållits relativt låg. Att postsparbanken uteslutande varit avsedd såsom uppsamlingsanstalt för småfolkets besparingar framgår även därav, att till en början på en och samma motbok icke gottgjordes ränta å högre belopp än 1,000 kronor. Detta belopp höjdes år 1891 till 2,000 kronor och först i slutet av år 1920 till 5,000 kronor.

Under årens lopp har emellertid ett avsevärt kapital insatts i postsparbanken. Från bankens början och intill utgången av år 1920 utgöra insättningarna ett sammanlagt belopp av i runt tal 472 miljoner kronor, och under samma tid har från banken uttagits i runt tal 440 miljoner kronor. Det sammanlagda insättningsbeloppet intill den 1 januari 1921 överstiger alltså uttagningarna med i runt tal 32 miljoner kronor. Härtill komma delägarna gottskrivna kapitaliserade icke uttagna räntor, sammanlagt omkring 52 miljoner kronor. Delägarnas behållning vid utgången av år 1920 utgjorde alltså i runt tal 84 miljoner kronor, fördelade på 661,686 delägare.

Antal insättningsposter och dessas medelbelopp hava utgjort:

år 1884	238,338	med ett medelbelopp av kronor	4: 60
» 1890	276,422	» » » » »	27: 75
» 1900	542,713	» » » » »	25: 06
» 1910	656,557	» » » » »	19: 61
» 1919	766,159	» » » » »	39: 92
» 1920	663,205	» » » » »	39: 25

Någon statistik i berörda hänseende rörande samtliga enskilda sparbanker i riket finnes — såvitt postsparbankssakkunniga hava sig bekant — ej tillgänglig, men medelbeloppet för sparbankerna är med säkerhet åtskilliga gånger större. Motsvarande medelbelopp exempelvis för Stockholms stads sparbank för år 1920 utgjorde omkring 157 kronor och för Kooperativa förbundets sparkassa, som insamlar medel från ungefär samma folklager som postsparbanken, något över 200 kronor. Även med beaktande därav att vissa obligatoriska insättningar i postsparbanken utgöras av småbelopp, som givetvis måste verka reducerande på medelbeloppet, torde man dock med säkerhet kunna draga den slutsatsen, att postsparbanken förverkligat det vid bankens inrättande angivna syftet att uppsamla och fruktbar göra de *små* besparingarna.

Under de sista årtiondena har ett stort antal nya bankföretag, såväl bankaktiebolag som sparbanker, uppstått i olika delar av landet, och bankerna hava i stor omfattning inrättat avdelningskontor. Även de stora bankerna hava börjat att allt mer och mer organisera inlåning av smärre penningbelopp.

Att postsparbanken trots denna konkurrens och de mindre gynnsamma omständigheter, varunder banken arbetat, lyckats under årens lopp i småposter draga till sig en så avsevärd summa som 472 miljoner kronor och därav för mer än 660,000 delägare behålla ej mindre än sammanlagt 84 miljoner kronor tyder på att postsparbanken varit och alltjämt är en besparingsanstalt för breda folklager och därigenom utövat och utövar en samhällsgagnande verksamhet. Anledningarna härtill torde vara, att postsparbanken, i synnerhet på landsbygden, är lättare tillgänglig än andra bankinrättningar, särskilt som ett postsparbanksärende kan uträttas under hela den tid på dagen, såväl å vardagar som å söndagar, postanstalten i orten hålles öppen för allmänheten, samt att, såsom förut framhållits, en delägare i postsparbanken icke är bunden vid ett visst eller några få kontor, där han kan verkställa insättningar eller uttaga penningar å sin motbok, utan kan göra detta vid vilken som helst av rikets mer än 3,600 postanstalter. Att staten garanterar för de i postsparbanken innestående medlen är givetvis även en förmån, som högt skattas av den allmänhet, som anlitar banken.

Det kan visserligen ändå synas, som om delägarnas i postsparbanken behållning vid 1920 års slut, 84 miljoner kronor, icke är tillräckligt stor för att man med bestämdhet skall kunna påstå, att de förhoppningar, man hyste vid postsparbankens inrättande, blivit till fullo infriade. Och postsparbankssakkunniga vilja icke heller förneka, att en dylik uppfattning kan hava ett visst fog för sig. Men helt säkert skulle resultatet hava tett sig

annorlunda, därest postsparbanksstyrelsen från början ägt något mera fria händer vid placeringen av de inlånade medlen än vad förhållandet varit, och om postsparbanken sålunda kunnat hålla något högre inlåningsränta än vad i allmänhet varit fallet. Men ända till år 1902 var bankledningen genom strängt restriktiva bestämmelser i fråga om de insatta medlens frukt-
bargörande så bunden, att medlen icke kunde placeras på annat sätt, än att desamma gävo en jämförelsevis låg avkastning. Detta åter gjorde det nödvändigt för postsparbanken att även hålla låg inlåningsränta, vilket givetvis icke uppmuntrade anslutningen till banken. En väsentlig ändring i berörda avseende skedde år 1902, och sedan Kungl. Maj:t den 17 december 1920, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av postsparbanks-
sakkunniga avgivet förslag, fastställt reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inflytande medel, äger postsparbanksstyrelsen rätt fria händer beträffande medelsplaceringen. Därigenom borde det även vara möjligt för banken att med inkomsterna täcka förvaltningskostnaderna och å insättningarna betala allmänt gällande sparkasseränta. Blir detta förhållandet, och införs ytterligare lättnader vid uttagning av i postsparbanken innestående medel, hysa de sakkunniga den förhoppningen, att allmänheten skall komma att i betydligt större omfattning än hittills anförtro postsparbanken sina besparingar.

Vilken betydelse storleken av postsparbankens inlåningsränta spelar för bankens inlåningsrörelse framgår därav, att, sedan räntan å i postsparbanken insatta medel, på framställning av de sakkunniga, för tiden från och med den 1 januari 1921 tills vidare höjts från 4 till 5 % — vilken sistnämnda räntefot åtminstone under första hälften av året stått i lämpligt förhållande till den allmänna bankräntan — hava under tiden 1 januari — 20 oktober 1921 insatts sammanlagt 31,737,082 kronor och uttagits tillhoppa 20,483,376 kronor 47 öre. Insättningsbeloppet översteg alltså under samma tid uttagningsbeloppet med icke mindre än i runt tal 11,253,000 kronor medan under motsvarande tid 1920 uttagningsbeloppet översteg insättningarna med i runt tal 370,000 kronor.

Att postsparbanken trots rådande arbetslöshet och depression i övrigt kunnat under innevarande år tillföras nytt kapital i så stor omfattning, tyder mer än något annat på, att postsparbanken — rationellt ledd — har avsevärda utvecklingsmöjligheter.

Enligt de sakkunnigas uppfattning lämpar sig postsparbanken även särskilt väl som organ för en hela riket omfattande skolsparkassa. Om genom postsparbankens förmedling något mera bestående kunde uträttas

för befrämjandet av det uppväxande släktets fostran till sparsamhet, vartill de sakkunniga längre fram återkomma, så skulle postsparbanken även därigenom komma att fylla en stor social uppgift.

Postsparbankens verksamhet kan icke, enligt de sakkunnigas bestämda uppfattning, utan skada för det allmänna övertagas av annan bankinrättning, då det ej finnes någon sådan, som har så stora förutsättningar som postsparbanken att inom vissa lager av befolkningen i vårt land främja sparsamhetsidén och draga till sig de små besparingarna.

Måhända kunna även andra nya riksgagnande uppgifter i framtiden med fördel läggas på postsparbanken. De sakkunniga tillåta sig nu endast erinra därom, att innevarande års riksdag i anledning av en i båda kamrarna väckt motion hemställt hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande vilka åtgärder som lämpligen borde vidtagas för åvägabringandet av en rationell skatteuppbörd och för riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, vartill en sådan utredning gäve anledning. Möjligt är ju, att, om ifrågavarande utredning leder till sådant resultat, som motionärerna förutsatt, postsparbanken kan komma att visa sig såsom lämpligt organ för skattebeloppens uppsamlande och redovisning. I sådant fall komme postsparbanken att erhålla ett väsentligt utvidgat arbetsområde.

Vidare har det inom de sakkunniga ifrågasatts lämpligheten av att låta postsparbanken även tjäna såsom organ för intressekontor i riket eller att inom banken ordna ett dylikt kontor, dit intressenterna — framförallt befattningshavare i statens eller enskild tjänst — månatligen finge göra inbetalningar genom avdrag å avlöningarna och varifrån postsparbanken hade att för intressenternas räkning verkställa vissa regelbundet återkommande utbetalningar, såsom skatter, hyror, försäkringspremier o. d. För att emellertid icke försena arbetet hava de sakkunniga ansett sig böra skjuta detta spörsmål å sido, särskilt som postsparbanksledningen själv torde, om densamma så finner lämpligt, kunna låta verkställa en utredning härutinnan.

I detta sammanhang må ock erinras om den å annat ställe i detta betänkande behandlade frågan om införande av postcheckrörelse.

Längre fram i betänkandet beröra de sakkunniga särskilt postsparbankens ekonomi. Därav framgår, att de sakkunniga räkna med att efter en omorganisation av banken bör på postsparbanksrörelsen kunna uppstå ett årligt överskott.

Enligt de sakkunnigas uppfattning finnes det alltså icke anledning att se mörkt på postsparbankens framtid. Vid sådant förhållande och då postsparbanken redan genom sin hittillsvarande verksamhet främjat sparsamhetsidén i landet samt i ännu större omfattning torde lyckas fullfölja denna sin gagnarika uppgift, därest en omorganisation av banken i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas nedanstående förslag genomföres, hysa de sakkunniga den bestämda uppfattningen,

att postsparbanksrörelsen bör fortsättas.

Kap. IV.

Postsparbankens ställning till postverket.

I postsparbankssakkunnigas uppdrag ingår särskilt, bland annat, att taga under övervägande spörsmålet om postsparbankens framtida ställning till postverket.

Detta uppdrag hava de sakkunniga tolkat så, att de hade att undersöka, huruvida postsparbanken borde fortfarande bibehållas såsom ett självständigt ämbetsverk, eller om banken med fördel borde införlivas med postverket. Ytterligare alternativ torde visserligen vara tänkbara men hava av olika skäl ansetts böra lämnas ur räkningen. Frågan, huruvida postsparbanken skall bibehålla sin självständiga organisation eller uppgå i postverket, är givetvis av grundläggande betydelse för de sakkunnigas hela utredning. Enär emellertid frågan om postsparbankens införlivande med postverket förut varit under övervägande, anse sig de sakkunniga böra till en början redogöra för postsparbankens hittillsvarande ställning till postverket och vad som av olika myndigheter anförts i anledning av förslaget att låta postsparbanken upphöra såsom självständigt ämbetsverk.

De av Kungl. Maj:t den 16 december 1881 tillkallade kommitterade för avgivande av yttrande och förslag i fråga om inrättande av en under statens garanti ställd allmän postsparbank framhöll i sitt den 23 december 1882 avgivna betänkande, sedan de förordat inrättandet av en postsparbank, bland annat, att då den allmänhet, som komme att begagna sig av postsparbanken, skulle i sådant avseende uteslutande betjänas av postanstalternas tjänstemän, det vore tydligt, att ledningen av postsparbankens angelägenheter borde uppdragas åt den myndighet, vilken styrelsen över postverket vore anförtrodd. Jämlikt den då för generalpoststyrelsen gällande instruktionen ägde generalpostdirektören ensam beslutanderätt i de postverket rörande ärenden, i vilkas prövning han deltog. Dessa ärenden föredroges av byråchefer, vilka, då de icke låtit i protokollet anteckna sin uttalade mening i mål, där de avveke från det av generalpostdirektören fattade beslut, ansåges hava biträtt detsamma. Med undantag för en del viktigare ärenden kunde ärenden av generalpostdirektören avgöras i närvaro endast av före-

*1881 års post-
sparbanks-
kommitté.*

dragande byråchefen. Enligt vad kommitterade haft tillfälle inhämta, kunde icke de utan tvivel tidsödande och mödosamma göromål, till vilka en postsparbanks inrättande komme att giva anledning, uppdragas åt förutvarande byråchefer i generalpoststyrelsen, vilkas göromål under senare tiden så betydligt ökats, att det befunnits nödigt adjungera en fjärde ledamot, huvudsakligen för handläggning av revisionsärenden. Förefunnes också anledning antaga, att denna ledamot kunde, åtminstone tillsvidare, övertaga föredragningen av även sådana anmärkningsmål, som anginge förvaltningen av postsparbanksmedel, så bleve likväl oundgängligt anställa — till en början dock endast på förordnande — en särskild byråchef för föredragningen av alla sådana ärenden, som egentligen avsåge postsparbanksrörelsens bedrivande. I spetsen för postsparbanken skulle stå en särskild styrelse. Beträffande dennas sammansättning föreslogo kommitterade, att styrelsen skulle utgöras, förutom av generalpostdirektören och byråchefen för postsparbanksärenden, av tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter, av vilka med avseende å beskaffenheten av den verksamhet, som skulle anvisas styrelsen, en borde vara fullmäktig i riksbanken och en fullmäktig i riksgäldskontoret. I vad mån det kunde visa sig behöfligt att, utöver den förenämnde byråchefen, hos postsparbankens styrelse anställa flera tjänstemän, läte sig icke i förväg beräkna. Utan tvivel skulle en väsentlig del av de hos postsparbanken förekommande göromål kunna handläggas av extra biträden.

1883 års
riksdag.

I anslutning till kommitterades förslag beslöt 1883 års riksdag inrättandet från 1884 års ingång av en postsparbank för riket och att postsparbanksärenden skulle handläggas inom en i generalpoststyrelsen nyinrättad, på extra stat uppförd byrå, den s. k. postsparbanksbyrån.

Detta provisorium förtgick under en lång följd av år. Försök gjordes visserligen att få postsparbanken på ordinarie stat, men Riksdagen ställde sig tillsvidare avvisande mot förslaget.

1908 års post-
sparbanks-
sakkunniga.

Emellertid tillkallade statsrådet och dåvarande chefen för finansdepartementet den 18 januari 1908 sakkunniga för avgivande av yttrande och förslag beträffande ändrad organisation av postsparbanken m. m., och i sitt den 26 mars 1908 avgivna betänkande hemställde de sakkunniga — under framhållande av de olägenheter, som vållades av det provisoriska tillstånd, vari postsparbanken sedan mera än 24 år befunnit sig — bland annat, att banken måtte överflyttas på ordinarie stat och på så sätt beredas de mera fasta former, som vore oundgängligen nödvändiga för dess verksamhet.

1902 års lönereglerings-
kommitté.

1902 års löneregleringskommitté, vars utlåtande över de av förenämnda postsparbankssakkunniga avgivna förslag infordrades av Kungl.

Maj:t, yttrade ifråga om postsparbankens uppförande på ordinarie stat följande:

»De skäl, som av Riksdagen i skrivelse den 7 april 1894 anförts mot fastställande av en definitiv utgiftsstat för postsparbanken, torde numera icke vidare kunna återopas mot en dylik åtgärd.

Så lång tid har sedan dess förflutit, att närmare kännedom hunnit inhämtas om den inverkan tillämpningen av vissa då nyutfärdade bestämmelser — nämligen om insättning i postsparbanken av fångars besparade arbetspremier, av innehållna avlöningsmedel för manskapet vid indelta armén samt av viss del av beväringsmanskapets dagavlöning — utövat på postsparbankens rörelse och utgifter.

Pensionsväsendet för innehavare av civila tjänstebefattningar är ock numera ordnat, så att någon tvekan om de grundsatser, vilka i sådant avseende böra vinna tillämpning i fråga om postsparbankens funktionärer, knappast kan tänkas uppstå.

Även om postsparbanken, såsom förut är antytt, icke motsvarat de stora förhoppningar, man vid dess tillkomst fäste vid densamma, lär dock, då indragning av postsparbanken icke torde böra ifrågakomma, densamma böra beredas de fastare former och vederbörande personal den tryggare ställning, som ernås genom postsparbankens uppförande på ordinarie stat.

De många uppgifter, som, utöver de egentliga sparbanksgöromålen, på senare tiden lagts på postsparbanken, synas ock tala för en sådan åtgärd.

Postsparbankens obestridda tillbakagång under de senare åren — vilken tillbakagång, såsom av jämförelse med de enskilda sparbankerna framgår, icke kan härledas allenast från nedgående konjunkturer eller tillfälliga anledningar — nödvändiggör emellertid vidtagande av sådana anordningar, att postsparbankens ordinarie personal må kunna beredas annan sysselsättning i statens tjänst, om och i den mån nämnda personal ej vidare varder behövlig för tjänstgöringen i banken.

I sådant hänseende ligger det, enligt kommitténs förmenande, närmast, om postsparbanken, i stället för att, såsom de särskilda kommitterade föreslagit, bibehållas såsom en från postverket i vissa avseenden fristående institution, vid uppförande på ordinarie stat återbringas till vad ursprungligen synes hava varit meningen, en till postverkets centralförvaltning hörande byrå.

Kommittén föreställer sig, att detta skulle såväl för postsparbankens ifrågavarande personal som för det allmänna medföra betydande fördelar.

Då postverket visat sig vara en i stark utveckling stadd institution, bleve genom postsparbankens ingående i postverket ställningen för den nämnda personalen inom postsparbanken betryggad även för den händelse, att bankens verksamhet i framtiden komme att avtaga. Postverket lär nämligen alltid kunna bereda sysselsättning åt dem bland ifrågavarande personal, som möjligen successivt bliva överflödiga i postsparbanken.

Arbetet å postkontoren, som jämväl äro postsparbankskontor, skulle förenklas därigenom, att allenast *en* huvudredovisning för hela förvaltningen behövde för varje redovisningsperiod avgivas, medan däremot för närvarande särskilda huvudredovisningar för olika redovisningsperioder avgivas till postverket och till postsparbanken.

Visserligen blir det under alla förhållanden nödvändigt, att särskilda bokslut uppgöras för postverket och för postsparbanken, på sätt för närvarande äger rum för riksförsäkringsanstalten och barnmorskornas pensionsanstalt, vilkas förvaltning delvis ombesörjes av postsparbanken. Men även om av sådan anledning någon förenkling av bokföringsarbetet vid centralförvaltningen icke må bliva en följd av postsparbankens ingående såsom en byrå i postverket, kvarstår dock alltid såsom en väsentlig fördel förenklingen av redovisningsarbetet vid lokalförvaltningarna. En åtgärd i sådant syfte torde ock kunna antagas i någon mån verka till nedbringande av kostnaden för befordran av postsparbankens postförsändelser.

En sammanslagning skulle uppenbarligen även i övrigt medföra vissa förenklingar i förvaltningsbestyren. I stället för att, såsom de särskilda kommitterade föreslagit, öka personalen i postsparbanken, skulle en minskning av antalet därstädes nu anställda 'ordinarie' befattningshavare kunna med fog ifrågasättas.

I sådant avseende tillåter sig kommittén i detta sammanhang allenast antyda, hurusom, under förutsättning av viss utav kommittén längre fram föreslagen förenkling i kassörens nuvarande göromål, dessa synas utan någon olägenhet kunna överflyttas på intendenten vid postverkets huvudkassa, särskilt som denne i följd av nyutfärdade föreskrifter om insättande i riksbanken av postkontorens överskottsmedel samt om sättet för beredande av medelsförskott åt postkontor torde hava fått eller komma att få sina göromål väsentligt reducerade. Om postsparbanken ingår såsom en byrå i postverkets centralförvaltning, lär ock anledning saknas att, såsom de särskilda kommitterade avsett, bibehålla förste vaktmästarsysslan i postsparbanken.

I sammanhang med den nu föreslagna förändringen i postsparbankens ställning skulle möjligen även kunna ifrågasättas, huruvida icke den sär-

skilda ersättning, som nu utgår till befattningshavare vid postverkets lokal-förvaltningar för postsparbanksgöromål, skulle kunna indragas, antingen på en gång eller, på sätt som gäller i fråga om vederbörande posttjänstemäns sportler vid postverkets övergång till ny stat med 1910 års ingång, under loppet av en viss övergångstid.

Då emellertid den till beloppet jämförelsevis obetydliga ersättningen från postsparbanken — för år 1908 utgörande i medeltal mindre än 10 kronor för varje postsparbankskontor — snarare torde kunna anses såsom en i postsparbankens eget intresse åt befattningshavarna lämnad uppmuntran än såsom gottgörelse för handhavande av postsparbanksgöromålen, synes det kommittén, att någon ändring i härutinnan meddelade bestämmelser åtminstone för närvarande icke bör äga rum.

I allt fall lär någon indragning av de ersättningar, som till befattningshavare vid postanstalterna utgå för arbete åt riksförsäkringsanstalten och barnmorskornas pensionsanstalt m. fl. för postsparbankens egentliga uppgift främmande institutioner, icke skäligen kunna ifrågasättas.

Däremot böra naturligen, därest postsparbanken kommer att ingå såsom en byrå i postverkets centralförvaltning, några ersättningar ej vidare utgå till befattningshavare å övriga byråer inom denna förvaltning för bestridande av göromål för postsparbankens räkning.

Då kommittén hyser den bestämda övertygelsen, att vid förhandenvarande förhållanden postsparbankens uppförande på ordinarie stat såsom en självständig institution icke bör ifrågakomma, får kommittén alltså, under återopande i övrigt av vad ovan anförts, hemställa, att postsparbanken må uppföras på ordinarie stat såsom en till generalpoststyrelsen hörande byrå.»

Styrelsen för postsparbanken, som av Kungl. Maj:t anbefallts att avgiva utlåtande över lönerregleringskommitténs förslag, yttrade i sitt den 4 oktober 1910 avgivna utlåtande i fråga om nyssnämnda kommittés förslag att inränga postsparbanken såsom en byrå i generalpoststyrelsen följande:

»Även om bestyret och ansvaret med placeringen av postsparbankens, riksförsäkringsanstaltens m. fl. institutioners medel skulle, såsom ock av kommittén antytts, överlåtas på annan myndighet, måste dock postsparbanksstyrelsen hysa allvarliga betänkligheter mot det av kommittén sålunda framlagda förslaget om postsparbankens införlivande med generalpoststyrelsen.

Generalpoststyrelsen är överstyrelse över postverket och har att tillse, att detta *kommunikationsverk* uppehålls i ett med god ordning och tidens

*Postspar-
banksstyrel-
sen 4/10 1910.*

fordringar överensstämmande skick. Postsparbankens uppgift åter är att emottaga penningar, förränta desamma och genom räntas läggande till kapitalet ytterligare förkovra dem samt i stadgad ordning tillhandahålla vederbörande medlen. Postsparbankens beröring med allmänheten förmedlas visserligen huvudsakligast genom postverkets organ — postanstalterna — eller genom i postverkets tjänst anställda personer, men äger ock rum genom särskilt anställda ombud, sparmärkesförsäljare.

Utom bestyret med förvaltning av influtna medel, beredande av tillgång för medels utbetalande samt övervakande därav att inbetalade medel varda behörigen redovisade, åligger det postsparbanksstyrelsen, bland annat, att vidtaga åtgärder, avsedda att väcka och underhålla hågen till sparsamhet bland befolkningen. Skola nu postsparbankens angelägenheter handhavas av en centralförvaltning med helt andra uppgifter och varest till behandling förekomma ärenden väsentligt olikartade postsparbanksärendena, för vilkas handläggning krävas andra bestämmelser än de, som gälla för postärendena, torde en dylik sammanhopning hos *en* centralförvaltning av ärenden av vitt skilda slag tvivelsutan komma att verka menligt för verksamhetens behöriga bedrivande, utom det att en sådan anordning, som den av kommittén ifrågasatta, givetvis skulle förkväva eller åtminstone lägga hinder i vägen för det initiativtagande, som är en oavvislig nödvändighet, om postsparbanken skall kunna rätt fylla sin för landet betydelsefulla uppgift.

Enligt den ursprungliga lydelsen av § 21 mom. 1 av förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883, skulle såsom ledamot i postsparbanksstyrelsen tjänstgöra den byråchef i generalpoststyrelsen, som vore föredragande för ärenden rörande postsparbanken, men den personal, som var anställd å den byrå — postsparbanksbyrån — för vilken denne byråchef var föreståndare, sorterade ej under generalpoststyrelsen utan under den särskilda styrelse, som handhade postsparbankens förvaltning.

På grund av den ökade omfattningen av de göromål, som ålåge nämnda byråchef, och de olägenheter, som föranleddes av hans ledamotskap i generalpoststyrelsen, varest någon på honom vilande föredragning av postsparbanksärenden ej heller under tiden förekommit, hemställde postsparbanksstyrelsen, uti underdånig skrivelse den 26 februari 1902, om vidtagande av en sådan förändring av förenämnda bestämmelse angående postsparbanksstyrelsens sammansättning, att chefen för postsparbanksbyrån skulle upphöra att vara ledamot i generalpoststyrelsen.

Denna hemställan blev av Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen bifallen.

i följd varav § 21 mom. 1 av nämnda förordning genom kungörelsen den 4 juli 1902 erhöll sin nuvarande lydelse.

Att nu upphäva ej blott denna anordning och återgå till en förutvarande, som visat sig olämplig och medföra olägenheter, utan även den särskilda styrelse, som hittills omhänderhaft postsparbankens ledning, torde ej vara tillrådligt, i synnerhet som, efter det chefen för postsparbanksbyrån upphört att vara ledamot i generalpoststyrelsen, postsparbanken fått sig ålagt utförandet av en mångfald uppgifter, bland vilka här särskilt må nämnas bestyret att på ett billigt och bekvämt sätt förmedla utbetalande till allmänheten av pensioner från vissa av staten understödda pensionskassor, en anordning, vilken, enligt vad postsparbanksstyrelsen inhämtat, av vederbörande pensionstagare högt värderas.

Under sådana förhållanden synes den av kommittén förordade sammanslagningen ej böra ifrågasättas, om icke därigenom må kunna vinnas några så betydande fördelar, att de fullt uppväga de olägenheter och svårigheter av högst avsevärd grad, som, enligt vad postsparbanksstyrelsen påvisat, sammanslagningen skulle åtminstone för postsparbankens del medföra.

Dessa fördelar äro, enligt vad av kommittén uppgivits, huvudsakligen, att genom postsparbankens ingående i postverket ställningen för postsparbankens personal bleve betryggad, även för den händelse att bankens verksamhet i framtiden komme att avtaga, i vilket fall den möjligen överflödiga personalen i postsparbanken kunde beredas sysselsättning inom postverket, samt att arbetet å postkontoren skulle förenklas därigenom att allenast en huvudredovisning för hela förvaltningen behöfde för varje redovisningsperiod avgivas.

Beträffande den första av dessa förmenta fördelar lärer densamma kunna vinnas utan ett uppgivande av postsparbankens mera fristående ställning. Hinder möter ju ej att, även om postsparbanken bibehålles såsom ett självständigt ämbetsverk, för ordinarie tjänsteman vid banken meddela föreskrift därom att han är skyldig underkasta sig förflyttning till befattning inom postverket.

Sistnämnda verk har nämligen, såsom av kommittén ock framhållits, visat sig vara en i stark utveckling stadd institution, som alltid torde kunna bereda sysselsättning åt dem bland postsparbankens personal, som kunde bliva överflödiga, för den händelse bankens verksamhet i framtiden komme att avtaga.

Emellertid torde någon tillbakagång av postsparbankens verksamhet och därav härflytande behov av indragning av personal i banken ej vara att befara. Även om delägrebehållningen och i någon mån insättnings-

beloppet under en del av de förflutna åren minskats, har däremot, såsom ovan angivits, antalet insättningsposter varit i stigande, och det är just utförandet av arbetet med insättningsposternas bokförande, som kräver den ojämförligt största personalen inom postsparbanksstyrelsen. Dessutom torde böra, såsom även här ovan antytts, ihåggkommas, hurusom banken, utöver sin ursprungliga uppgift, fått sig ålagt bestyret med *att* för riksförsäkringsanstalten uppbära försäkringsavgifter och belopp, som erläggas för förvärvande av livränta, samt utbetala de av anstalten beslutade livräntor och andra skadeersättningar, ävensom förvalta inflytande försäkringsmedel; *att* för barnmorskornas pensionsanstalt mottaga insättningar och utbetala pensioner samt förvalta pensionsanstaltens medel; *att* gemensamt med riksförsäkringsanstalten handhava en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall; samt *att*, med anledning av lantränteriernas indragning, i landsorten utbetala pensioner eller understöd från civilstatens änke- och pupillkassa, folkskollärarnas pensionsinrättning och änke- och pupillkassa ävensom småskollärares m. fl. understödsanstalt samt lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa.

Den verksamhet, som av postsparbanken utövas på grund av dessa densamma ålagda uppgifter, har år efter år betydligt ökats och torde väl ej heller komma att för framtiden avtaga.

I sammanhang härmed torde böra erinras därom att, enligt av lantbruksstyrelsen den 1 december 1908 avgivet underdånigt förslag angående ordnande av kreditförhållandena för det mindre jordbruket, över vilket förslag postsparbanksstyrelsen den 5 mars 1909 avgivit infortrat underdånigt yttrande med tillstyrkande av nådigt bifall, postsparbanken skulle såsom förmedlare av de lån, som komme att ställas till de av lantbruksstyrelsen föreslagna jordbruksföreningarnas förfogande, från riksgäldskontoret rekvirera de varje förening beviljade lånemedlen samt därefter distribuera desamma till de särskilda föreningsmedlemmarna, vilka sedermera skulle äga att till postsparbanken erlagga förfallande kapital- och räntebetalningar å de utlämnade lånen.

Det skulle ock tillhöra postsparbanksstyrelsen att från föreningarna emottaga och omhänderhava skuldförbindelserna å lånen ävensom de särskilda föreningsmedlemmarnas garantibevis samt att med dessa förbindelser och bevis vidtaga de åtgärder, vilka kunde bliva erforderliga för indrivande av statslån m. m.

För utförande av de med dessa uppgifter förbundna göromål komma givetvis att krävas ökade arbetskrafter inom postsparbanksstyrelsen.

Slutligen anser sig postsparbanksstyrelsen böra meddela, att inom den

kommitté, som har att avgiva underdånigt yttrande och förslag angående anordnande här i landet av en ålderdomsförsäkringsanstalt, fråga uppstått om postsparbankens anlåtande för utbetalande av från anstalten beviljade pensioner.

Gentemot löneregleringskommitténs påstående att genom postsparbankens ingående såsom en byrå i generalpoststyrelsen arbetet å postkontoren skulle förenklas, i det att allenast *en* huvudräkning för hela förvaltningen — post och postsparbank — behövde för varje redovisningsperiod avgivas, torde erinras därom att postkontorens huvudräkenskaper beträffande postsparbanken avgivas för var tiodagsperiod, under det att huvudräkenskapen för postverket — postmedelsräkningen — omfattar en kalendermånad.

Det är nämligen av högsta vikt att postkontorens redovisningar rörande insättningar och uttagningar från postsparbanken avgivas, så ofta lämpligen ske kan, på det att möjligen befintliga överskottsmedel skyndsamligen komma postsparbanksstyrelsen tillhanda och bliva fruktbargjorda.

I postsparbanksräkenskapen från postkontoren ingående uppgifter rörande de vid postkontoret och underlydande poststationer försiggångna insättningar och verkställda uttagningar måste, så snart ske kan, bliva tillgängliga för postsparbanksstyrelsen, på det att svårighet ej må beredas motboksägare att utbekomma uppsagda medel. Vidare är det nödigt, att riksförsäkringsanstalten på grund av postanstalternas postsparbanksredovisningar skyndsamligen meddelas uppgift angående inbetalade försäkringspremier och kapitalbelopp för förvärvande av livräntor, på det att *dels*, i händelse av anmälan om skada, anstalten må äga kännedom om huruvida försäkringspremie blivit erlagd eller ej, *dels ock* ifrågasatta livräntor må kunna utan uppskov utbetalas till därtill berättigade.

Men även om, såsom vid något tillfälle ifrågaställts, men av generalpoststyrelsen ej ansetts lämpligt eller nödigt, postkontorens huvudredovisningar beträffande *postmedel* skulle avgivas för varje tiodagsperiod i stället för månatligen, torde ej vara lämpligt, att denna redovisning omfattar jämväl postsparbankens medel. En dylik hela postkontorets förvaltning avseende räkenskap borde granskas av såväl postverkets som postsparbankens revisionstjänstemän, vilket skulle vålla tidsutdräkt och jämväl mången gång åstadkomma oreda; och, utom det att arbetet å postkontoret skulle ökas genom upprättande månatligen av trenne postmedelsräkningar i stället för en, bleve detta arbete i avsevärd grad mera invecklat än vad nu är fallet. Då ju, såsom av kommittén även delvis betonats, särskilda bokslut fortfarande skulle upprättas för postverket, postsparbanken, riksförsäkrings-

anstalten, barnmorskornas pensionsanstalt samt fiskareförsäkringsanstalten, bleve nödigt att de särskilda slagen av medel, allt efter sin art, i postkontorets huvudredovisning upptoges i skilda kolumner. Någon förenkling och därav härflytande lättnad för postkontorspersonalen skulle härigenom ej åstadkommas utan tvärtom.

Av den vid kommitténs betänkande fogade bilagan, innehållande resultatet av en undersökning rörande gällande föreskrifter inom åtskilliga utländska postsparbanker, framgår, att envar av dessa har en från postverket skild stat. Enligt vad postsparbanksstyrelsen vidare inhämtat, äro postsparbankerna i Belgien, Frankrike och Nederländerna särskilda ämbetsverk eller, rättare uttryckt, avdelningar av vederbörande ministerier. I Frankrike är visserligen 'La Caisse nationale d'épargne' upptagen såsom en direktion på postverkets stat, men samhörigheten existerar blott formellt. Den franska såväl som den belgiska och nederländska postsparbanken har sin egen, av poststyrelsen oberoende direktion och sin egen förvaltning. Den enda gemenskapen med postverket består däri, att postanstalterna användas såsom organ för postsparbanken.

Postsparbanken har haft förmånen att från postverket åtnjuta ett kraftigt stöd vid utövandet av sin verksamhet, vilket stöd postsparbanksstyrelsen hoppas må för framtiden komma att fortfara. Men lika litet som det torde kunna ens ifrågasättas, att riksförsäkringsanstalten, som jämväl äger rätt att utan gottgörelse till postkassan anlita postfunktionärer för försäkringsgöromåls utförande, på grund därav skulle ingå såsom en byrå i generalpoststyrelsen, lika litet torde de ekonomiska och övriga fördelar postsparbanken röner av postverket berättiga till vidtagande av den av kommittén föreslagna åtgärden om postsparbankens införlivande med generalpoststyrelsen, genom vilken sammanslagning, såsom postsparbanksstyrelsen trott sig visa, några som helst fördelar ej skulle vinnas, utan tvärtom olägenheter och svårigheter av åtskilliga slag och avsevärd grad vara att befara.»

*Generalpost-
styrelsen
1/11 1910.*

Generalpoststyrelsen, vars yttrande infordrades av Kungl. Maj:t, uttalade sig i ett den 1 november 1910 afgivet utlåtande på följande sätt:

»Generalpoststyrelsen, som haft tillfälle taga del av postsparbanksstyrelsens den 4 nästlidna oktober i ärendet avgivna underdåniga utlåtande, anser i likhet med sistnämnda styrelse mycket önskvärt, att densamma uppföres å ordinarie stat. Att därvid en del förhållanden — särskilt postsparbanksgöromålens utförande till stor del genom postverkets funktionärer och med användande av postverkets lokaler — kunde tala för den nuvarande postsparbanksstyrelsens anordnande som en byrå i generalpoststyrelsen må ej

bestridas, men å andra sidan skulle en dylik byrå med hänsyn till de speciella funktioner, den hade att utföra, intaga en sådan särställning inom generalpoststyrelsen, att den ifrågasatta postsparbanksbyrån, om ock formellt tillhörande generalpoststyrelsen, i verkligheten komme att framträda såsom ett väsentligen självständigt verk. Chefen för en postsparbanksbyrå i generalpoststyrelsen torde icke få tid övrig att såsom ledamot deltaga i handläggningen av ärenden, hörande till generalpoststyrelsens övriga byråer, och att cheferna för sistnämnda byråer skulle jämte sina redan förut tämligen olikartade göromål åläggas deltaga i en större penningförvaltning, lär icke vara lämpligt, i synnerhet som, även under förutsättning av postsparbanksstyrelsens ombildande till en byrå i generalpoststyrelsen, särskilt utsedda personer med nödig kompetens torde komma att hos centralförvaltningen deltaga i handläggningen av viktigare postsparbanksärenden.

De förnämsta fördelar, som enligt löneregleringskommitténs mening skulle vinnas genom postsparbankens ingående i postverket, vore, att därigenom den ordinarie personalens inom postsparbanken ställning bleve betryggad även för den händelse bankens verksamhet komme att avtaga, i vilket fall postverket skulle kunna bereda sysselsättning åt den del av ifrågavarande personal, som kunde bliva överflödig i postsparbanken, samt att arbetet å postkontoren skulle förenklas, i det att allenast *en* huvudredovisning för hela förvaltningen behöfde för varje redovisningsperiod avgivas.

Vad beträffar den avsedda fördelen för postsparbankspersonalen, har emellertid postsparbanksstyrelsen i sitt underdåniga utlåtande anført, att även om postsparbanken bibehölles såsom ett självständigt ämbetsverk, berörda fördel kunde vinnas därigenom att föreskrift meddelades om skyldighet för ordinarie tjänsteman vid postsparbanken att underkasta sig förflyttning till befattning inom postverket. Mot en dylik föreskrift finns från postverkets sida intet att erinra. Att, i händelse postsparbanken mot förmodan skulle gå tillbaka i sådan grad, att indragning av ordinarie personal därstädes ifrågakomme eller bankens verksamhet rent av komme att inställas, bereda annan sysselsättning åt postsparbanksstyrelsens ordinarie tjänstemannapersonal, bör, med hänsyn därtill att denna personal är jämförelsevis fåtalig, icke vålla postverket några svårigheter; och enär det lär vara avsett att för framtiden rekrytera postsparbankspersonalen uteslutande med poststjänstemän, skulle sagda personal så småningom komma att innehava den kompetens, som kräves av tjänstemän vid postverket.

Vidkommande den förenkling av postkontorens redovisning, som förmenats kunna vinnas genom postsparbankens ingående i postverket, så

3. *Betänkande angående omorganisation av postsparbanken.*

ansluter sig generalpoststyrelsen helt och hållet till vad postsparbanksstyrelsen anfört därom att genom ämbetsverkens sammanslagning någon förenkling och därav härflytande lättnad för postkontorspersonalen icke skulle åstadkommas, utan tvärtom, och tillåter sig generalpoststyrelsen i detta sammanhang meddela, att under arbetet på ett nytt medelsredovisningsreglemente för postkontoren, vilket utfärdades nästlidna år, det visserligen var på tal att förändra postkontorens månatliga redovisning för postmedel till redovisning 10-dagsvis, men att en sålunda förändrad redovisningsskyldighet ansågs skola bli onödigt betungande för postkontoren.

Enär således den ena av de huvudsakliga fördelar, som ansetts kunna vinnas genom postsparbankens införlivande med postverket, torde kunna ernås även utan en dylik sammanslagning, samt den andra förmenta fördelen måste fränkännas egenskapen av något för postverket förmånligt, men däremot den ifrågasatta sammanslagningen skulle innebära, att generalpoststyrelsen tillfördes en byrå med väsentligen annan ställning än de övriga byråerna beträffande göromålens såväl art som handläggning, anser generalpoststyrelsen sig böra biträda postsparbanksstyrelsens hemställan om dennas uppförande å ordinarie stat såsom en fristående institution.

Löneregleringskommittén har bland annat framställt förslag om användande för insättning i postsparbanken av frimärken, fästade på sparkort; men särskilt med hänsyn till gällande, av postsparbanksstyrelsen åberopade bestämmelser om arvode till frankoteckensförsäljare, på grund av vilka bestämmelser dylik försäljare skulle, om kommitténs förslag bifölles, av postverket erhålla ersättning även för försäljning av frimärken, som komme att användas för icke postalt ändamål, torde berörda förslag åtminstone för närvarande icke böra till någon åtgärd föranleda.»

*Departement-
schefen*
24/3 1911.

Vid behandlingen i statsrådet den 24 mars 1911 av frågan om ny utgiftsstat för postsparbanken yttrade dåvarande statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet angående postsparbankens framtida ställning bland annat följande.

»Redan vid behandlingen av frågan om postsparbankens överflyttande på ordinarie stat har jag betonat angelägenheten av att dess organisation erhåller nödig styrka. För att en sådan institution skall kunna framgångsrikt fylla sin uppgift, är det emellertid också erforderligt, att den äger en icke ringa grad av rörelsefrihet och att den arbetar under så litet betungande former som möjligt; den bör kunna fritt och obehindrat taga de initiativ, vartill utvecklingen kan föranleda. Framför allt måste man fordra, att själva dess organisation icke i något av nu angivna avseenden

verkar till hinder i dess verksamhet. Det synes mig emellertid vara att befara, att detta just skulle bli förhållandet, om, såsom löneregleringskommittén ifrågasatt, bankens högsta ledning skulle utgöras av en myndighet med uppgifter, som ligga helt vid sidan om bankens. Bankens intressen skulle för den ledande myndigheten lätt nog komma att få stå tillbaka för vad som är denna myndighets egentliga uppgift. Det synes mig redan ligga i sakens egen natur, att med ett så intimt inordnande av postsparbanken i postverket, som löneregleringskommittén föreslagit, sådana för postsparbanken oförmånliga situationer icke kunna undvikas. Vad postsparbanksstyrelsen och generalpoststyrelsen härom anfört, styrker mig ytterligare i denna uppfattning. Även för generalpoststyrelsens arbete torde den av kommittén föreslagna sammankopplingen av verken närmast verka som ett hinder.

Med avseende härå håller jag före, att den av postsparbanksstyrelsen föreslagna lösningen av den föreliggande frågan ur allmän organisatorisk synpunkt sett är att föredraga framför löneregleringskommitténs förslag.

Beträffande de särskilda fördelar, som enligt löneregleringskommitténs mening skulle vara förenade med postsparbankens inordnande i postverket, så avse dessa till en början intressen, som icke torde kunna tillmätas samma betydelse som dem jag nu vidrört. Vad postsparbanksstyrelsen och generalpoststyrelsen anfört synes mig också giva vid handen, att åtminstone om de huvudsakliga syftemålen med kommitténs förslag kan sägas, att de samma dels kunna vinnas på andra vägar och dels knappast kunna vare sig ur postsparbankens eller generalpoststyrelsens synpunkt betecknas såsom särskilt eftersträfvansvärda. Det förra gäller möjligheten för postsparbankens personal att, i händelse några tjänster inom banken varda obehöfliga, vinna befordran i postverket, och det senare avser den förmenta fördelen av *en* huvudredovisning för varje postkontor.

Löneregleringskommittén har slutligen räknat med att den ifrågavarande sammankopplingen av postsparbanken och postverket skulle komma att medföra besparing i kostnader för förstnämnda verk, detta huvudsakligen därigenom att vissa befattningshavare i generalpoststyrelsen skulle kunna övertaga motsvarande befattningshavares i postsparbanken funktioner. Kommittén har härvid närmast åsyftat, att kassörstjänsten och förste vaktmästarebefattningen å postsparbanksbyrån skulle kunna indragas. Även förutsatt, att detta vid postsparbankens inordnande i postverket utan olägenhet skulle låta sig göra, varom jag för min del icke är övertygad, så är den besparing, som härigenom skulle göras, ingalunda av den omfattning, att den

ensam för sig bör få vara avgörande för den mycket betydelsefulla frågan om postsparbankens plats i statsförvaltningen.

Då jag alltså å ena sidan anser, att en lycklig utveckling av postsparbanken förutsätter en självständig organisationsform, som naturligt och obehindrat av samorganisation med ett annat verk låter anpassa sig efter bankens särskilda behov och som befordrar initiativtagande samt i övrigt all nödig rörlighet och snabbhet vid göromålsens utförande, och jag å andra sidan icke blivit övertygad därom, att den av löneregleringskommittén föreslagna anordningen väsentligen betingas av något annat statsintresse, har jag i fråga om det organisations- och löneregleringsförslag, som jag låtit utarbeta, utgått från att postsparbanken jämväl framgent skall vara en självständig institution, dock med den anknytning till postverket, som betingas därav, att postanstalterna fungera såsom postsparbankskontor.

Till de skäl, som bestämt mig för att förorda en sådan anordning, har efter det att löneregleringskommittén avgav sitt betänkande, tillkommit ytterligare ett, med vilket kommittén vid sådant förhållande givetvis icke hade att räkna. Härutinnan tillåter jag mig framhålla, att förslaget om postsparbankens inordnande i postverket av kommittén ställts i samband med och i viss mån gjorts beroende därav, att förvaltningen av postsparbanksmedlen överflyttades på riksbanken eller riksgäldskontoret. Då, på sätt jag längre fram skall närmare utveckla, kommitténs förslag rörande förvaltningen av ifrågavarande medel mött bestämd gensaga från fullmäktige i såväl riksbanken som riksgäldskontoret och detsamma förty icke läser böra vinna understöd, vill det synas, som om en icke oviktig förutsättning för förslaget att inordna postsparbanken såsom en byrå i generalpoststyrelsen skulle hava bortfallit.

Löneregleringskommittén har framhållit, att, under förutsättning att den nu av mig berörda frågan komme att lösas i överensstämmelse med vad kommittén föreslagit, postverket och postsparbanken skulle komma att sammanföras under ett och samma departement.

För min del håller jag före, att så tilläventyrs bör bliva fallet, även i det fall att det av mig framlagda förslaget vinner Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall. Jag anser detta naturligt närmast med hänsyn därtill, att postsparbanken under alla förhållanden läser vara nödsakad att taga postverkets tjänster i anspråk i betydande utsträckning. Men jag finner ännu ett skäl härtill uti den av den av mitt förslag förutsatta möjligheten, att befattningshavare vid postsparbanken kan överflyttas till tjänst inom postverket.*

Kungl. Maj:t avlät, i överensstämmelse med departementschefens hem- 1911 års riksdag.
 ställan, proposition till 1911 års riksdag, och Riksdagen godkände i
 huvudsak Kungl. Maj:ts förslag, varigenom postsparbanken för tiden från
 och med 1912 års ingång kom på ordinarie stat och erhöll den mera själv-
 ständiga ställning, som av 1908 års postsparbankssakkunniga ifrågasatts.

Beträffande spörsmålet, huruvida postsparbankens självständiga ställ- Postspar-
 ning bör i fortsättningen bibehållas, eller om banken bör införlivas med bankssakkun-
 postverket, tillåta sig postsparbankssakkunniga anföra följande. nigas yttran-
 de och förslag.

Såsom de sakkunniga förut framhållit, kommer postsparbanken — i
 enlighet med därom av 1921 års riksdag fattat beslut — att med inne-
 varande års utgång befrias från de banken nu påvilande bestyr för riks-
 försäkringsanstaltens räkning ävensom från åliggandet att utbetala pensioner
 och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. I följd därav
 komma samtidigt postsparbankens pensions- och försäkringsavdelningar att
 indragas. Av postsparbankens biuppgifter komma sedan endast att kvar-
 stå skyldighet för banken att mottaga inbetalningar till den på frivilliga
 avgifter grundade pensionsförsäkringen och att utbetala pensioner från civil-
 statens änke- och pupillkassa. Det sistnämnda bestyret torde även inom
 kort komma att avlyftas postsparbanken. Postsparbankssakkunniga hava
 nämligen inlett underhandlingar med styrelsen för nämnda kassa i syfte att
 kassan skulle själv övertaga utbetalningarna i ungefär enahanda ordning
 som numera äger rum beträffande pensioner från statens anstalt för pen-
 sionering av folkskollärare m. fl. Från nästa års ingång kommer post-
 sparbanken icke heller att förvalta några fondmedel för annan institutions
 räkning. Inbetalningar till den på frivilliga avgifter grundade pensions-
 försäkringen sker i så ytterst ringa omfattning, att postsparbankens härav
 föranledda bestyr kunna utan vidare lämnas ur räkningen. I stort sett
 kommer alltså postsparbankens verksamhet att från nästa års ingång in-
 skränka sig till vad den från början avsåg, att driva egentlig sparbanks-
 rörelse. Denna inskränkning i verksamheten gör givetvis nu föreliggande
 fråga mindre komplicerad. Därest en förändring av postsparbankens ställ-
 ning skulle anses önskvärd, är det helt naturligt lättare att nu vidtaga en
 sådan, än därest omfattningen av bankens verksamhet förblivit oförändrad.

Vid bedömandet av nu föreliggande spörsmål kunna de sakkunniga
 alltså utan vidare förbigå, vad av postsparbanksstyrelsen och andra myn-
 digheter på sin tid anförts rörande postsparbankens många uppgifter vid
 sidan om dess egentliga verksamhet.

I detta sammanhang anse sig de sakkunniga böra erinra därom att

frågan om anlåtande av postsparbanken för ordnande av kreditförhållandena för det mindre jordbruket numera torde kunna anses fallen.

Så gott som postsparbankens hela inlåningsrörelse förmedlas genom postanstalterna i riket. Jämväl utbetalningar av uppsagda medel till motboksägarna ske — om man bortser från de belopp, som utbetalas genom postsparbankens huvudkassa — på enahanda sätt. Postverket ombestyr således genom sina tjänstemän praktiskt taget postsparbankens hela inlånings- och utbetalningsrörelse. Och i synnerhet nu, då den enskilda bankverksamheten nått en sådan utveckling, att det finnes ett eller flera bankkontor på varje plats av någon betydelse och även de större enskilda bankerna söka suga till sig småkapitalet, beror mycket på den enskilde posttjänstemannens intresse för postsparbanken. Ty även om storleken av den inlåningsränta, postsparbanken betalar, jämte den särskilda trygghet placering i postsparbanken innebär, äro mest avgörande, då det för en person gäller att bestämma, huruvida han skall insätta sina besparingar i postsparbanken eller i enskild bankinrättning, kan det dock icke bortses från det faktum, att posttjänstemännen kunna i avsevärd mån bidraga till ökade insättningar i postsparbanken. Då emellertid posttjänstemännen vid utförandet av deras egentliga åliggande, postarbetet, lyda under generalpoststyrelsen, men vid handläggningen av postsparbanksärenden under styrelsen för postsparbanken, bibringar detta förhållande säkerligen i många fall posttjänstemännen den uppfattningen, att postsparbanksgöromålen äro någonting för deras egentliga tjänst främmande och att dessa göromål därför icke behöva omfattas med samma intresse som de rena postgöromålen. Härtill torde hava bidragit, att posttjänstemännen sedan gammalt ansett postsparbanken med dess tunga organisation såsom ett synnerligen byråkratiskt ämbetsverk. Postsparbankssakkunniga hoppas visserligen, att den förestående omorganisationen av banken skall åstadkomma ändring härutinnan, men frukta, att det skulle bliva svårt att bland posttjänstemännen helt utrota denna gamla föreställning om postsparbanken, därest den skulle bibehållas såsom ett självständigt ämbetsverk.

Såsom förut framhållits förmedlar postverket så gott som postsparbankens hela inlåningsrörelse och även huvudparten av alla uttagningar från banken. Någon ändring härutinnan kan icke åvägbringas, utan posttjänstemännen landet runt måste säkerligen alltjämt utföra dessa viktiga delar av postsparbanksverksamheten, och postsparbanken kommer helt visst att även i fortsättningen i lika stor omfattning som nu taga post-

verkets tjänster i anspråk. Bankens verksamhet är så fullständigt beroende av postverket, att den förutan detta verk knappast kan utföra en enda operation. Enbart dessa omständigheter tala enligt de sakkunnigas bestämda uppfattning för, att postsparbanken bör införlivas med postverket.

Härtill kommer, att med den, administrativt sett, jämförelsevis begränsade uppgift, som ledningen av bankens verksamhet i fortsättningen innebär, bibehållandet av banken såsom självständigt ämbetsverk icke kan anses vara erforderligt.

Ytterligare ett par viktiga skäl kunna andragas för bankens införlivande med postverket. Det ena av dessa rör frågan om ersättningen till postverket för dess prestationer för postsparbankens räkning.

Beträffande detta spörsmål tillåta sig de sakkunniga till en början erinra därom att Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 i sammanhang med utfärdande av nytt avlöningsreglemente för kommunikationsverkens tjänstemän förordnade, att de då enligt Kungl. Maj:ts särskilda brev utgående ersättningar till viss postkontorspersonal och viss personal vid statens järnvägar för förrättande av göromål, avseende bland annat postsparbanken, skulle vid ikraftträdandet av det nya avlöningsreglementet den 1 juli 1920 upphöra att utgå, i anledning varav styrelsen för postsparbanken anbefalldes att verkställa utredning och inkomma med förslag i fråga om de ändringar av gällande grunder för ersättning åt postverket för bestyret med postsparbanksgöromål, som kunde föranledas av de ändrade förhållandena.

I skrivelse den 30 augusti 1919 avgav styrelsen för postsparbanken till Kungl. Maj:t den anbefallda utredningen och föreslog därvid, bland annat, att från förslagsanslaget å postsparbankens stat till »ersättning åt befattningshavare hos generalpoststyrelsen och vid postverkets lokalförvaltningar för handläggning av postsparbanksgöromål» skulle utbrytas ett fixt anslag till postverket å 78,000 kronor, motsvarande ersättning, med angivet belopp, till postkontorstjänstemän och föreståndare för förenade post- och statsbanestationer år 1918.

Över vad postsparbanksstyrelsen sålunda föreslagit infordrade Kungl. Maj:t yttrande från generalpoststyrelsen. I sitt den 22 oktober 1919 avgivna utlåtande framhöll generalpoststyrelsen, bland annat, att postanstalterna givetvis vore de för staten billigaste organ för postsparbankens verksamhet, som kunde anlitas, men klart vore, att det ökade arbete för postpersonalen, som därav föranleddes, förorsakade postverket kostnader. Därest postsparbanken, såsom ock vid avgörandet år 1911 av frågan om postsparbankens inordnande inom statsförvaltningen från visst håll ifrågasattes,

blivit anknuten till postverket såsom ett led i dess organisation, hade givetvis omförmälda kostnadsökning bort allt framgent drabba postverket. Så blev emellertid icke förhållandet, utan postsparbanken organiserades såsom ett självständigt ämbetsverk. Då postsparbanken alltså av statsmakterna organiserades såsom en fristående gren av statsförvaltningen, kunde generalpoststyrelsen för sin del icke finna annat än riktigt, att densamma ock belastades med alla de utgifter, som hänförde sig till dess verksamhet. Postsparbanksstyrelsen hade — framhöll generalpoststyrelsen — genom sitt föreliggande förslag för sin del godkänt principen, att postverket borde erhålla gottgörelse för sina prestanda för bankens räkning. Generalpoststyrelsen hölle före att, om ersättning skulle utgå, detta borde ske med ett belopp, som, såvitt sig göra låte, motsvarade postverkets självkostnader. På grund av inom styrelsen verkställd utredning ansåg sig generalpoststyrelsen kunna beräkna denna postverkets självkostnad till 566,000 kronor om året.

Generalpoststyrelsen påyrkade, att de ifrågasatta förändringarna i avseende å regleringen av postverkets ekonomiska mellanhavande med postsparbanken måtte regleras från den tidpunkt det nya avlöningsreglementet för kommunikationsverken och därav föranledda ändringar trädde i tillämpning.

Över vad generalpoststyrelsen sålunda föreslog avgav styrelsen för postsparbanken den 20 november 1919 infordrat utlåtande till Kungl. Maj:t.

I detta yttrande anförde postsparbanksstyrelsen, bland annat, följande.

Alltifrån den tid, postsparbanken hade en sådan ställning, att den i viss mån kunde betraktas såsom en byrå inom postverket, hade postsparbanken av nämnda verk åtnjutit vissa mycket avsevärda ekonomiska förmåner. Det förhållandet, att postsparbanken sålunda stode i ekonomiskt beroende av postverket, uppmärksammades under de förarbeten, som resulterade i beslutet om postsparbankens uppförande som ett självständigt ämbetsverk. Men ehuru rätta tillfället då varit inne att klara upp hithörande frågor, lämnades de oavgjorda, och det fick med statsmakternas och generalpoststyrelsens goda minne i detta hänseende förbliva vid vad som förut varit. Postsparbankens åtnjutande av berörda förmåner hade kommit att betraktas såsom en sak, som skulle så vara.

Styrelsen för postsparbanken ställde sig a priori icke avvisande mot ett förslag om höjning av det anslag å 78,000 kronor, som, enligt vad styrelsen i sin skrivelse den 30 augusti 1919 förordnat, skulle utgå till postverket.

Om än styrelsen i princip biträdde generalpoststyrelsens uppfattning, att det ekonomiska förhållandet mellan postsparbanken och postverket borde regleras, kunde postsparbanken dock icke tillstyrka, att en sådan reglering komme till stånd på grundvalen av generalpoststyrelsens föreliggande förslag.

Styrelsen för postsparbanken trodde icke, att de beräkningar, på vilka generalpoststyrelsen grundat sitt förslag, kunde godkännas. Enligt postsparbanksstyrelsens förmenande borde frågan åter tagas upp från början och, innan den ånyo underställdes Kungl. Maj:ts prövning, förberedas genom förutgående underhandlingar mellan de båda styrelserna.

Vid ärendets föredragning i statsrådet anförde departementschefen, att statsmakterna — såsom generalpoststyrelsen framhållit — i princip godtagit den ståndpunkt, att de affärsdrivande verken borde erhålla gottgörelse för bestyr, som utfördes ej blott för allmänhetens räkning utan även för andra statsinstitutioner. Med hänsyn härtill syntes riktigt, att postverket bereddades gottgörelse för ifrågavarande göromål, motsvarande verkets självkostnader. För fastställandet av dessa kostnader vore dock ytterligare utredning erforderlig, därvid givetvis de av frågan berörda verken borde lämnas tillfälle att medverka.

I avvaktan härpå upptogs i postverkets utgiftsstat bland omkostnaderna ett anslag »ersättning till postverket för postsparbanksgöromål» å 87,000 kronor, däri inbegripet ett belopp av 9,000 kronor i ersättning för postsparbanksgöromål till föreståndare för med statsbanestationer icke förenade poststationer.

För såvitt de sakkunniga hava sig bekant, har någon vidare utredning icke blivit verkställd.

Att postverket vill hava största möjliga ersättning av postsparbanken, och att banken vill slippa undan med minsta möjliga ersättning till postverket, finna postsparbankssakkunniga helt naturligt.

Men de vidlyftiga utredningar, som redan verkställts, och de ytterligare tidsödande utredningar, som säkerligen bleve erforderliga för att rättvist avväga den ersättning, som skulle utgå till postverket, därest postsparbanken skulle bibehållas såsom självständigt ämbetsverk, komme otvivelaktigt att kosta statsverket avsevärda belopp utan att tillföra det allmänna någon motsvarande nytta. Ty fränsett det i och för sig önskvärda i att känna storleken av de omkostnader, varje statens särskilda rörelsegren förleder, och det ostridigt befogade i, att postsparbanken själv vidkännes de med bankens verksamhet förbundna omkostnaderna, torde dock, därest postsparbanken inordnas i postverket, beräkning av dessa kostnader kunna

utföras på ett betydligt enklare sätt än om uppgörelse därom träffas mellan två skilda verk.

Önskvärdheten att komma ifrån förstnämnda kostsamma utredningar i ersättningsfrågan, ävensom de i fortsättningen ständigt nödvändiga kalkylerna häröver, synas därför utgöra ett ytterligare skäl för postsparbankens införlivande med postverket.

Då postsparbankssakkunniga sålunda hålla före, att postsparbanken bör införlivas med postverket, hava de ansett, att de icke borde ingå i någon mera detaljerad prövning av rättmätigheten av det av generalpoststyrelsen begärda ersättningsbeloppet. Dock vilja de framhålla, att de funnit generalpoststyrelsens krav väl högt och att, så länge postsparbanksrörelsen ej har nämnvärt större omfattning än för närvarande, en ersättning till postverket — även om hänsyn toges till nuvarande relativt höga postavgifter — av omkring 300,000 kronor för år borde utgöra ett skäligt vederlag.

I detta sammanhang anse sig postsparbankssakkunniga även böra erinra därom att, därest postsparbanken införlivas med postverket, det anslag å 3,500 kronor, som för närvarande finnes upptaget i postsparbankens utgiftsstat såsom »ersättning till vissa befattningshavare hos generalpoststyrelsen för göromål för postsparbankens räkning», givetvis icke vidare behöver utgå.

Likaså torde i sådant fall den ersättning för postsparbanksgöromålens bestridande, som nu utgår till föreståndare för med statsbanestationer icke förenade poststationer, beräknad till sammanlagt 9,000 kronor om året, böra indragas.

Det andra av de övriga skäl, som tala för postsparbankens införlivande med postverket, är det, att en dylik förändring skulle möjliggöra inbesparing av åtminstone några tjänstemannabefattningar, vilket måste tillmätas en viss betydelse. Även om vinsten icke skulle komma att belöpa sig till mer än en eller annan befattning, vore den dock tillräcklig för att de sakkunniga även i denna omständighet skulle se ett motiv för, att postsparbanken bör införlivas med postverket.

Efter omorganisationen av postsparbanken bleve för övrigt — såsom å annat ställe i detta betänkande framgår — postsparbankens personal så fåtalig, att det även av denna anledning måste anses olämpligt att bibehålla banken såsom ett självständigt ämbetsverk. Och för tjänstemännen själva vore det säkerligen en fördel att överflyttas till ett stort kommunikationsverk med därav följande större befordringsmöjligheter än att tillhöra ett verk med så ringa antal tjänstebefattningar, att praktiskt taget all befordran vore utesluten.

Det viktigaste skäl, som anförts till förmån för bibehållandet av postsparbankens självständiga ställning är, enligt postsparbankssakkunnigas uppfattning, det, att banken måste, för att framgångsrikt fylla sin uppgift, äga en icke ringa grad av rörelsefrihet och beredas tillfälle att arbeta under så litet betungande former som möjligt; det vore nödvändigt, att den kunde fritt och obehindrat taga de initiativ, vartill utvecklingen kunde föranleda. Man fruktade att, om postsparbanken uppginge i postverket, så skulle bankens utveckling bliva lidande därpå. Bankens högsta ledning skulle därigenom komma att utgöras av en myndighet med uppgifter, som läge helt vid sidan om bankens. Bankens intresse skulle för den ledande myndigheten lätt nog komma att få stå tillbaka för vad som vore denna myndighets egentliga uppgift. Beträffande detta skäl vilja de sakkunniga framhålla, att de fullkomligt dela den uppfattningen, att de, som bliva satta att leda postsparbanken efter omorganisationen, måste hava jämförelsevis fria händer till initiativ och dispositioner. Det blir givetvis nödvändigt, att de, som komma att bära ansvaret för postsparbankens bestånd och utveckling, äga en avsevärd befogenhet, och att den, som får sig det närmaste chefskapet över postsparbanksärendena anförtrött, offrar hela sin arbetsförmåga och hela sitt intresse åt banken. Men de sakkunniga äro övertygade om, att allt detta kan vinnas lika bra, om postsparbanken införlivas med postverket och lägges under en i generalpoststyrelsen nyinrättad byrå som om banken förblir ett självständigt ämbetsverk. Är förvaltningen lämpligt organiserad torde det vara likgiltigt, om den person, som skall omhändervärd den dagliga ledningen av postsparbanksärendena, är byråchef eller postsparbanksdirektör. Det torde i alla händelser bero ytterst på de personliga egenskaperna hos chefen, huruvida banken blir väl ledd eller ej, och det är därför av synnerlig vikt, att till byråchefsbefattningen ävensom till byråchefens närmaste man endast ifrågakomma med chefsegenskaper utrustade och jämväl i övrigt fullt lämpliga personer. En duglig och för sin uppgift intresserad byråchef kan givetvis uträtta mera för banken än en postsparbanksdirektör, som icke ägde tillräckligt intresse eller som lämpade sig mindre såsom organisator och arbetsledare. Och att en chef för en postsparbanksbyrå i generalpoststyrelsen skulle så småningom förlora initiativkraft — exempelvis till åtgärder för främjande av sparsamheten — enbart av den anledningen, att han vore ledamot i generalpoststyrelsen, hålla de sakkunniga för mindre sannolikt, särskilt som han i så fall säkerligen finge bereda sig på att bliva förflyttad till en annan tjänsteställning inom postverket och på så sätt lämna plats för en person, som bättre kunde fylla ställningen som chef för postsparbanksbyrån. Enligt det för

kommunikationsverken gällande avlöningsreglementet kan nämligen vilken tjänsteman som helst inom ett verk förflyttas till annan befattning inom verket, och denna bestämmelse utgör redan en garanti för att en person i chefsställning städse skall söka bibehålla såväl intresse för sin tjänst som sin arbetsförmåga.

För såvitt de sakkunniga kunna uppfatta, har icke heller någon större initiativkraft förefunnits hos postsparbanken under de år chefen varit postsparbanksdirektör än under den tid han innehaft byråchefs tjänsteställning.

Generalpoststyrelsen har på sin tid framhållit, att, om postsparbanken införlivades med postverket, den blivande postsparbanksbyrån i generalpoststyrelsen, om ock formellt tillhörande generalpoststyrelsen, i verkligheten komme att framträda såsom ett väsentligen självständigt verk. Chefen för en postsparbanksbyrå i generalpoststyrelsen skulle icke få tid övrig att såsom ledamot deltaga i handläggningen av ärenden, hörande till generalpoststyrelsens övriga byråer, och att cheferna för sistnämnda byråer skulle jämte sina redan förut tämligen olikartade göromål åläggas deltaga i en större penningförvaltning, torde icke vara lämpligt, i synnerhet som, även under förutsättning av postsparbanksstyrelsens ombildande till en byrå i generalpoststyrelsen, särskilt utsedda personer med nödig kompetens torde komma att hos centralförvaltningen deltaga i handläggningen av viktigare postsparbanksärenden.

Gent emot vad sålunda blivit uttalat, finna sig de sakkunniga böra göra följande erinringar.

Kungl. Maj:t uppdrog den 9 oktober 1917 åt särskilda kommitterade, med generaldirektören Juhlin såsom ordförande, att verkställa utredning beträffande införande i Sverige av så kallad postcheckrörelse.

I sitt den 20 oktober 1919 avgivna betänkande, som av Kungl. Maj:t för kännedom överlämnats till postsparbankssakkunniga, föreslå dessa kommitterade, att dylik rörelse måtte införas i vårt land.

Postcheckärendena skulle, enligt kommitterades förslag, i generalpoststyrelsen handläggas inom en där nyinrättad checkbyrå och rörelsen i övrigt bedrivas genom fyra å olika platser i landet inrättade postcheckkontor. Å postcheckräkning innestående belopp skulle av postverket förräntas efter vissa grunder, och viss del av det å dylik räkning innestående kapital skulle utlånas eller på annat sätt placeras. Frågor rörande medelsplaceringen skulle avgöras av särskilda fullmäktige, bestående av generalpostdirektören, chefen för postcheckbyrån, en av Kungl. Maj:t särskilt förordnad

ledamot samt en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka båda sistnämnda ledamöter bankofullmäktige respektive riksgäldsfullmäktige var för sig skulle utse.

Kommitterade framhålla i sitt betänkande, att placeringen av i postcheckrörelsen innestående medel skulle i stort sett följa de regler, som i dylikt avseende redan vore fastställda för postsparbanken. Den i frågor rörande sistnämnda medels placering beslutande myndigheten, postsparbanksstyrelsen, vore sammansatt bland annat, av generalpostdirektören samt en riksgäldsfullmäktig och en riksbanksfullmäktig, utsedda var för sig av vederbörande fullmäktige. Kommitterade ansåge, att det vore lämpligt, att riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige till fullmäktige för placering av postcheckrörelsens medel utsåge samma personer, som vore utsedda till ledamöter av postsparbanksstyrelsen.

I ett den 24 januari 1920 till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande över postcheckkommitterades förslag framhöll generalpoststyrelsen, bland annat, att styrelsen ansåge sig böra förorda postcheckrörelsens införande i vårt land snarast möjligt. Generalpoststyrelsen kunde icke heller finna, att postverkets ifrågasatta inlåningsrörelse skulle vara ägnad att förrycka fullgörandet av verkets dittillsvarande uppgifter. Att åt postverket, som ombesörjde postanvisnings-, postförskotts-, inkasserings- och tidningsrörelserna, handhade stämpelväsendet samt förmedlade postsparbanksrörelsen och kronoskatteuppbörden å landet och som således redan hade en högst betydande medelsförvaltning, överlåta jämväl postcheckrörelsen, syntes generalpoststyrelsen både foljdriktigt och, på sätt även erfarenheten från andra länder visat, ur alla synpunkter synnerligen lämpligt.

Riksbanksfullmäktige förordade kraftigt postcheckkommitterades förslag.

Enär generalpoststyrelsen sålunda numera intager en helt annan ståndpunkt än förut till frågan om lämpligheten att i postverket inränga en institution, som bedriver en med postsparbanken till art och omfattning jämförlig rörelse, anse postsparbankssakunniga onödigt att nu ingå i något utförligare bemötande av den av styrelsen i detta hänseende förut uttalade uppfattningen. Det är nämligen tydligt, att från generalpoststyrelsens sida numera argument av ovan antydd art icke vidare kunna eller komma att anföras emot postsparbankens inordnande i postverket.

Till undvikande av missförstånd anse sig postsparbankssakunniga böra framhålla, att de anse, att vid avgörande av viktigare postsparbanksärenden i generalpoststyrelsen särskilda fullmäktige skulle närvara. Till denna fråga återkomma emellertid de sakkunniga i annat sammanhang.

Fråga är för övrigt, huruvida icke postsparbanksrörelsen och postcheckrörelsen — sådan den senare i omnämnda betänkande av postcheckkommittéerade skisserats — komme att få så mycket gemensamt och bleve så närbesläktade rörelsegränar, att de, i förekommande fall, borde förläggas till en och samma byrå i generalpoststyrelsen. Även till denna fråga återkomma de sakkunniga senare.

I skrivelse till Herr Statsrådet den 24 februari 1921, i fråga om indragning av postsparbankens pensionsavdelning, uttalade postsparbanks-sakkunniga utan någon meningsskiljaktighet, såsom stöd för sin uppfattning, att postsparbankens pensionsavdelning borde med 1921 års utgång indragas och postverket från 1922 års ingång övertaga de bestyr, som postsparbanken nu utför för pensionsstyrelsens räkning på grund av lagen om allmän pensionsförsäkring, bland annat, att pensionsutbetalningarna icke skedde direkt från postsparbankens centralförvaltning utan genom postanstalterna i riket och att enligt det av de sakkunniga uppgjorda förslaget postkontoren även skulle komma att åläggas en första kontroll av de vid såväl postkontoren som poststationerna inlösta kvittokupongerna, och det kunde icke anses lämpligt, att en del av revisionen fullgjordes av postanstalterna och en annan del av postsparbanken, utan det syntes vid sådant förhållande nödvändigt att förlägga hela revisionsarbetet till postverket. Vidare skulle postmästarna även pröva inkomna framställningar om rätt att utkvittera annan tillkommande pension. Och om posttjänsteman vid utförandet av pensionsgöromål skulle begå en felaktighet, som måste utredas genom högre myndighet, så förefölle det vara lämpligare, att utredningen verkställdes av eller genom generalpoststyrelsen än av postsparbanken.

Då posttjänstemännen nu utföra ett mera omfattande arbete för postsparbanken än för pensionsstyrelsen, synes ovannämnda enhälliga uttalande från de sakkunnigas sida kunna med än större fog åberopas såsom stöd för den uppfattningen, att posttjänstemännen vid sin tjänsteutövning icke böra lyda under mer än en myndighet, nämligen generalpoststyrelsen.

Den omständigheten, att i varje främmande land, där postsparbank finnes inrättad, banken har en från postverket skild stat, kunna de sakkunniga icke tillmäta avgörande betydelse, då det gäller att utfinna den lämpligaste organisationsformen för vår svenska postsparbank. Varken i Danmark, Norge eller Schweiz finnes postsparbanksrörelse anordnad. Och det vore närmast med dessa länder, vilka i så många hänseenden överensstämma med vårt eget land, som en verkligt belysande jämförelse skulle kunna ske.

På grund av vad sålunda anförts, hålla postsparbankssakkunniga bestämt före,

att postsparbankens ställning såsom självständigt ämbetsverk bör upphöra och banken införlivas med postverket såsom en byrå i generalpoststyrelsen.

Kap. V.

Skolsparkasseverksamhet.

*Till post-
sparbankssak-
kunniga över-
lämnade
framställ-
ningar.*

Med skrivelse den 17 december 1920 har statsrådet och chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet till postsparbankssakkunniga överlämnat följande framställningar tillika med däröver av myndigheter avgivna utlåtanden för att tagas i övervägande vid fullgörande av det dem lämnade uppdraget, nämligen:

1:o) Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 maj 1910, n:r 150, med hemställan att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida till främjande av ungdomens fostran till sparsamhet åtgärder kunde vidtagas för att befordra sparkasseverksamheten i skolorna,

2:o) styrelsens för postsparbanken skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 mars 1911 med förslag till organisation av skolsparkassor, samt

3:o) styrelsens för Sveriges lärares nykterhetsförbund framställning till Kungl. Maj:t den 12 november 1912, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till främjande av sparverksamheten i skolorna, bland annat genom att hos Riksdagen begära anslag till skolsparkassor.

En närmare redogörelse för ifrågavarande framställningar torde här vara på sin plats.

*Riksdagens
skrivelse till
Kungl. Maj:t
den 31 maj
1910, angä-
ende åtgärder
för skolung-
domens fost-
ran till spar-
samhet.*

I förenämnda *riksdagsskrivelse* anföres, bland annat, att uti en inom Riksdagen väckt motion framhållits betydelsen av att ungdomen fostrades till sparsamhet genom undervisning härom och befrämjande av sparkasseverksamheten vid skolorna.

Riksdagen hölle före, dels att vad som genom undervisning kunde göras för sparsamhetens inplantande hos det uppväxande släktet måste ske genom naturlig anknytning till skolans olika ämnen, icke genom reglementerade föreskrifter, dels att vid sidan av den teoretiska sparsamhetsundervisningen också all uppmärksamhet borde ägnas åt den praktiska verksamhet i samma syfte, som redan bedreves på flera håll, nämligen skolsparkasseverksamheten.

Särskilt ansåge Riksdagen, att sistnämnda verksamhet borde bedrivas

och utvecklas. Densamma ginge nämligen ut på att i handling uppmuntra skolungdomen att taga vara på småpengarna och låta den själv erfara, huru dessa kunde förkovras till större belopp, varigenom de bästa tillfällen bereddes att tidigt arbeta in sparsamhetens betydelse. Åtskilligt i denna riktning vore redan gjort vid skolorna, men det vore uppenbart, att mycket mera kunde göras och borde göras. I andra länder hade, enligt för riksdagen tillgängliga uppgifter, skolsparkasseverksamheten vunnit storartad utbredning.

Riksdagen anhöll, att det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida till främjande av ungdomens fostran till sparsamhet åtgärder kunde vidtagas för att befordra sparkasseverksamheten i skolorna.

Över denna Riksdagens framställning hava utlåtanden avgivits av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk — efter det yttranden infordrats från rektorsämbetena vid de allmänna läroverken och högre lärarinneseminariet samt föreståndare och föreståndarinnor för enskilda läroanstalter under överstyrelsens inseende — av överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor samt av domkapitlen.

Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk framhöll, bland annat, att *Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk 3/2 1911* meningarna vore mycket delade om lämpligheten av skolsparkasseverksamheten vid läroanstalter av ifrågavarande slag. I många fall avstyrktes helt och hållet införandet av sådan verksamhet. De skäl, som angåves härför, voro väsentligen följande. Då lärjungarna själva vanligen icke förtjänade några penningar, bleve det icke lärjungarnas utan föräldrarnas eller andras medel, som sparades. Lärjungarna från förmögna hem kunde utan egen förtjänst lätt få större besparingar, varigenom de andras avund kunde väckas. Lärjungarna kunde eggas till strävan att göra insättningar av begäret att vinna sin lärares eller lärarinns bevägenhet. Det vore förenat med olägenheter, att lärjungarna i skolan förehade penningtransaktioner eller dit medförde penningar, sådana kunde komma bort genom slarv eller fresta vissa lärjungar till olovliga tillgrepp. Lärjungarnas sparande vore närmast hemmens sak, och man borde icke överflytta ännu ett verksamhetsområde från hemmet till skolan, allra helst, såsom åtskilliga undersökningar i sådant avseende utvisade, de flesta lärjungar redan nu genom hemmens försorg hade besparade medel. Sparkasseverksamheten skulle upptaga mycken tid för lärare och lärarinnor och därigenom eventuellt vara till men för deras närmaste uppgifter; i varje fall vore det obilligt, om man av dem krävde arbete i detta avseende utan att deras övriga arbete minskades.

Dessa skäl vore enligt överstyrelsens förmenande utan tvivel beaktans-

värda, och överstyrelsen ansåge därför, att sparkasseverksamheten icke för det dåvarande borde upptagas vid sådana läroanstalter, där lärarpersonalen av dessa eller andra skäl ansåge en sådan olämplig, ävensom att i de fall, då sådan verksamhet kunde komma att upptagas vid ett läroverk, den borde vara helt och hållet frivillig, såväl beträffande lärarpersonal som lärjungar.

De till överstyrelsen inkomna yttrandena visade emellertid, att bland lärarpersonalen vid många läroanstalter funnes sympatier eller i vissa fall livligt intresse för skolungdomens fostran till sparsamhet genom praktiska åtgärder av det ena eller andra slaget ävensom att vid ett och annat läroverk åtgärder av detta slag redan vidtagits. Och då överstyrelsen för sin del ansåge önskvärt, att sådana åtgärder vidtoges vid de läroanstalter, där nödiga förutsättningar därför funnes, och hölle för sannolikt, att detta komme att ske vid åtskilliga sådana anstalter, hade överstyrelsen ansett sig böra framhålla följande synpunkter i fråga om ungdomens fostran till sparsamhet.

Om praktiska åtgärder i samband med ungdomens fostran till sparsamhet infördes vid skolorna, så finge det egentliga syftet med dessa icke vara, att de unga genom sparande erhöles vissa hopsamlade penningmedel, utan dessa åtgärder borde ingå som ett moment i skolans uppfostrande verksamhet i det hela. Det vore viktigt, att de unga lärde sig, huru penningar borde handhavas och användas. Handledning i dessa avseenden kunde med skäl anses tillhöra en god uppfostran av de unga. Icke minst viktigt vore detta med avseende på deras uppfostran till samhällsmedlemmar, vartill hörde, att de bibringades den insikten, att samlande av penningar även borde avse dessas användning för gagnande syften i gemenskap med andra. Inginge detta moment i lärjungarnas fostran till sparsamhet, skulle helt visst även deras solidaritetskänsla därigenom väckas och stärkas.

Till sist hemställde överstyrelsen — under framhållande av att styrelsen livligt behjärtade varje strävan att på frivillighetens och upplysningens väg främja sparsamheten hos ungdomen och som därför icke heller skulle underlåta att begagna sig yppande tillfällen att fästa vederbörande rektors och lärares uppmärksamhet på vikten av denna angelägenhet — att Riksdagens skrivelse icke måtte, beträffande läroanstalter under överstyrelsens inseende, för det dåvarande föranleda någon annan åtgärd än att överstyrelsen måtte bemyndigas anmoda rektorer, föreståndare eller föreståndarinnor att för varje år uti vederbörande läroanstalts årsredogörelse lämna meddelande av ovan angivet slag för den sparkasseverksamhet, som under året hade bedrivits vid läroanstalten, ävensom för övriga åtgärder, som kunde hava vidtagits i syfte att främja sparsamheten hos ungdomen.

Överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor framhöll i sitt utlåtande, att det, enligt överstyrelsens åsikt, icke rädde något tvivel, att icke Riksdagens framställning vore synnerligen förtjänt av Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, ty bristen på sparsamhet och omtanke för framtiden vore ett av vårt folks utmärkande nationalfel, och intet, som kunde göras för att motarbeta detsamma, borde underlätas. Helt visst vore uppfostran av det uppväxande släktet härför ett av de kraftigaste medlen. Väl hade därvid uppfostran i hemmet en vida större betydelse än allt, som kunde åtgöras från skolans sida, och man kunde känna sig tveksam inför varje åtgärd, som vore ägnad att ytterligare till det allmänna överflytta det uppfostrans ansvar, vilket egentligen borde tillhöra föräldrar och målsmän. Men särskilt vad folkskolan anginge, måste hänsyn tagas därtill, att ett stort antal av dess lärjungar hade i uppfostran så svaga hem, att denna skola måste övertaga även vissa uppgifter, som bättre skulle fyllas av hemmen, om de vore sådana de borde vara. Om de högre läroverken möjligen kunde i sparsamhetsfrågan inskränka sig till undervisning, lämnande övningarna i sparsamhet åt hemmen, så hölle överstyrelsen före, att folkskolan borde taga sig an även de praktiska sparsamhetsövningarna. Så hade ock sedan länge skett vid Stockholms folkskolor. Till en början hade denna sparverksamhet bedrivits i samarbete med Stockholms stads sparbank. De former, som därför använts, hade emellertid icke inneburit en tillräckligt påtaglig kontroll, för att lärarna skulle skyddas mot misstänksamma enskilda föräldrars beskyllningar mot dem för bristen i de insamlade medlens förvaltning. Detta hade å sin sida väckt misstämning hos lärarna, varigenom deras intresse för saken hade minskats och därmed sparverksamheten i skolorna avtynat. Nytt liv hade denna verksamhet fått, då år 1907 ett samarbete i stället hade organiserats med postsparbanken under former, som bättre skyddade lärarna för misstänksamheten, så att vid tidpunkten för utlåtandets avgivande ett 150-tal lärare och lärarinnor vid de olika skolorna verkade såsom ombud för postsparbanken, sålde sparmärken åt enskilda skolbarn samt tillhandahölle sådana åt andra bland lärarkåren, vilka medverkade vid försäljningen. Mången gång hade man dock trott sig finna, att detta användande av sparkort och sparmärken ej rätt kunde tillvinna sig de äldre barnens intresse, måhända emedan de erfore en känsla av osjälvtändighet, då de till läraren skulle avlämna sina små besparingar. I enskilda klasser hade man därför nått bättre resultat med en sparverksamhet, som mera bedreves av barnen själva, nämligen dels genom av postsparbanken lämnade ficksparbössor, dels genom sparbössor, i form av en egnahemsstuga, som Egnahemssparbanken i Stockholm lämnat.

Överstyrelsen
för Stock-
holms stads
folkskolor
14/2 1911.

Då på många ställen postsparbanken helt visst fortfarande komme att visa sig vara den lämpligaste inrättningen för att göra skolbarnens sparmedel räntebärande, så syntes det önskvärt, att dess ränteberäkning kunde något höjas, åtminstone för de små sparmedel, som till densamma överlämnades från folkskolorna.

De skolmyndigheter, som hade att till Kungl. Maj:t ingiva årliga berättelser, borde åläggas att i dem ock upptaga redogörelse för de åtgärder, som vid vederbörande skolor träffats för barnens uppfostran till sparsamhet, liksom det ock skulle vara ändamålsenligt att i de formulär för folkskolornas statistiska årsuppgifter, vilka vore under utarbetande, särskilda rubriker infördes för skolsparkassestatistik.

Domkapitlen. *Domkapitlen* hava i sina utlåtanden framhållit ungefär enahanda synpunkter som överstyrelserna. Samtliga domkapitel hava framhållit vikten av det uppväxande släktets fostran till sparsamhet, och de ansåge därför i regel önskvärt, att skolsparkasseverksamheten i all möjlig mån främjades. De flesta domkapitlen hölle dock före att införande i skolorna av ordnad sparkasseverksamhet borde ske på frivillighetens väg. Västerås domkapitel hemställde emellertid att, såsom en lämplig åtgärd för främjande av denna verksamhet, i § 29 av folkskolestadgan bland lärares åligganden borde införas en föreskrift om, att lärare skulle vara skyldig att efter skolrådets anvisning förestå sparkasseverksamheten vid skolan.

Postsparbanksstyrelsens framställning till Kungl. Maj:t den 7/3 1911 om organisation av skolsparkassor. Genom skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 mars 1911 hade styrelsen för postsparbanken, såsom ovan nämnts, framlagt förslag till organisation av skolsparkassor. I denna skrivelse framhålles, bland annat, följande.

Under de senaste åren hade allt mer här i landet framstått nödvändigheten därav, att åtgärder vidtoges, för att hos vårt folk väcka och utveckla sinnet för ekonomisk omtanke, så att utgifterna mera avpassades efter inkomsterna, samt att för kommande dagars behov avsattes, vad som under goda tider kunnat besparas.

Om sparsamhet vore en dygd, som det vore angeläget att i möjligaste mån befordra, så borde tvivelsutan fröet till denna dygd utsås redan i barndomen genom att i det unga, för intryck mottagliga sinnet inprägla nyttan av sparsamhet såsom ett oundgängligt villkor för individens och nationens framåtskridande i materiellt och därigenom även i kulturellt hänseende.

Insikten härom hade i åtskilliga länder föranlett inrättande av skolsparkassor, vilka, ursprungligen anordnade för att göra det möjligt för de

mindre bemedlade att spara, sedermera vunnit stor betydelse för barn av alla klasser och blivit en viktig faktor vid uppfostran till sparsamhet och självhjälp.

Erfarenheten visade nämligen, att lärarnas förmaningar till sparsamhet samt deras varningar för onödigt utgivande av penningar ej i och för sig ägde förmåga att hindra barnen att för tillfredsställelse av ögonblickets begär förlösa sina slantar. Först genom den med skolan förenade skolsparkassan, som praktiskt uppfostrade i sparandets konst, erhöles skolan ett medel, vilket, på samma gång det hindrade barnen att falla för stundens lockelser, hos dem inplantade sinne för sparsamhet och lärde dem handhava penningar samt sålunda för barnen klargjorde nyttan av ekonomisk omtanke och det stora värdet av den egna sparpenningen.

Även om det måste medgivas, att för de mindre barnen, som på föräldrarnas tillskyndan till skolsparkassan medförde penningar, vilka de erhållit såsom gåva, det ej kunde bli tal om sparsamhet såsom en medvetet utövad dygd, så bleve dock förhållandet annorlunda i den mån barnen bleve äldre. De började iakttaga, jämföra och överlägga samt komme snart nog till insikt därom, att sparsamhet vore ett mycket allmänt begrepp, som kunde tillämpas på otaliga handlingar till eget och andras gagn; de förstode, att det indirekta sparandet av skolsaker, kläder, husgeråd o. s. v. vore lika mycket värt som det direkta sparandet av penningar. På sådant sätt bringade skolsparkassan i dagen hos lärjungarna en mängd impulser, som eljest skulle ha blivit fördolda för läraren, och vilka förhjälppte honom till kännedom om varje lärjunges individualitet.

Om fördenskull skolsparkassan hade sitt största värde såsom ett led i skolans uppfostrarverksamhet, så borde ej heller förbises dess betydelse ur den allmänna hushållningens synpunkt. Det hade nämligen visat sig, att dylika kassor utövat ett stort och fördelaktigt inflytande i barnens hem, därigenom att i många familjer, vilka icke varit sparbankens kunder, barnens medlemskap i skolsparkassorna riktat uppmärksamheten på vikten av att spara. En märkbar ökning av sparbankernas fonder hade visat sig å de orter, varest skolsparkassorna varit talrikast, vilket förhållande icke kunnat tillskrivas allenast de jämförelsevis små belopp, som insamlats genom dylika kassor.

Härefter lämnade postsparbanksstyrelsen en redogörelse för skolsparkassornas verksamhet i olika främmande länder ävensom för vad i samma riktning ditintills åtgjorts i vårt land.

Att en systematiskt införd uppfostran till sparsamhet vore behövlig i vårt land och att denna uppfostran måste börja redan vid barnets inträde

i skolan samt handhavas av lärarepersonalen, syntes numera — enligt postsparbanksstyrelsens förmenande — hava ingått i det allmänna medvetandet.

Såsom av postsparbanksstyrelsen tillförne meddelats, hade, alltsedan banken började sin verksamhet, ett samarbete ägt rum mellan denna samt rikets folk- och småskollärare och lärarinnor, av vilka en stor del åtagit sig att såsom ombud för postsparbanken försälja sparmärken bland skolbarnen samt förmedla de besparade medlens insättande i postsparbanken. Då emellertid dessa märken lydde å 10 öre, men det framhållits såsom önskvärt, att tillfälle beredd skolbarnen att till läraren avlämna besparingar å även mindre belopp, hade postsparbanksstyrelsen beslutat att utfärda särskilda, för användning vid skolorna avsedda sparkort, uti vilka envar av de 10 rutor i dittills brukliga sparkort uppdelats i ytterligare 10 smärre rutor, varigenom kortet i sin helhet inrymde 100 rutor. Då lärjungen till läraren avlämnade ett belopp av exempelvis 1 öre, skulle detta av läraren antecknas i en dylik mindre ruta på ett med lärjungens namn försett sparkort, vilket förvarades av läraren. Såsom kvitto på det avlämnade beloppet tillställdes lärjungen ett annat sparkort, åtecknat lärjungens namn och det avlämnade beloppet samt datum för avlämnandet. Sedan lärjungen sålunda sparat 10 öre, ägde han bekomma ett sparmärke, som han hade att anbringa på sitt eget kort, under det att vederbörande ruta på det i lärarens förvar befintliga kortet överkorsades. Efter det 10 sparmärken sålunda uppfästats på lärjungens kort, varigenom detta i förhållande till postsparbanken hade ett värde av 1 krona, skulle genom lärarens försorg insättning i postsparbanken på vanligt sätt verkställas i en för lärjungen utfärdad motbok.

Denna metod för sparmedels uppsamlande i skolorna började tillämpas under höstterminen 1910. Vid samma års utgång voro 1,372 lärare och lärarinnor anställda såsom sparmärksförsäljare för postsparbankens räkning.

Av vad sålunda blivit anført, framginge, att även i vårt land intresset för sparsamhetens praktiska inövande i skolorna, särskilt under de senare åren, blivit livligare samt att åtskilliga ansatser redan blivit gjorda för skolsparkasseidéns realiserande. Men vid jämförelse med förhållandena i åtskilliga andra länder funne man, att ännu mycket kunde och borde göras för befrämjande här i landet av skolsparkasseverksamheten.

Lika allmänt erkänt och insett som det vore, att skolsparkassan såsom ett betydelsefullt led i skolans uppfostrarverksamhet borde handhavas av lärarepersonalen, lika visst vore ock, att dylik kassas framgång till huvudsakligaste del vore beroende av lärarnas intresse och goda vilja samt

därav att lärjungarna icke bleve föremål för annat inflytande än verkan av ett gott föredöme.

Det borde därför tillhöra vederbörande skolmyndigheter att vidtaga lämpliga åtgärder för inrättande av sparkassor vid sådana skolor, där dylika kassor ej redan anordnats samt att i sin mån leda och övervaka verksamhetens rätta bedrivande vid redan befintliga skolsparkassor. Säsom centralanstalt för skolsparkassorna vore postsparbanken utan tvivel den enda lämpliga.

I avseende å handhavandet av de med postsparbanken direkt samarbetande skolsparkassorna hade postsparbanksstyrelsen upprättat ett förslag till nödiga bestämmelser i ämnet. Enär emellertid detta förslag är allt för omständligt för att kunna förordas av postsparbankssakkunniga, har detsamma icke ansetts böra här återgivas.

Jämväl över denna framställning hava, på anmodan, överstyrelsen för rikets allmänna läroverk och överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor samt domkapitlet avgivit utlåtanden.

Samtliga i detta ärende hörda myndigheter tillstyrkte, att åtgärder måtte vidtagas i den av postsparbanksstyrelsen föreslagna riktningen. Men från flera håll framhölls, att den föreslagna formen för skolsparkasseverksamheten vore alltför omständlig och att, om verksamheten ordnades så, som postsparbanksstyrelsen föreslagit, anordningen skulle komma att betunga lärarna på sådant sätt, att de säkerligen skulle mista intresset för hela skolsparkasseverksamheten, som i och för sig vore värd all uppmuntran och erkännande. Det hade därför ifrågasatts, att verksamheten, om möjligt, måtte anordnas under enklare och för lärarna mindre ansträngande former. Därjämte återupprepade flera av de hörda myndigheterna, att det vore nödvändigt, att postsparbanken å de medel, som insattes i banken av skolbarn, gottgjorde något högre ränta än å insatta medel i allmänhet. Blev icke detta fallet, fruktade flera av de hörda myndigheterna, att postsparbanken icke skulle kunna i fråga om skolsparkasseverksamheten stå ut i konkurrensen med enskilda banker och sparbanker.

Styrelsen för Sveriges lärares nykterhetsförbund anförde i sin ovannämnda framställning till Kungl. Maj:t den 12 november 1912, bland annat, att inom Sveriges lärares nykterhetsförbund hade i de olika lokalföreningarna behandlats frågan om uppfostran till sparsamhet som ett led i fostran till nykterhet. Förbundsstyrelsen hade därvid anmodats, bland annat, att ingå till regeringen med förslag om sparsamhetsfostrans ordnande, att söka

*Yttranden
över postspar-
banksstyrel-
sens förslag
om organisa-
tion av skol-
sparkassor.*

*Styrelsen för
Sveriges lära-
res nykterhets-
förbund
framställning
till Kungl.
Maj:t 12/11
1912 angående
skolspar-
bössor.*

intressera skolstyrelser och sparbanker för skolans sparverksamhet samt att även på annat sätt söka föra frågan framåt.

Det kunde ej råda mer än en mening om den stora betydelsen av ungdomens fostran till sparsamhet, och likaså vore nog alla eniga om, att denna fostran bäst främjades genom praktisk sparsamhet i skolan. Sådan verksamhet hade också somligstädes bedrivits sedan ganska lång tid tillbaka, dock utan att hava vunnit någon närmare efterföljd. Den främsta orsaken till den ordnade sparverksamhetens jämförelsevis ringa utbredning vore, att flertalet lärare hade ej vågat åtaga sig det tidsödande och betungande arbete, som åtföljde de vanligen använda systemen.

I den så kallade skolsparbössan trodde sig förbundsstyrelsen hava funnit ett enkelt hjälpmedel för sparverksamheten, som vore ett nödvändigt villkor för att denna viktiga gren av skolans fostrande verksamhet skulle kunna komma till sin rätt vid flertalet skolor i riket. Lokalföreningarna hade livligt förordat användningen av skolsparbössan.

Den ganska dryga anskaffningskostnaden för skolsparbössorna gjorde emellertid, att församlingarna i allmänhet ej ville på egen bekostnad inköpa dem till sina skolor, liksom även åtskilliga sparkassor av samma skäl funnit sig nödsakade att avslå framställningar om anslag för ändamålet.

Under sådant förhållande ansåge förbundsstyrelsen, att staten borde träda emellan och bidra med en del av kostnaden; och från Riksdagens sida skulle säkerligen det största intresse för denna sak kunna förväntas.

Förbundsstyrelsen ansåge, att statens bidrag vid inköp av skolsparbössor lämpligen borde uppgå till halva kostnaden och skulle då med ett årsanslag av 5,000 kronor och en medelkostnad pr sparbörssa av 10 kronor omkring 1,000 sparbössor pr år kunna anskaffas till skolorna. Då behovet efter ett tiotal år vore fyllt, skulle anslaget ej behöva utgå efter denna tid, åtminstone ej till samma belopp, helst som sparbössornas hållbara konstruktion uteslöte nyanskaffning inom överskådlig tid.

Överstyrelsen
för Stock-
holms stads
folkskolor ^{29/1}
1913.

Över denna framställning infordrades utlåtanden från överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor och domkapitlen.

Överstyrelsen erinrade till en början därom att överstyrelsen den 14 februari 1911 avgivit utlåtande med anledning av Riksdagens skrivelse angående åtgärder för skolorngdomens fostran till sparsamhet samt den 22 mars 1912 avgivit utlåtande om styrelsens för postsparbanken framställning om organisation av skolsparkassor.

Vad anginge de önskemål, som uttalades i den nu till överstyrelsen remitterade framställningen, så ville överstyrelsen först och främst instämma

i det kraftiga framhävandet av önskvärdheten av alla de åtgärder, som kunde verkligt främja ungdomens uppfostran till sparsamhet.

Överstyrelsen anförde vidare, att sparverksamheten bland skolbarnen skulle i hög grad främjas, om lärarkåren sattes i tillfälle att under vederbörlig kontroll medverka vid medlens insamlande, och överstyrelsen ansåge, att skolsparbössor av det slag, som i framställningen avsåges, skulle tjäna detta syfte, och överstyrelsen tillstyrkte därför bifall till framställningen, men ifrågasatte, huruvida icke det begärda beloppet vore för lågt tilltaget.

Domkapitlen i Göteborg, Kalmar, Karlstad, Skara, Strängnäs, Västerås *Domkapitlen* och Växjö tillstyrkte framställningen.

Domkapitlet i Härnösand ansåg sig icke kunna bedöma, huruvida syftet vore värt så stor uppoffring från det allmänna.

Domkapitlet i Linköping framhöll, att sparverksamheten gagnades bäst genom spridandet av lämpliga skrifter.

Domkapitlen i Lund och Luleå funno de ifrågasatta skolsparbössorna för dyra, och det förstnämnda domkapitlet ansåg därjämte, att bössorna borde anskaffas på skoldistriktens bekostnad.

Domkapitlen i Uppsala och Visby avstyrkte framställningen, därvid det förstnämnda domkapitlet dock framhöll, att postsparbanken borde anbefallas att kostnadsfritt utdela sparbössor.

På grund av nådiga remisser hava styrelsen för postsparbanken och skolöverstyrelsen den 6 oktober 1920 avgivit gemensamt utlåtande till Kungl. Maj:t över samtliga förenämnda framställningar. Därvid hava ifrågasvarande styrelser hemställt, att framställningarna måtte överlämnas till postsparbankssakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörandet av dem lämnat uppdrag. *Postsparbanksstyrelsen och skolöverstyrelsen.*

I vårt land klagas allmänt över folkets och i synnerhet över det uppväxande släktets allt mera stigande krav på lyx och dyrbara nöjen. Medgivas måste ock, att vårt svenska folk, i stort sett, lever över sina tillgångar. Även under goda år har relativt litet sparats för kommande dagar. Av de senare årens goda arbetsförtjänster har det mesta förbrukats och jämförelsevis litet insatts i bankerna. Ungdomens nöjeslystnad har tilltagit i oroväckande grad, och alla samhällslager hava smittats av detta onda. Det är på tiden, att en nationell rörelse sättes i gång för att, innan det blir för sent, söka åstadkomma en ändring till det bättre härutinnan. *Postsparbankssakkunnigas yttrande o. förslag.*

Man måste genom ett målmedvetet upplysningsarbete söka få folket, även i de djupa lagren därav, att inse, att ett folks styrka till icke ringa del ligger i folkets ekonomiska oberoende och att det är vars och ens plikt att avsätta något av sin arbetsförtjänst för att möta oförutsedda utgifter under kommande dagar och därigenom bereda sig och de sina en mera bekymmerfri tillvaro, än som kan bli förhållandet, om man, utan att där till vara nödd och tvungen, förbrukar hela sin inkomst.

I likhet med Riksdagen och alla de myndigheter, som yttrat sig i föreliggande frågor, äro jämväl postsparbankssakkunniga av den bestämda uppfattningen, att något verkligt och bestående resultat icke står att vinna med mindre än ett intensivt upplysningsarbete igångsättes bland det upp växande släktet. Hos barnen böra redan på ett tidigt stadium av deras uppfostran inskräpas vikten och angelägenheten av sparsamhet. Föräldrarna och hemmen hava givetvis härutinnan det största ansvaret, men även på skolan böra stora anspråk ställas i berörda hänseende. Ty ett stort antal barn har — såsom överstyrelsen för Stockholms folkskolor i ett av sina ovannämnda yttranden framhållit — beträffande uppfostran så svaga hem, att skolan måste övertaga även vissa uppgifter, som bättre skulle fyllas av hemmen, om de vore sådana, de borde vara. Postsparbankssakkunniga anse också, att hemmen och skolorna jämsides och i bästa endrækt kunna bedriva sådant upplysningsarbete, varom nu är fråga. Folkskol- lärarkårens ställning är nämligen nu sådan, att de sakkunniga äro övertygade om, att jämväl den enskilda läraren säkerligen skall förstå att fullgöra även ett så pass grannliga uppdrag som att fostra lärjungarna till sparsamhet.

Vad frågan om sättet för skolbarnens uppfostran till sparsamhet angår, så tillåta sig de sakkunniga, i anslutning till ett uttalande i frågan av överstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, framhålla lämpligheten av att i vederbörande författningar intoges ett åläggande för lärarna att tid efter annan, såväl vid läsningsövningar som vid övningar i uppsats- skrivning och räkning, söka välja sådana ämnen och exempel, som vore ägnade att bibringa barnen och eleverna kunskap om sparsamhetens betydelse samt en sund uppfattning om konsumtionskreditens förkastlighet, skuldsättningens faror och hushållsbokföringens gagn för den enskilde och för familjen. Barnen böra undervisas om sättet att föra anteckningar om sina inkomster och utgifter och vänjas vid att göra dylika anteckningar. Därest barnen vänja sig därvid, komme säkerligen många av dem att fortsätta med en dylik bokföring livet igenom, och redan därmed vore mycket vunnet.

Men postsparbankssakkunniga instämma med dem, som tro, att dessa skolans försök att fostra de unga till sparsamhet icke i och för sig räcka till, om man vill utvinna något mera bestående resultat i sparverksamhetsfrågan. Härtill fordras utan tvivel, att den teoretiska undervisningen i och uppfostran till sparsamhet bedrivs i förening med praktisk verksamhet. Man måste vänja barnet vid att — även om det har pengar — endast göra nödvändiga utgifter och att förstå, att varje i sparbössan nedlagd slant är ett steg på vägen till ekonomiskt oberoende. Denna praktiska del av skolbarnens uppfostran till sparsamhet bör lämpligen fullgöras av skolsparkassor.

Det övervägande antalet av de hörda myndigheterna hava ansett, att bestämmelsen om inrättandet i skolorna av skolsparkassor icke borde göras obligatorisk, utan att det måtte få bero på läraren, föräldrarna och skolmyndigheten, huruvida vid en skola sparkassa skall anordnas eller icke. Postsparbankssakkunniga biträda för sin del ej en dylik uppfattning. Vill man vinna något, måste, så långt ske kan, sparkassor förefinnas i skolorna. Erfarenheten har nämligen visat, att man i detta hänseende icke kommer långt på frivillighetens väg. Skulle igångsättandet av skolsparkassor få ske helt och hållet frivilligt, frukta de sakkunniga, att det skulle dröja mycket länge, innan skolsparkasseidén på allvar trängt igenom. De sakkunniga kunna icke heller finna, att den omständigheten, att en sparkassa inrättades i en skola, behövde medföra några slitningar varken mellan skolan och föräldrarna eller mellan barnen inbördes. Det vore ju meningen att lägga sparsamhetssträvandet så praktiskt som möjligt, och de sakkunniga äro övertygade om, att lärarna skulle komma att förmedla sparverksamheten på ett så grannlagt sätt, att icke något barn behövde känna blygsel över att icke kunna verkställa någon insättning eller blott en obetydlig sådan.

Rätt ordnad behövde sparkasseverksamheten säkerligen ej göra något nämnvärt intrång på skolarbetet eller lärarnas tid. De sakkunniga anse för övrigt, att ungdomens fostran till sparsamhet och en praktiskt bedriven skolsparkasseverksamhet äro av så utomordentlig betydelse för hela vårt folk och land, att man måste bortse från de mindre olägenheter, som möjligen komme att bli en följd av införandet av skolsparkassor.

Om, såsom de sakkunniga föreslagit, sparkasseverksamheten bleve i viss mån obligatorisk vid skolorna, synes det naturligt och lämpligt, att förvaltningen av de vid samtliga skolor inom riket insatta medlen i regel anförtroddes åt en och samma bankinrättning. Att överlämna åt en enskild lärare eller en lokal skolmyndighet att bestämma, åt vilket bankföretag de

av skolbarnen insatta medlen skulle överlämnas, synes icke lämpligt, särskilt som ett dylikt medgivande säkerligen skulle i många fall endast framkalla stridigheter mellan de olika intressena på en och samma plats, därvid det sakliga bedömandet lätt kunde få stå tillbaka för andra intressen, som rätteligen icke borde få inverka på avgörandet av frågan, vilken bank skulle handhava skolbarnens sparmedel. Givetvis måste dessa medel städse placeras på ett under alla förhållanden fullt betryggande sätt. Det behövde säkerligen icke begås många misstag vid medlens placering för att giva hela skolsparkasseverksamheten ett allvarligt avbräck. Vid sådant förhållande synes det enda riktiga vara, att medlen insattes i postsparbanken. Ty dels ansvarar staten för i denna bank insatta medel, och dels torde postverket hava de största förutsättningarna för att handhava en sparkasse-rörelse av sådan omfattning, som denna verksamhet väntas erhålla.

Postsparbanken har även under hela sin tillvaro sökt verka för spar-samhet bland skolungdomen.

De av Kungl. Maj:t den 16 december 1881 förordnade kommitterade för behandling av frågan angående inrättande i Sverige av en allmän post-sparbank uttalade i sitt den 23 december 1882 avgivna betänkande bland annat följande:

»Såsom bekant är, hava, särskilt under de senaste åren, i åtskilliga länder kraftiga bemödanden blivit med framgång gjorda att befordra folkens såväl ekonomiska som moraliska uppfostran genom inrättande av skolsparkassor, fabriks- och verkstadssparkassor m. fl. slags smärre sparinrättningar. Då det gemensamma kännetecknet för dylika s. k. 'supplementära' spar-anstalter är, att de icke själva förvalta influtna medel, utan blott tjänst-göra såsom mellanhänder mellan insättare och en större sparbank eller annan penninganstalt, som sörjer för medlens fruktburgörande, är det tyd-ligen av vikt, att i alla delar av landet någon sådan större anstalt av obetvivad solidaritet finnes lätt tillgänglig, så att ledarna av de smärre sparanstalterna må kunna, utan mycket besvär, med korta mellantider lämna ifrån sig de åt dem anförtrodda medel och sålunda frikallas från vidare ansvar för dessa medels förvaltning. Inrättandet av dylika supple-mentära sparanstalter i vårt land, där de med hänsyn till geografiska och andra förhållanden måste anses vara av behov högeligen påkallade, skulle betydligt underlättas, om postanstalterna bleve använda såsom avdelnings-kontor för en allmän statssparbank.»

Ett avsevärt antal av de skolsparkassor, som hittills på frivillighetens väg anordnats vid skilda skolor i vårt land, använder sig också av post-

sparbanken såsom förvaltare av de insatta medlen. Insättningarna ske i enahanda ordning som insättningar i postsparbanken i allmänhet.

Postsparbanken har emellertid även vidtagit en del andra anordningar för befrämjande av sparverksamheten i skolorna. För att underlätta besparing av även mindre belopp än en krona, tillhandahållas genom postsparbankens försorg sparmärken å 10 öre. När 10 dylika märken inköpts och uppklistrats å ett s. k. sparkort, kan kortet vid insättning i postsparbanken användas såsom betalningsmedel för en krona. Ett stort antal skollärare och lärarinnor fungera såsom sparmärksförsäljare i skolorna, och därigenom har det blivit möjligt att mer direkt påverka skolbarnen till sparsamhet. Till och med mindre belopp än tio öre överlämnas till läraren av barnet, som, sedan summan utfyllts till tio öre, erhåller ett sparmärke.

Av efterföljande tabell framgår, i vilken omfattning sparmärken försålts under vart och ett av åren 1884—1920.

Försålda sparmärken.

År	Antal		Belopp		År	Antal		Belopp	
			Kronor	öre				Kronor	öre
1884	1,558,676		155,867	60	1903	1,298,843		129,884	30
1885	1,268,364		126,836	40	1904	1,303,606		130,360	60
1886	1,049,292		104,929	20	1905	1,239,362		123,936	20
1887	810,433		81,043	30	1906	1,303,193		130,319	30
1888	801,028		80,102	80	1907	1,322,937		132,293	70
1889	817,796		81,779	60	1908	1,137,781		113,778	10
1890	857,618		85,761	80	1909	1,144,763		114,476	30
1891	926,241		92,624	10	1910	1,232,914		123,291	40
1892	901,395		90,139	50	1911	1,537,390		153,739	—
1893	852,564		85,256	40	1912	1,482,882		148,288	20
1894	1,024,994		102,499	40	1913	1,447,777		144,777	70
1895	814,023		81,402	30	1914	1,208,129		120,812	90
1896	822,695		82,269	50	1915	1,143,960		114,396	—
1897	927,577		92,757	70	1916	1,276,091		127,609	10
1898	1,022,609		102,260	90	1917	1,230,530		123,053	—
1899	630,250		63,025	—	1918	1,565,367		156,536	70
1900	894,329		89,432	90	1919	1,205,300		120,530	—
1901	908,937		90,893	70	1920	862,957		86,295	70
1902	1,196,948		119,694	80					

Av försålda sparmärken torde ungefär 30 procent hava avyttrats av skollärare och skollärarinnor.

Den vid postsparbankens inrättande hysta förhoppningen att tillhandahållandet av sparmärken skulle vara ett verksamt medel till befrämjande av små besparingars tillvaratagande, visade sig från början av postsparbankens verksamhet hålla streck. Under år 1884, det första av postsparbankens verksamhetsår, såldes sålunda sparmärken för i runt tal 155,000 kronor, vilket utgjorde cirka 15 procent av hela insättningsbeloppet under året (i runt tal en miljon kronor). Under sista åren har däremot intresset för sparmärkena märkbart avtagit. Under år 1920 försålles icke sparmärken till högre sammanlagt belopp än i runt tal 86,000 kronor, utgörande blott omkring 0,3 procent av hela insättningsbeloppet under året (i runt tal 26 miljoner kronor).

Orsaken till denna nedgång i sparmärksförsäljningen torde få sökas i flera omständigheter. Sålunda lärer en av anledningarna vara det minskade penningvärdet, vilket gjort, att även barnen, för vilka sparmärkena huvudsakligen äro avsedda, under de sista åren haft lättare än förut att samla ihop en krona och med ens insätta detta belopp i postsparbanken utan att använda omgången med köp av sparmärken. Men den egentliga orsaken torde otvivelaktigt få tillskrivas den hastiga ökningen i antalet av postsparbanken försålda ficksparbössor. Sedan år 1907 tillhandahåller postsparbanken dylika bössor. Till en början både sålde och utlånade banken ficksparbössor, men numera har utlåningen avskaffats. Utlåningsproceduren befanns nämligen ur redovisningssynpunkt allt för omständlig. Ficksparbössorna äro av två olika slag, det ena för 10-öres mynt och det andra för 25-öres myntstycken. Försäljningspriset är en krona för bössa av det förra slaget och en krona 25 öre för bössa av den senare sorten. Postsparbankens inköpspris är något lägre pr bössa. Bössorna kunna icke öppnas annat än å postanstalt; köparen får nämligen ingen nyckel till bössan.

Ficksparbössorna för 10-öringar rymma fem kr. och för 25-öringar tio kr.

Under åren 1907—1909 försålles sammanlagt 13,950 ficksparbössor. Därefter har antalet utgjort:

under år	1910	4,001
»	»	1911 3,504
»	»	1912 3,096
»	»	1913 2,877
»	»	1914 2,292
»	»	1915 2,406
»	»	1916 3,214
»	»	1917 4,541

under år 1918	8,337
» » 1919	13,407
» » 1920	14,122.

Det sammanlagda antalet under år 1907—1920 försålda ficksparbössor utgör alltså 75,747. Vid 1920 års utgång voro dessutom 30,362 ficksparbössor utlånade. Den starka stegringen i antalet ficksparbössor, som försålts under de sista åren, tyder på, att idén med detta slags bössor nu slagit igenom. Och detta är icke heller att undra på. Särskilt barn tycka givetvis, att det är trevligt att hava en sparbössa, som bekvämt kan bäras i fickan, och det prydliga utseendet på bössorna gör säkert också sitt till att göra dem populära bland ungdomen. Det är lättare att nedlägga en tioöring i en sparbössa än att inköpa ett sparmärke, och att bära ett sparkort på sig är icke alltid så bekvämt.

En olägenhet med sparmärkena är även, att barnen lätt kunna tappa bort eller förlägga enstaka märken. varigenom postsparbanken visserligen gör en opåräknad vinst men som dock icke är till gagn för sparverksamheten. Det kan beräknas, att postsparbanken under hela sin tillvaro på sådant sätt haft en sammanlagd vinst på i runt tal 50,000 kronor.

Postsparbankens kostnad för sparmärkena för år 1920 kan uppskattas till följande belopp:

tillverkningskostnad	230 kr.
» för sparkort	300 »
personalkostnad inom postsparbanken (revision m. m.)	6,000 »
till vissa posttjänstemän	200 »

Summa 6,730 kr.

eller alltså omkring 8 procent av hela beloppet för försålda sparmärken under året. Till poststationsföreståndare och sparmärksförsäljare utbetalas varje år i form av gratifikation ett belopp av omkring 15,000 kronor. Hela denna summa utgör väl icke uppmuntran uteslutande för sparmärksförsäljning, utan gratifikationerna torde även avse uppmuntran för vederbörandes intresse för sparverksamheten i allmänhet, men om man räknar med att halva beloppet, eller i runt tal 8.000 kronor, utgör uppmuntran för visat intresse för sparmärksförsäljningen, stiger nyssnämnda procenttal till 17. Ändock har ingen kostnad beräknats för postanstaltarnas arbete för sparmärksförsäljningen. Det torde väl sålunda få anses obestridligt, att sparmärksförsäljningen är en i förhållande till resultatet ganska dyrbar

metod för sparverksamhetens främjande. Sparsamhetsidén torde, enligt de sakkunnigas åsikt, bättre främjas genom att banken underlättar anskaffandet av ficksparbössor för skolbarnen.

Under förutsättning att skolsparkasseverksamheten ordnas på sätt här nedan föreslås, anse postsparbankssakkunniga, att sparmärkena kunna och böra indragas.

I det föregående hava postsparbankssakkunniga framhållit vikten av att skolsparkasseverksamheten blir obligatorisk. De sakkunniga hava emellertid icke förbisett, att det kan finnas folkskolor, vid vilka sparkasseverksamhet icke lämpligen kan eller bör anordnas. Frågan om inrättande av sparkassa vid en skola borde därför, enligt de sakkunnigas förmenande, lämpligen få bli beroende på beslut av generalpostsstyrelsen och skolöverstyrelsen efter det de lokala skolmyndigheterna fått avgiva yttrande i saken.

Skulle i undantagsfall skolmyndighet anse lämpligt, att skolsparkassa förestodes av annan person än vederbörande lärare, borde saken givetvis ordnas i enlighet med denna myndighets uppfattning. Dock vilja de sakkunniga framhålla önskvärdheten av att föreståndarskapet anförtröddes åt lärare, därest icke särskilda omständigheter gjorde en annan anordning lämplig.

Om vid en skola flera lärare funnes anställda, borde det i regel ordnas så, att varje klasslärare omhänderhade skolsparkasseverksamheten för sin klass.

De sakkunniga tvivla icke på att lärarna skulle kunna fullt självständigt handhava sparkasseverksamheten vid skolorna och redovisa inflytande medel. Men då det är synnerligen viktigt, att verksamheten redan från början lägges på sådant sätt, att även barnens föräldrar icke i något fall kunna få minsta anledning till misstro mot verksamheten, anse de sakkunniga lämpligt, att vid skola, där skolsparkassa kommer att anordnas, av vederbörande skolråd eller skolmyndighet förordnas kassakontrollant. Det torde icke heller i regel böra möta svårighet för skolråd eller skolmyndighet att på tillfredsställande sätt ordna denna angelägenhet, då det säkerligen på varje plats med folkskola finnes lämpliga personer, som skulle befinnas villiga att för den goda sakens skull utan ersättning offra någon stund för skolsparkasseverksamheten. Enligt de sakkunnigas förmenande vore det icke erforderligt, att kassakontrollant alltid vore närvarande vid insättnings-tillfällen, utan han skulle mera i stort övervaka verksamheten på platsen och tillse, att det hela sköttes på ett korrekt sätt, särskilt att de insatta medlen insändes till generalpoststyrelsen i behörig tid och ordning.

För att skolsparkasseverksamheten skulle taga någon fart, vore det av synnerlig vikt, att barnens insättningar finge ske under så enkla former, att vederbörande lärare (här efteråt benämnd redogörare) icke bleve alltför mycket betungad av verksamheten utan att redogörarna kunde med intresse ägna sig åt densamma. Ty givetvis bleve framgången av skolsparkasseverksamheten ytterst beroende på den insats, Sveriges lärarkår komme att göra i denna verksamhet.

Antalet folkskolbarn i Sverige utgör för närvarande i runt tal 700,000. Varje höst inskrivas i folkskolan omkring 115,000 barn. Varje barn, som påbörjade sin skolgång i folkskola och som önskade deltaga i sparkasseverksamheten, borde till skänks erhålla en postsparbankens ficksparbössa för 10-öres mynt. För att emellertid ficksparbössa icke skulle behöva bortskänkas till sådant barn, som icke komme att göra några insättningar i postsparbanken, synes det lämpligt, att utlämningen av bössan icke skedde i sammanhang med barnets inskrivning i skolan utan uppsköttes tills dess barnet gjorde sin första insättning i postsparbanken. En dylik bestämmelse, på lämpligt sätt delgiven barnen, synes kunna bli en första sporre för barnet att börja spara.

När barnet anmälde, att det önskade göra sin första insättning i postsparbanken, hade redogöraren att — på sätt i en blivande instruktion för skolsparkasseverksamheten närmare angåves — för barnet utfärda *dels* ett kontokort, varå infördes barnets fullständiga namn, födelsedag och -år ävensom föräldrarnas namn, *dels ock* en skolsparkassebok med samma nummer som kontokortet. Böckerna kunde visserligen vara av enkel beskaffenhet men borde dock på samma gång vara prydliga och hava ett sådant format, att de med lätthet kunde förvaras i barnens fickor. Såväl å korten som i böckerna skulle därjämte finnas kolumner för anteckningar rörande insättningsdag och insättningsbelopp; i böckerna skulle dessutom finnas en kolumn för redogörarens namnteckning eller signatur.

Sedan det insatta beloppet antecknats i motboken, hade redogöraren att uppdebitera beloppet i en insättningslista. I denna lista, som lämpligen borde föras för månad, skulle antecknas: insättningsdag, bokens nummer, barnets namn och insättningsbelopp. Sparkasseboken tillställdes barnet, som samtidigt till skänks erhöles en ficksparbössa, och kontokortet insändes till generalpoststyrelsen.

Nyckel till ficksparbössan skulle givetvis icke utlämnas till barnet utan omhänderhavas av redogöraren.

5. *Betänkande angående omorganisation av postsparbanken.*

Det borde få ankomma på vederbörande redogörare, efter samråd med kassakontrollant, att bestämma de tider, då barnen finge verkställa insättningar. De sakkunniga föreställa sig nämligen, att det för vinnande av ordning och reda icke vore möjligt att låta barnen komma med insättningar när som helst utan att härför måste anslås en bestämd tid. Barnen borde dock beredas tillfälle att verkställa insättningar åtminstone under en kortare stund var eller varannan vecka.

Beträffande själva insättningsproceduren anse sig de sakkunniga endast böra framhålla lämpligheten av att något barn i de högre klasserna utsåges att biträda vid arbetets utförande, att uppräknig av innehållet i ficksparbössa verkställdes i barnets närvaro, att sådana anordningar vidtoges, att barn från fattiga hem, som givetvis inte kunde göra så stora insättningar, icke skulle behöva känna sig förödmjukade, samt att barnen ej borde få del av storleken av varandras insättningar.

Naturligtvis skulle icke något hinder möta för barn att verkställa insättningar även med andra penningar än sådana, som nedlagts i sparbössa.

De sakkunniga anse, att nuvarande bestämmelsen, att i postsparbanken icke får insättas mindre belopp än en krona och att insättning icke får ske annat än i jämnt krontal, måste bibehållas även beträffande insättningar å skolsparkasseräkning i postsparbanken. Ett frångående av denna bestämmelse skulle endast vålla redogörare och postverket ett avsevärt ökat arbete utan någon nämnvärd nytta ens för barnen själva.

Vid varje månads utgång skulle insättningslistans beloppskolumn nedsummeras, listan underskrivas av redogöraren och insändas till generalpoststyrelsen. Samtidigt hade redogöraren att till generalpoststyrelsen i postanvisning insända det belopp, som listans slutsumma utvisade. Från skola med flera lärare borde insändandet ske för hela skolan genom den av lärarna, som av den lokala skolmyndigheten förordnats att vara huvudredogörare.

Det kan tänkas, att vid någon skola skulle vara fördelaktigare att använda s. k. klass-sparbössor än att bortskänka ficksparbössor av postsparbankens nuvarande typ. Möjligt är ock, att det i något fall skulle vara önskvärt att få begagna någon annan form för att stimulera sparverksamheten. Det synes böra lämnas de lokala skolmyndigheterna, generalpoststyrelsen och skolöverstyrelsen fria händer vid bestämmande av vilket system, som i ena eller andra fallet skulle komma till användning.

För all skriftväxling, som föranleddes av skolsparkasseverksamheten, skulle redogörare åtnjuta postsaksrätt (portofrihet), och erforderliga blanketter skulle givetvis tillhandahållas av postverket. Vidare borde den anordningen vidtagas, att redogörare skulle äga att, enligt generalpoststyrelsens bestämmande, till lantbrevbärare avlämna sådana till generalpoststyrelsen ställda postanvisningar, som här ovan omnämnts. För dylik postanvisning borde icke gälla annan inskränkning i fråga om maximibelopp än som gäller inrikes postanvisning i allmänhet.

Genom att ordna insättningsproceduren på sådant sätt, uppnåddes den största möjliga enkelhet, och ingen som helst statistik behövde upprättas av redogörare. Sådan kunde postverket självt med lätthet uppgöra med ledning av insättningslistorna. Postanstalterna bleve ock befriade från arbetet med ficksparbössornas tömning och från redovisningen av de insatta medlen. Även för generalpoststyrelsen bleve anordningen förmånlig. Styrelsens bankbyrå erhöle nämligen kontokorten utskrivna, och bokföringen av de å skolsparkasseräkningar insatta medlen kunde ske relativt snabbt, då kontokorten inom banken vore ordnade skolvis, och för varje skola i grupper, som bäst lämpade sig för bokföringen.

Under ferierna skulle givetvis redogörare, som så önskade, kunna på vanligt sätt omhändervärd skolsparkasseverksamheten. Men då många lärare under ferierna eller på grund av annan ledighet lämna resp. tjänstgöringsorter och sålunda bleve hindrade att för viss tid sköta verksamheten, lär det böra få ankomma på vederbörande lokala skolmyndighet (skolråd e. d.) att på anmälan och förslag av redogörare förordna annan person att under tiden handhålla skolsparkassan. Sådant förordnande skulle emellertid icke behöva meddelas, där skolmyndigheten ansåge, att skolsparkassans verksamhet utan större olägenhet kunde ligga nere under redogörarens bortovaro. I förekommande fall skulle det även tillhöra den lokala skolmyndigheten att förordna ställföreträdare för kassakontrollant.

De sakkunniga hava övervägt, huruvida det skulle vara lämpligt att förvandla sparkasseböckerna till vanliga postsparbanksmotböcker redan vid den tidpunkt, då de unga lämnade den egentliga folkskolan, eller att låta anstå därmed till dess de uppnått 21 år. I senare fallet borde dock givetvis tillfälle beredas för innehavare av sparkassebok att även i fortsättningen verkställa insättningar därå. Postsparbankssakkunniga anse sig utan tvekan böra förordna, att skolsparkassa borde stå öppen för innehavare av skolsparkassebok ända tills ägaren fyllt 21 år. Ty de sakkunniga frukta, att det i motsatt fall efter skoltidens slut skulle bliva dåligt

beställt med sparverksamheten. På många håll skulle givetvis också avståndet till närmaste postanstalt göra, att insättningar i postsparbanken icke komme att ske så ofta som om insättning kunde verkställas på likartat sätt, som ägde rum under själva skolåldern. För de ungas egen del skulle det utan tvivel vara av stor betydelse, att de icke avstängdes från skolsparkassorna förr än vid en något mera mogen ålder. Det vore av vikt, att de unga sattes i tillfälle att så länge som möjligt tillhöra skolsparkassa. Härigenom kunde tänkas uppstå en tävlan mellan ungdomen på samma plats att spara och insätta pengar å skolsparkasseräkning, vilket vore av desto större betydelse, som detta i allmänhet komme att röra sig om medel, som de unga själva förtjänat. För lärarna skulle det säkerligen även vara en tillfredsställelse att få behålla kontakten med de unga under ännu några år efter det de lämnat skolan, och de sakkunniga äro övertygade om, att lärarna därför också gärna skulle handha skolsparkasseverksamheten även under denna utvidgade form.

De sakkunniga anse alltså, att skolsparkassa bör stå öppen för delägarna till dess de fyllt 21 år.

Om lärare i något fall förklarade sig obenägen att mottaga insättningar från ynglingar och flickor, som lämnat folkskolan, skulle det tillhöra den lokala skolmyndigheten att för sådant fall förordna särskild redogörare.

För att skolsparkasseverksamheten skulle bli till största möjliga gagn för individen och samhället, synes det de sakkunniga lämpligt och önskvärt, att de medel, som komme att insättas å skolsparkasseräkning i postsparbanken, icke finge, åtminstone icke annat än i särskilda undantagsfall, uttagas förr än efter viss tid. Att medgiva vederbörande rätt att efter behag uttaga de insatta penningarna synes av flera skäl mindre lämpligt. Vill man genomföra ett verkligt sparsystem, så måste det ordnas så, att de sparade slantarna icke när som helst äro åtkomliga för ägaren. Genom en motsatt anordning skulle säkerligen hela idén förfelas. Postsparbankssakkunniga hålla före, att sådana bestämmelser borde utfärdas, att barn i regel icke skulle få uttaga medel å sparkassebok förr än det fyllt 15 år, men att generalpoststyrelsen på särskild framställning av barnets fader, moder eller förmyndare skulle äga medgiva uttagning, då sådant skäl anfördes, som talade för att ansökan borde bifallas. Om ägare av sparkassebok efter fyllda 15 år skulle önska uttaga någon del av den å boken inestående behållningen, skulle utbetalningen av generalpoststyrelsen få medgivas, därest ansökan om medlens utbekommande tillstyrkts av ägarens fader, moder eller förmyndare. Därest ägare av skol-

sparkassebok avlede före fyllda 21 år, borde medlen på framställning av den avlidnes fader, moder eller annan målsman få utbetalas utan andra formaliteter än att dödsattest skulle vara bifogad ansökan.

Uppsägning av medel på skolsparkassebok borde ske å postanstalt.

En gång varje år, å tidpunkt som generalpoststyrelsen ägde bestämma, skulle samtliga skolsparkasseböcker för granskning och ränteföring insändas till generalpoststyrelsen. Insändandet skulle ske genom vederbörande redogörare. Omedelbart efter böckernas återkomst från generalpoststyrelsen skulle dessa återställas till resp. ägare.

Första gången sparkassebok inkomme till generalpoststyrelsen efter det ägaren fyllt 21 år, skulle boken av banken utbytas mot en vanlig postsparbanksmotbok.

Skolsparkassebok skulle icke få användas för insättning å postanstalt, men hinder borde icke möta för en och samma person att vid sidan av skolsparkassebok innehava vanlig postsparbanksmotbok.

Därest ägaren till en skolsparkassebok flyttade från en plats till en annan, skulle boken utan vidare kunna användas för insättning å skolsparkasseräkning å den nya platsen. Redogöraren å sistnämnda plats hade endast att å insättningslistan anteckna, från vilken skola överflyttningen ägt rum.

Måste av en eller annan anledning skolsparkassa upphöra, skulle de, som berördes därav, kunna få skolsparkasseböckerna utbytta mot vanliga postsparbanksmotböcker.

En fråga av vikt är, huruvida lärarna skulle handhava skolsparkassorna utan ersättning, eller om de för detta bestyr skulle tillerkännas någon mindre gottgörelse av postverket.

Vid bedömandet av denna fråga hava de sakkunniga icke kunnat bortse från det förhållandet, att handhavandet av skolsparkasseverksamheten kan anses ligga något vid sidan av lärarnas egentliga verksamhet och att säkerligen många lärare endast motvilligt skulle fullgöra ett dylikt uppdrag, därest de icke finge någon ersättning därför. Då härtill komme, att lärarna, åtminstone i många fall, säkerligen skulle ägna skolsparkasseverksamheten ett vida större intresse, därest detta deras arbete åtminstone i någon mån ersattes, hava de sakkunniga övervägt, huruvida det icke skulle vara lämpligt att tillerkänna lärarna en mindre uppbördsprovision, förslagsvis $\frac{1}{2}$ procent. Representanter för centralstyrelsen för Sveriges

allmänna folkskolläraryörening hava emellertid med skärpa framhållit, att en dylik bestämmelse skulle mera skada än gagna skolsparkasseverksamheten. Mången lärare skulle måhända ogärna se, att en hans kollega finge större provisionsbelopp än han själv, och i skolor med flera lärare bleve det svårt att rättvist fördela uppbörsprovisionen. Barnen och deras föräldrar komme också säkerligen i många fall, framhölls det, att misstycka, att lärarna finge provision å de medel, som barnen sparade och insatte å skolsparkasseräkning. Vid sådant förhållande, och då de sakkunniga anse, att det är av den allra största betydelse, att skolsparkasseverksamheten från början ordnas i gott samförstånd med de ledande krafterna inom folkskollärarkåren, hava de sakkunniga, om också med tvekan, ansett sig böra avstå från tanken på att föreslå sådan uppbörsprovision, varom nu är fråga, och i stället förorda, att lärarna vid rikets folkskolor skola vara skyldiga att utan ersättning handhava skolsparkasseverksamhet. Möjlighet borde dock förefinnas för generalpoststyrelsen att i gratifikationsväg uppmuntra lärare, som med särskild framgång arbetade för sparverksamhetens utveckling.

Flera av de hörda myndigheterna hava uttalat önskvärdheten av att på de medel, som skolungdomen kunde komma att insätta i postsparbanken, skulle lämnas något högre ränta än på andra insättningar. Givetvis skulle en sådan bestämmelse bidra till att göra skolsparkasseverksamheten populär. De sakkunniga hava också föreslagit sådana bestämmelser rörande dispositionsrätten över medlen, att man i stort sett kan jämföra denna medelsplacering med å deposition i enskilda banker insatta penningar. Vid sådant förhållande vilja postsparbankssakkunniga förorda, att det måtte tagas under övervägande, huruvida icke på de å skolsparkasseräkning inestående medlen kunde gottgöras en ränta, som med exempelvis $\frac{1}{2}$ % överstege räntan å i postsparbanken inestående medel i allmänhet. I förekommande fall borde dock denna gynnsamma ränteberekening icke i något fall tillämpas längre än till utgången av det år, varunder räkningsinnehavaren fyllt 21 år. Och för att förhindra missbruk av skolsparkasseböcker, vore i sådant fall nödvändigt bestämma, att å skolsparkasseräkning icke skulle få för en och samma persons räkning inestå mer än ett visst maximibelopp, förslagsvis 300 kronor.

Enär det måste anses vara ett statsintresse av utomordentligt stor betydelse, att skolungdomen uppfostras till sparsamhet, hava de sakkunniga

till en början övervägt, huruvida icke genom statsanslag, åtminstone första året och intill dess någon erfarenhet beträffande rörelsens blivande omfång vunnits, borde bekostas inköp av sådana ficksparbössor, som skulle bortskänkas till skolbarn, eller till sådana klasssparbössor, som utlämnades till skolorna, och även bidra till kostnaden för av skolsparkasseverksamheten föranledda utgifter för blanketter ävensom för sådan propagandalitteratur, som ansåges böra utgivis och utdelas till lärare och skolungdom. Såsom förut meddelats, inskrivas årligen omkring 115,000 barn i folkskolorna i riket. Det torde emellertid ej kunna räknas med, att alla dessa barn komme att förskaffa sig skolsparkasseböcker och därmed erhålla rätt att gratis utbekomma ficksparbössor. Antagligen skulle det icke erfordras mer än omkring 100,000 ficksparbössor om året, och då inköpspriset, enligt vad de sakkunniga inhämtat, vid inköp av ett så pass stort parti antages kunna nedbringas till 50 öre pr bössa, skulle för ändamålet behövas ett statsanslag å 50,000 kronor för år. För blanketter och broschyrer m. m. torde för första året ett belopp av 50,000 kronor bliva behöfligt. För år 1923 skulle alltså för ifrågavarande ändamål erfordras ett anslag å sammanlagt 100,000 kronor. Med en utdelning varje år av 100,000 sparbössor skulle efter några år varje folkskolbarn hava en sparbössa, och om man beräknar, att varje barn i medeltal insatte 5 kr. om året, skulle sedan kunna påräknas ett insättningsbelopp av sammanlagt bortåt 4 milj. kr. om året från den ungdom, som gratis erhållit ficksparbössor. De sakkunniga inse väl, att det, för att ernå ett så gott resultat, skulle fordras ett ihärdigt arbete särskilt från vår lärarkår, men de sakkunniga behöva säkerligen icke misstaga sig, då de tro, att lärarna skulle åstadkomma ett gott och riksgagnande resultat även i denna angelägenhet. Och om man lyckades komma därhän, att det årligen av folkskolbarnen insattes 4 å 5 miljoner kronor i postsparbanken, vore de medel, som för ändamålet ansloges, synnerligen väl använda pengar, särskilt som man kan hava grundad anledning antaga, att de unga även i fortsättningen skulle komma att spara och att skolsparkasseverksamheten säkerligen även i viss mån komme att påverka barnens föräldrar och syskon till sparsamhet.

Med hänsyn därtill att postsparbankssakkunniga räkna med att på postsparbanksrörelsen skall efter omorganisationen kunna uppstå ett rätt betydande överskott, hava de emellertid vid slutlig behandling av frågan enat sig om att förorda, att kostnaden för skolsparkasseverksamheten i dess helhet skall bestridas av postsparbanksmedel och att i postverkets driftkostnadsstat upptages ett visst, för ändamålet avsett belopp, t. v. *högst* 100,000 kronor för år.

De sakkunniga kunna icke nu förutsäga, hur skolsparkasseverksamheten kan komma att i ekonomiskt hänseende ställa sig för postverket. Visserligen skulle bokföringen kunna ske jämförelsevis lätt, men insättningar bleve i alla händelser nästan uteslutande småbelopp på en eller annan krona, och det kan därför befaras, att omkostnaderna skulle bliva relativt höga och nettovinsten på rörelsen obetydlig, om ens någon.

Då kostnaden för anskaffande av klass-sparbössor antagligen komme att ställa sig ungefär lika hög som kostnaden för inköp av så många ficksparbössor, som erfordrades för barnen i klassen, hava de sakkunniga ansett onödigt att härutinnan göra några särskilda beräkningar.

Postsparbankssakkunniga tro sig hava grundad anledning antaga, att frågan om ordnad sparverksamhet i skolorna omfattas med stort intresse jämväl av skolöverstyrelsen. Denna myndighet skulle därför med all sannolikhet vara villig att med postverket dela det säkerligen icke obetydliga arbete, som komme att krävas för att från början få verksamheten i rätta gängor. Det har icke ansetts lämpligt att nu uppgöra något detaljerat förslag till skolsparkasseverksamhetens ordnande, utan de sakkunniga hava ansett det tillfyllest att i frågans nuvarande läge i stora drag redogöra för, huru de sakkunniga anse, att verksamheten borde organiseras. De särskilda bestämmelser av mera grundläggande beskaffenhet, som kunna erfordras för skolsparkasseverksamheten, torde lämpligen böra meddelas av Kungl. Maj:t, men på generalpoststyrelsen och skolöverstyrelsen finge det väl ankomma att utfärda erforderliga detaljföreskrifter.

Vid uppgörande av förestående förslag hava de sakkunniga närmast tänkt på folkskolorna i riket. Det vore emellertid givetvis önskvärt, att sparkasseverksamhet infördes även i andra, skolöverstyrelsen underställda skolor i all den utsträckning så lämpligen kunde ske. De sakkunniga hålla emellertid före, att ficksparbössor icke annat än i undantagsfall borde bortskänkas till barn i andra läroanstalter än folkskolor.

Som av det föregående framgår, hava de sakkunniga förutsatt, att skolsparkasseverksamhet skulle i regel handhavas av postverket i samband med dess sparbanksrörelse. De sakkunniga anse sig emellertid böra framhålla att, om vid någon skola enskild bankinrättning under någon längre tid på förtjänstfullt sätt handhaft sådan verksamhet, generalpoststyrelsen

och skolöverstyrelsen borde, efter framställning av den lokala skolmyndigheten, kunna medgiva, att skolsparkasseverksamheten därstädes tillsvidare finge fortsätta på oförändrat sätt.

Postsparbankssakkunniga anse alltså,

Sammanfattning av postsparebankssakkunnigas förslag.

att för lärare vid skolor, som stå under skolöverstyrelsens inseende, borde stadgas obligatorisk skyldighet att i samband med skolundervisningen i allmänhet, i all den mån så kan befinnas lämpligt, söka uppfostra skolungdomen till sparsamhet;

att sparkasseverksamhet i förbindelse med postverkets sparbanksrörelse bör, i den omfattning så befinnes lämpligt, anordnas i skolor, som stå under skolöverstyrelsens inseende;

att lärare i sådan skola skall — därest den lokala skolmyndigheten icke annorlunda beslutar — vara skyldig att utan ersättning handhava eller eljest verka för skolsparkassa i vederbörande klass eller skola på sätt skolöverstyrelsen och generalpoststyrelsen bestämma;

att postverket skall äga att i viss omfattning verkställa gratisutdelning till skolbarn av ficksparbössor eller att till skolor utlämna s. k. klass-sparbössor;

att det må tillkomma Kungl. Maj:t att meddela de särskilda bestämmelser, som för skolsparkasseverksamhetens bedrivande kunna vara erforderliga; samt

att sparmärkena böra avskaffas.

Kap. VI.

Postcheckrörelsens införande i Sverige.

*Postcheck-
kommitterade
år 1917.*

Såsom i den före själva betänkandet intagna skrivelsen till Herr Statsrådet redan omnämnts, uppdrog Kungl. Maj:t den 9 oktober 1917 åt särskilda kommitterade att verkställa utredning beträffande införande i vårt land av så kallad postcheckrörelse.

Den 20 oktober 1919 avgåvo ifrågavarande kommitterade sitt betänkande, som den 17 augusti 1921 av Kungl. Maj:t för kännedom överlämnats till postsparbankssakkunniga.

Kommitterade hade, med hänsyn till vad i betänkandet anförts angående de fördelar, postcheckrörelsen i olika avseenden innebure, efter prövning av samtliga på frågan inverkan omständigheter, funnit sig för sin del böra förorda införande i Sverige av sådan rörelse.

I fråga om postcheckrörelsens organisation hava kommitterade föreslagit, att postanstalterna skulle gentemot allmänheten tjäna såsom organ för postcheckrörelsen;

att det av postcheckrörelsen föranledda bokföringsarbetet skulle utföras vid fyra för ändamålet nyinrättade postcheckkontor — ett i Stockholm, ett i Göteborg, ett i Malmö och ett i Sundsvall;

att postcheckkontoren i fråga skulle förestås, kontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö av postmästare av klass 1 och kontoret i Sundsvall av postmästare av klass 2;

att den biträdande tjänstemannapersonalen skulle till en början utgöras, vid checkpostkontoret i Stockholm av 1 kontrollör, 4 förste postexpeditörer, 4 postexpeditörer, 10 kansli- eller kontorsbiträden samt 2 expeditionsvakter, vid kontoret i Göteborg av 1 kontrollör, 4 förste postexpeditörer, 4 postexpeditörer, 6 kansli- eller kontorsbiträden samt 1 expeditionsvakt, vid kontoret i Malmö av 1 kontrollör, 4 förste postexpeditörer, 4 postexpeditörer, 4 kansli- eller kontorsbiträden samt 1 expeditionsvakt och vid kontoret i Sundsvall av 1 kontrollör, 2 förste postexpeditörer, 2 postexpeditörer, 2 kansli- eller kontorsbiträden samt 1 expeditionsvakt eller alltså vid samtliga fyra postcheckkontoren tillsammans 63 tjänstemän, däri de 4 postmästarna inberäknade; samt

att postcheckärendena i generalpoststyrelsen skulle handläggas inom en nyinrättad byrå, checkbyrån, vars personal till en början skulle utgöras av 1 byråchef, 1 sekreterare, 1 notarie, 1 revisor, 1 kontrollör, 2 förste postexpeditörer, 2 postexpeditörer, 3 kansli- eller kontorsbiträden samt 1 expeditiönsvakt.

Vidare hava kommitterade ifrågasatt, att postverket på de å postcheckkonto innestående medlen skulle gottgöra ränta, tillsvidare efter en räntefot av 1.8 % för år räknat för varje period av en halv kalendermånad å det belopp, som under hela perioden innestått å kontot, dock å högst 100,000 kronor, och att generalpoststyrelsen skulle äga att göra de i postcheckrörelsen innestående medlen fruktbärande genom utlåning eller placering på ungefär enahanda sätt, som gäller de i postsparbanken innestående medlen. Frågor rörande placering av de i postcheckrörelsen innestående medlen skulle i generalpoststyrelsen avgöras av särskilda fullmäktige, bestående av generaldirektören, eller vid förfall för honom av hans ställföreträdare, såsom ordförande, chefen för postcheckbyrån, en av Kungl. Maj:t särskilt förordnad ledamot samt en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka båda sistnämnda ledamöter bankofullmäktige respektive riksgäldsfullmäktige var för sig utsåge.

I fråga om fullmäktiges sammansättning hade kommitterade under framhållande av att postsparbanksstyrelsen bestode av, bland andra, en riksbanksfullmäktig och en riksgäldsfullmäktig framhållit lämpligheten av att, då placeringen av i postcheckrörelsen innestående medel skulle i stort sett följa de regler, som i dylika avseenden vore fastställda för medel i postsparbanken, riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige till fullmäktige för placering av postcheckrörelsens medel utsåge samma personer, som vore utsedda till ledamöter av postsparbanksstyrelsen.

Postcheckkommitterade hava räknat med att kontoinnehavarnas antal rätt snart efter rörelsens införande skulle uppgå till omkring 5,000 och att inkomsterna för rörelsen skulle belöpa sig till omkring 658,000 kronor om året under det att utgifterna beräknats till omkring 565,000 kronor om året, vadan på rörelsen skulle uppkomma ett årligt överskott av omkring 93,000 kronor.

Generalpoststyrelsen avgav den 24 januari 1920 till Kungl. Maj:t infortrat utlåtande över postcheckkommitterades förslag. Styrelsen framhöll, bland annat, att, enär postcheckrörelse överallt, där sådan införts, medfört avsevärda fördelar för den enskilda medborgaren likaväl som för det allmänna, och då även i vårt land, trots det att postremissväxeln här blivit

Generalpoststyrelsen 24/1
1920.

ett allmänt använt och omtyckt betalningsmedel, säkerligen förefunnes behov av en betalningsmetod, som vore ägnad att minska kontanta medels användande i den allmänna rörelsen, vore generalpoststyrelsen övertygad om, att postcheckrörelse, om sådan infördes i Sverige och ordnades på rationellt sätt, efter hand skulle vinna en betydande anslutning, åtminstone från sådana personers, firmors och institutioners sida, vilka hade någon mera omfattande affärsrörelse eller penningomsättning. Generalpoststyrelsen ansåge sig fördenskull böra i likhet med kommitterade förorda postcheckrörelsens införande i vårt land snarast möjligt.

I fråga om antalet postcheckkontor uttalade generalpoststyrelsen den meningen, att det skulle varit lyckligare, om kommitterade redan från början föreslagit ett något större antal postcheckkontor. Ett så ringa antal som fyra bleve säkerligen otillräckligt, för att rörelsen redan vid densammes igångsättande skulle få önskvärd omfattning. I ett så långsträckt land som Sverige med därav, åtminstone på sina håll, följande relativt långsamma postförbindelser erfordrades otvivelaktigt ett rätt stort antal postcheckkontor, om affärsvärlden, vad riket i allmänhet beträffade, skulle finna med sin fördel förenligt att ansluta sig till rörelsen. Enligt kommitterades förslag skulle i hela Norrland icke finnas mer än ett enda postcheckkontor, vilket skulle ligga så sydligt som i Sundsvall. Det torde ligga i öppen dag, att i sådant fall Norrland skulle bliva särdeles vanlottat och någon nämnvärd anslutning från affärsmännen inom denna landsända knappast vore att förvänta. Då det emellertid skulle tillkomma Kungl. Maj:t att bestämma om öppnandet av nya postcheckkontor och avgörandet av dylika frågor alltså torde kunna ske jämförelsevis snabbt, hade generalpoststyrelsen icke ansett sig böra framställa något särskilt yrkande i fråga om antalet postcheckkontor utan endast velat framhålla önskvärdheten därav, att nya sådana kontor måtte efter hand inrättas i all den omfattning sådant kunde visa sig vara av behovet påkallat.

Kommitterade hade, framhöll vidare generalpoststyrelsen, utgått från att deltagarnas räkningar skulle uteslutande föras vid fullt självständiga postcheckkontor med postmästare såsom föreståndare. Även om denna form för postcheckkontor i det stora hela kunde vara den mest ändamålsenliga, vore dock styrelsen icke fullt övertygad om, att det icke på en eller annan ort — särskilt i Norrland, där med hänsyn till denna landsändas stora utsträckning och glesa befolkning det kunde antagas bliva ett proportionsvis mindre antal kontoinnehavare än i övriga delar av landet — skulle vara både möjligt och lämpligt att låta något visst postkontor fungera även såsom postcheckkontor, varvid postcheckrörelsen lämpligen kunde handläggas

å en särskild avdelning av postkontoret med en förste postexpeditör eller en kontrollör såsom föreståndare.

Tidigare i detta betänkande har omnämnts, hurusom generalpoststyrelsen i samma utlåtande framhållit, att den inlåningsrörelse, postverket skulle komma att bedriva genom postcheckrörelsen, icke vore ägnad att förrycka fullgörandet av verkets hittillsvarande uppgifter.

För egen del vilja postsparbankssakkunniga framhålla, att även de finna skäl tala för, att postcheckrörelse — postgiörörelse vore måhända en med hänsyn till rörelsens art lämpligare benämning — infördes i Sverige, därest, på sätt här nedan närmare utvecklas, detta kan ske utan en dyrbar administration. *Postsparbankssakkunnigas yttrande och förslag.*

Vid studerandet av postcheckkommitterades betänkande hava de sakkunniga särskilt uppmärksammat de många beröringspunkter, som skulle komma att förefinnas mellan postsparbanks- och postcheckrörelserna. Även postverket skulle i sistnämnda nya rörelsegren från allmänheten mottaga penningar och göra dessa medel fruktbärande på i stort sett samma sätt som för närvarande postsparbanken. Formerna för postverkets penningplacering skulle bli så lika de för postsparbanken gällande, att två av postverkets fullmäktige för penningplaceringen förutsättas bli samma personer som de två ledamöter i postsparbanksstyrelsen, vilka utses av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige. Då de sakkunniga här ovan föreslagit, att postsparbanken skulle upphöra såsom självständigt ämbetsverk och inordnas i postverket såsom särskild byrå i generalpoststyrelsen, finna de sakkunniga det därför helt naturligt, att, om postcheckrörelse infördes, även den centrala ledningen av denna rörelse förlägges till samma byrå. En sådan anordning synes desto hellre böra vidtagas som de sakkunniga anse, att postcheckkommitterades förslag, att för postcheckärendenas handläggning i generalpoststyrelsen skulle inrättas en ny särskild byrå med byråchef, sekreterare och ett flertal andra tjänstemän, icke synes vara grundat på verkligt behov. Det torde nämligen kunna förutsättas, att det arbete, som postcheckrörelsen skulle komma att förorsaka postverkets centralförvaltning — om man möjligen undantager första rörelseåret, då givetvis vissa organisationsfrågor kunde vålla ledningen något ökat arbete — icke skulle bli av sådan omfattning, att förhållandet krävde en så stark och dyrbar organisation som en särskild byrå. Det förefaller också, som om kommitterade själva insett, att framför allt byråchefen och sekreteraren icke skulle få tillräckligt arbete å byrån. Dessa tjänstemän skulle nämligen, enligt kommitterades mening, komma att tillbringa en stor del av sin tid på resor. Postsparbankssak-

kunniga betvivla, att en dylik anordning, åtminstone i av kommitterade angiven omfattning, vore behöfelig eller lämplig.

Postsparbankssakkunniga äro övertygade om, att postsparbanks- och postcheckärendena utan olägenhet för någondera rörelsegrenen kunde handläggas å en och samma byrå i generalpoststyrelsen. De anse sålunda lämpligt att, om postsparbanken införlivas med postverket och postcheckrörelse anordnas, dessa båda rörelser sammanföras under en gemensam ledning, detta dock givetvis med den inskränkning, som måste bliva en följd av skild bokföring.

Postcheckkommitterade hava — såsom här ovan omnämnts — beräknat, att för den föreslagna postcheckbyrån i generalpoststyrelsen skulle — förutom byråchef och sekreterare — till en början erfordras sammanlagt 11 tjänstemän, därav 4 för kansliavdelningen och 7 för revisionsavdelningen. Av kommitterades motivering härför hava postsparbankssakkunniga icke blivit övertygade om, att detta antal tjänstemän skulle komma att stå i någorlunda rimligt förhållande till det arbete, som komme att påvila byrån. Därtill kommer, att de sakkunniga trott sig finna, att vissa ärenden, som kommitterade velat förbehålla generalpoststyrelsen, med fördel eller i varje fall utan olägenhet borde kunna överlämnas till de lokala postmyndigheternas prövning och avgörande. Så synes exempelvis förhållandet böra bliva med framställningar om öppnande av postcheckkonton. Med hänsyn till dessa omständigheter hålla de sakkunniga för sannolikt, att för postcheckärendenas handläggning i generalpoststyrelsen till en början 5 tjänstemän skulle vara tillfyllest.

I likhet med generalpoststyrelsen och flera handelskammare, som yttrat sig i frågan, äro även postsparbankssakkunniga av den uppfattningen, att redan från början borde så ordnas, att delägarnas konton kunde föras vid mer än 4 kontor. Ty säkerligen skulle en så stark begränsning i antalet postcheckkontor, som kommitterade föreslagit, menligt inverka på postcheckrörelsens utveckling. I rörelsens intresse anse därför de sakkunniga nödvändigt, att bokföringen utföres vid ett betydligt större antal kontor, än kommitterade räknat med. Men då ett flertal självständiga postcheckkontor skulle avsevärt fördyra administrationen, vilja de sakkunniga förorda den anordningen, att inga sådana postcheckkontor inrättas, utan att vissa av de redan befintliga postkontoren erhålla i uppdrag att fungera såsom bokföringskontor, d. v. s. föra deltagarnas räkningar.

En sådan åtgärd skulle även, enligt vad nu kan förutses, rätt väsentligt nedbringa det för denna gren av rörelsen behöfliga antalet tjänstemän. Ty då givetvis endast de största postkontoren borde ifrågakomma såsom

bokföringskontor, kan det förutsättas, att de vid dessa postkontor placerade postmästarna, vilka hava särskilda redogörare och sålunda äro befriade från tidsödande redovisningsarbete, kunde vid sidan av deras övriga åligganden övertaga ledningen av och tillsynen över ifrågavarande bokföringsarbete.

Vid flera av dessa postkontor skulle säkerligen också, åtminstone in- till dess rörelsen nått någon större omfattning, bokföringsarbetet kunna ut- föras av postkontorens ordinarie personal utan någon förstärkning, särskilt nu, då genom nedgång i den ordinarie posttrafiken tjänstemannapersonalen på sina håll torde vara väl stor.

De sakkunniga anse, att det borde få tillkomma generalpoststyrelsen att bestämma, vid vilka postkontor deltagarnas räkningar skulle föras. För- slagsvis synas dessa postkontor böra bliva:

Malmö 1	»	»	»	för deltagare inom Malmöhus och Kristianstads län,
Växjö	»	»	»	Blekinge, Kalmar och Kronobergs län,
Göteborg 1	»	»	»	Göteborgs och Bohus län samt Hallands, Skaraborgs och Älvsborgs län,
Karlstad	»	»	»	Värmlands län,
Norrköping	»	»	»	Jönköpings och Östergötlands län.
Visby	»	»	»	Gottlands län,
Örebro	»	»	»	Örebro län,
Falun	»	»	»	Kopparbergs län,
Gävle	»	»	»	Gävleborgs län,
Sundsvall	»	»	»	Västernorrlands län,
Östersund	»	»	»	Jämtlands län,
Umeå	»	»	»	Västerbottens län samt
Luleå	»	»	»	Norrbottnens län.

För deltagarna inom Stockholms stad och län samt inom Söderman- lands, Uppsala och Västmanlands län synas räkningarna kunna med fördel föras vid en särskild avdelning inom den nya byrå i generalpoststyrelsen, som skulle handlägga postsparbanks- och postcheckärenden (*bankbyrå*). Härigenom vunnas, att den centrala ledningen kunde mera intimt övervaka det mest omfattande bokföringsarbetet.

För så vitt de sakkunniga nu kunna finna, torde för bokföringsarbetet i dess helhet icke behöva beräknas mer än högst 20 tjänstemannabefatt- ningar. De flesta av dessa tjänster torde kunna besättas med kvinnliga tjänstemän, i regel med kanslibiträden. Inalles skulle alltså för den nya rörelsen icke behöva beräknas mer än högst 25 tjänstemän.

Enligt postsparbankssakkunnigas förmenande är det vid införande av en sådan ny rörelsegren, varom här är fråga, ur alla synpunkter nödvän-

digt att gå fram med stor varsamhet beträffande anställning av ordinarie personal. Skulle postcheckrörelsen taga hastigare fart än postsparbankssakkunniga beräknat, vore ju detta enbart glädjande, särskilt som den nu föreslagna organisationen särdeles väl lämpar sig för en omläggning och utvidgning, närhelst sådant skulle visa sig behövt. Men att skapa en ny byrå i generalpoststyrelsen och självständiga postcheckkontor, innan man alls har någon erfarenhet om rörelsens blivande omfattning eller huru den kommer att i ekonomiskt hänseende ställa sig för postverket, vore, enligt de sakkunnigas uppfattning, mindre välbetänkt. Skulle det mot förmodan visa sig behövt att redan under första året efter rörelsens införande anlita ett större antal arbetskrafter än de sakkunniga tänkt sig, torde behovet lätt kunna tillgodoses genom användande av extra tjänstemän.

En omständighet, som särskilt talar för att postcheckrörelse bör införas i Sverige i samband med postsparbankens omorganisation, är den, att ifrågavarande omorganisation med nödvändighet kommer att föra med sig, att till och med ett flertal ordinarie befattningshavare inom postsparbanken bliva obehövliga. Och att under nuvarande depressionstid bereda dessa tjänstemän arbete i postverket lär säkerligen bliva ganska svårt, om icke postverkets verksamhet utvidgas.

Därest postcheckrörelse ordnas på sätt, postsparbankssakkunniga här ovan föreslagit, torde postverkets omkostnader för rörelsen kunna begränsas till omkring 200,000 kronor om året i stället för såsom av postcheckkommitterade beräknats 565,000 kronor. Härvid torde dock böra beaktas, att om postcheckrörelse icke införes, ett flertal av de av postsparbankens ordinarie tjänstemän, som genom omorganisationen bliva övertaliga, kanhända ej skulle kunna beredas någon sysselsättning och statsverket alltså i alla händelser bliva tvunget att utbetala avlöningar till dem.

Det kan måhända synas som om tidpunkten icke vore väl vald att i postverket nu införa en sådan ny rörelsegren, varom här är fråga. De sakkunniga anse emellertid för sin del, att det vore förmånligt att organisera och starta postcheckrörelsen under nuvarande lågkonjunktur, varigenom vunnas, att densamma kunde inarbetas under jämförelsevis lugna förhållanden och sålunda vara fullt prövad, när nu rådande depression en gång upphör och i följd därav nytt uppsving i poströrelsen inträder. Postcheckrörelsen skulle för övrigt icke kunna börja förrän med ingången av år 1923, och det lär för närvarande icke kunna med bestämdhet förutses, huru det allmänna affärsläget i vårt land då är.

Enär postsparbankssakkunniga alltså hålla före, att det under förhandenvarande omständigheter måste ligga i statens intresse, att postcheckrörelse införes i samband med postsparbankens omorganisation, och då rörelsen säkerligen skulle bliva till nytta jämväl för allmänheten, tveka icke de sakkunniga att förorda ifrågavarande rörelses införande i Sverige, dock under uttryckligt förbehåll, att densamma erhåller en ändamålsenlig och effektiv, men dock enkel och billig administration i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga här ovan föreslagit.

Kap. VII.

F ö r s l a g

till

Kungl. Förordning angående postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser.

§ 1.

Postsparbanks- och postcheckrörelserna; skolsparkasseverksamhet. Mom. 1. Postverket bedriver, jämsides med sin övriga verksamhet, dels sparbanksrörelse (*postsparbank*) dels ock postcheckrörelse.

Postsparbanksrörelsens ändamål är att arbeta för främjande av spar-samhet bland folket och att i sådant syfte under statens garanti mottaga och förränta penningar samt genom räntas läggande till kapitalet ytterligare öka insättarnas behållning ävensom att i stadgad ordning tillhandahålla dem innestående medel.

Postcheckrörelsens ändamål är att underlätta betalningsrörelsen och be-främja sådana betalningsmetoder, som äro ägnade att minska användandet av kontanta penningar.

Mom. 2. Postverkets sparbanksrörelse omfattar även skolsparkasseverk-samhet, för vilken Kungl. Maj:t, i den mån sådant erfordras, äger utfärda särskilda bestämmelser.

A. Särskilda bestämmelser för postsparbanksrörelsen.

§ 2.

Insättning; motbok. Mom. 1. Envar äger att för egen eller annans (enskild person, firma, förening e. d.) räkning insätta medel i postsparbanken.

Insättning får icke ske annat än i helt krontal, och för en och samma persons räkning må ej, därest icke Kungl. Maj:t annorlunda förordnat, in-sättas högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor.

Mom. 2. Vid första insättning skall, för så vida icke Kungl. Maj:t föreskrivit annat förfaringssätt, till insättaren utan avgift utlämnas en mot-bok, utfärdad till förmån för den, för vilken insättningen ägt rum. Mot-

boken skall vara försedd med ordningsnummer samt innehålla sammandrag av de viktigaste författningar, som röra allmänhetens förhållande till postsparbanken.

Mom. 3. Den, som begär motbok för annan, äger att utan vidare göra det förbehåll, att medel, som insättas å motboken, icke skola få uttagas förr än efter viss tid. Vill han göra annat förbehåll, äger generalpoststyrelsen pröva, huruvida motbok må med det förbehåll utfärdas.

Rörande varje förbehåll, som gäller i fråga om de å motbok insatta medlen, skall anteckning finnas i motboken.

Mom. 4. En och samma person äger i allmänhet ej utbekomma mer än en motbok; dock må omyndig, som fyllt femton år och som innehar motbok, vilken begärts av annan, innan ägaren uppnått förenämnda ålder, ävensom den, till vars förmån motbok med visst förbehåll utfärdats, kunna utbekomma särskild motbok för insättning av egna medel.

Mom. 5. En och samma motbok må användas vid samtliga postanstalter i riket.

Därest särskilda ombud för postsparbanksrörelsen komma att antagas, äger generalpoststyrelsen bestämma, huruvida och i vilken omfattning motböcker i allmänhet må kunna hos dem användas.

Mom. 6. Insättning å motbok skall, för att vara gällande, kvitteras i motboken på sätt generalpoststyrelsen bestämmer.

§ 3.

Mom. 1. I vad mån i postsparbanken innestående medel må kunna utbekommas vid anfordran eller först efter förutgången skriftlig uppsägning, äger generalpoststyrelsen bestämma. I intet fall må dock fordras längre uppsägningstid än tre månader, räknat från den dag, uppsägningen skett.

Generalpoststyrelsen äger bestämma på vad sätt den, som vill uttaga medel, har att styrka sin behörighet härtill.

Mom. 2. Uttagning, som icke omfattar hela det å motbok innestående beloppet, må icke ske annat än i helt krontal.

Uttaget belopp skall avföras i motboken.

Mom. 3. Omfattar uttagning motboksägarens hela tillgodohavande på en och samma motbok, äger postverket att efter medlens utbetalande behålla motboken.

§ 4.

Omyndig äger att förfoga över medel, som för hans räkning innestå å motbok, utfärdad efter det han fyllt femton år. Har motboken utfärdats

*Dispositions-
rätt över me-
del, som inne-
stå för omyn-
dig.*

tidigare, har däremot målsmannen förfoganderätt över medlen, ända tills ägaren blivit myndig.

Begäres motbok för omyndig av annan, och önskar denne senare, att andra bestämmelser, än som nyss sagts, skola tillämpas i fråga om dispositionsrätt över de medel, som komma att insättas å motboken, gäller vad här ovan i § 2 mom. 3 sägs om förbehåll i allmänhet.

§ 5.

*Motboks in-
sändande till
generalpost-
styrelsen.*

I den ordning, generalpoststyrelsen bestämmer, bör motbok i och för granskning och ränteanteckning mot kvitto avlämnas till postverket. Sedan sådan granskning verkställts, återställs motboken, i utbyte mot omförmälda kvitto, till ägaren.

Underlåter motboksägare att inom den tid, generalpoststyrelsen sålunda bestämmer, till postverket avlämna motbok, och yppar sig sedermera skiljaktighet mellan motboken och postverkets räkenskaper, skola räkenskaperna äga vitsord.

§ 6.

*Överlåtelse
av motbok.*

Övergår äganderätt till motbok från en till annan vare sig genom arv eller testamente eller ock till följd av konkurs eller utmätning, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos generalpoststyrelsen.

Innan sådan anmälan skett och blivit godkänd, medför överlåtelsen ej någon rätt mot postverket.

Överlåtelse av motbok må ej äga rum i annat fall, än som första stycket av denna paragraf sägs.

§ 7.

*Förlust av
motbok.*

Har motbok förkommit, bör förlusten genast anmälas hos generalpoststyrelsen med uppgift å tid och omständigheter, under vilka boken förlorats. Har sådan anmälan skett, åligger det generalpoststyrelsen att genom kungörelse, vilken på bekostnad av motbokens ägare införes en gång i allmänna tidningarna och, där det kan ske, en gång i tidning inom den ort, där boken anses hava förkommit, efterlysa motboken. Sedan sex månader förflutit från sista kungörandet, må, därest motboken icke återfunnits, ny motbok i den förkomnas ställe utfärdas av generalpoststyrelsen.

Efter den nya motbokens utfärdande äger icke den förlorade motboken gällande kraft mot postverket.

§ 8.

I den mån generalpoststyrelsen finner sådant behöfvligt eller lämpligt, må styrelsen antaga särskilda ombud för postsparbanksrörelsen och utfärda instruktion för dem. Fråga om ersättning till dessa ombud skall emellertid underställas Kungl. Maj:ts prövning.

*Ombud för
postspar-
banksrö-
relsen.*

Likaså äger generalpoststyrelsen bestämma, huruvida och i vilken omfattning i postverkets tjänst anställda personer, som icke tjänstgöra å fast postanstalt, skola vara skyldiga att förmedla insättningar i postsparbanken.

§ 9.

Generalpoststyrelsen åligger att — oavsett postverkets allmänna bokslut — före utgången av april månad varje år upprätta särskilt bokslut beträffande postsparbanksrörelsen. Bokslutet skall kungöras i minst två av de dagliga stockholmsstidningarna samt tryckas och å postanstalterna hållas tillgängligt för allmänheten.

Bokslut.

§ 10.

Å postsparbanksrörelsen uppkommande vinst skall tills vidare avsättas till en reservfond. De närmare föreskrifterna rörande fondens storlek, användning m. m. utfärdas av Kungl. Maj:t.

Vinstmedel.

B. Särskilda bestämmelser för postcheckrörelsen.

§ 11.

För varje deltagare i postcheckrörelsen öppnas räkning hos postverket (*postcheckkonto*).

*Postcheck-
konto.*

Räkningarna föras på sätt, generalpoststyrelsen bestämmer.

Rörelsen förmedlas av de fasta postanstalterna i riket samt, i viss utsträckning, av lantbrevbärare.

§ 12.

Mom. 1. På varje konto skall alltid innestå en viss summa (*grundplåt*), varöver kontoinnehavaren icke äger förfoga, förrän kontot upphör.

Grundplåt.

Mom. 2. Grundplåtens storlek bestämmes av Kungl. Maj:t.

§ 13.

*Inbetalning
d postcheck-
konto.*

Å postcheckkonto kan såväl kontoinnehavaren själv som envar annan verkställa inbetalningar.

§ 14.

*Girering;
postcheck.*

Mom. 1. Av det å postcheckkonto innestående tillgodohavande kan belopp, enligt kontoinnehavarens förfogande, överföras till annat konto (*girering*) eller utbetalas genom postverket.

Mom. 2. Kontoinnehavare förfogar över sitt tillgodohavande medelst *postcheck*.

Å postchecken äger gällande checklag icke tillämpning.

§ 15.

Avgifter.

Mom. 1. I postcheckrörelsen utgå följande avgifter:

- 1) för varje inbetalning
för belopp av högst 50 kronor..... 10 öre
» » överstigande 50 » 20 »
- 2) för varje utbetalning
en grundavgift av 5 öre samt
en tilläggsavgift av 2 öre för varje påbörjat hundratal kronor av
det belopp, som skall utbetalas.

För girering utgår ingen avgift.

Mom. 2. Inbetalningsavgiften redovisas med frimärken. Utbetalningsavgiften debiteras det konto, från vilket beloppet avföres.

Mom. 3. Inbetalningsavgift utgår icke för belopp, som med posten försänts till kontoinnehavaren för att kontant utbetalas till honom av postanstalt, men som, på hans begäran, gottskrives hans postcheckkonto. Dylik avgift utgår ej heller för belopp, som kontoinnehavare medelst av annan kontoinnehavare utställd postcheck inbetalar å kontot.

§ 16.

*Årsbesked
rörande post-
checkkonto.*

Före januari månads utgång varje år har postverket att tillställa kontoinnehavare besked rörande kontots ställning vid utgången av närmast föregående år. Av beskedet bör jämväl framgå storleken av den ränta, som för året tillgodoförts kontoinnehavaren. Anmärkning mot beskedet skall skriftligen göras hos generalpoststyrelsen inom utgången av det år, beskedet utfärdats. Har sådan anmärkning icke gjorts, anses kontoinnehavaren hava godkänt beskedet, och vid eventuellt senare klagomål skall därför det hos postverket förda kontot äga vitsord.

§ 17.

Kontoinnehavare, som utställer postcheck på högre belopp än det, var- *Kontoinnehavarens skiljande från postcheckrörelsen.*
till hans tillgodohavande lämnar tillgång, eller som i övrigt använder sitt
konto på ett för postcheckrörelsen menligt sätt, kan av postverket skiljas
från rörelsen.

§ 18.

Postverket svarar gentemot kontoinnehavare för utförandet i enlighet *Postverkets ansvarighet gent emot*
med gällande bestämmelser av de till postverket ingångna uppdrag.

Någon ersättning från postverket för skada eller förlust, som föror- *postcheckkontoinnehavare.*
sakas genom försenad expedition, utgår icke.

§ 19

Bestämmelser angående postverkets deltagande i postcheckrörelsen med *Internationell postcheckrörelse.*
främmande länder utfärdas av Kungl. Maj:t.

C. **Gemensamma bestämmelser för postsparbanks- och postcheckrörelserna.**

§ 20.

Ränta å i postsparbanken eller å postcheckkonto innestående medel *Ränta.*
gottgöres efter den räntefot och på det sätt, Kungl. Maj:t bestämmer.

§ 21.

De i postsparbanks- och postcheckrörelserna innestående medel äger *Medlens fruktburgörande.*
generalpoststyrelsen förvalta och fruktburgöra på sätt, Kungl. Maj:t bestämmer.

§ 22.

Innestå medel å postsparbanksmotbok eller å postcheckkonto, vara *Preskription.*
under loppet av tio år någon omsättning (insättning eller uttagning resp.
inbetalning, uttagning eller girering) icke förekommit, och har i avseende
å dylik fordran icke vidtagits sådan åtgärd till fordringsrättens bevarande,
som i kungl. förordningen den 4 mars 1862 i fråga om tioårig preskrip-
tion och årsstämmning föreskrives — till vilken åtgärd icke räknas motta-
gandet av sådant besked, som i § 16 här ovan omförmäles — skola medlen
tillfalla postverket, dock med rätt för generalpoststyrelsen att till veder-
börande återbetala beloppet.

I postverkets räkenskaper skola dylika medel tillgodoföras den rörelsegren, medlen avse.

§ 23.

Portofrihet.

Brev från av generalpoststyrelsen antaget ombud för postsparbanksrörelsen befordras portofritt, då försändelse rör bankens angelägenheter och avsändarens namn och adress finnas angivna utanpå försändelsen. Likaså befordras brev från innehavare av postcheckkonto portofritt till den myndighet eller det postkontor, där avsändarens konto föres, då för ändamålet användes särskilt, genom postverkets försorg tillhandahållet kuvert. Begagnas annat kuvert erlägges vanligt brevporto.

§ 24.

Meddelande till utomstående.

Meddelande angående insättares i postsparbanken eller innehavares av postcheckkonto mellanhavande med postverket må icke i oträngt mål lämnas.

§ 25.

Ändring i förordningen.

Ändras bestämmelserna i denna förordning, gälla de nya föreskrifterna även, därest de avse postsparbanksrörelsen, samtliga de vid dessas ikraftträdande gällande postsparbanksmotböcker och, om de hava avseende å postcheckrörelsen, samtliga vid samma tidpunkt bestående konton.

§ 26.

Närmare föreskrifter.

De närmare föreskrifter, som erfordras för postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser, äger generalpoststyrelsen utfärda.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1923. Samtidigt upphäves kungl. förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 med däruti sedan vidtagna ändringar. I och med förordningens ikraftträdande övertager postverket postsparbankens samtliga tillgångar och skulder.

Kap. VIII.

Motivering för de sakkunnigas förslag

till

Kungl. Förordning angående postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser.

Då de sakkunniga, såsom förut i betänkandet framhållits, äro av den uppfattningen, att postsparbanken bör inordnas i postverket såsom en särskild byrå i generalpoststyrelsen och att, om postcheckrörelse införes i Sverige, den centrala ledningen av sistnämnda rörelse bör förläggas till samma byrå som postsparbanksärendena, hava de sakkunniga funnit lämpligt, att nu gällande postsparbanksförordning upphäves och ersättes med en kungl. förordning angående såväl postverkets postsparbanksrörelse som dess postcheckrörelse. Detta har syntts desto naturligare, som ifrågavarande två rörelsegrenar hava så nära samband med varandra, att flera av bestämmelserna med fördel kunna göras gemensamma för båda rörelserna.

De sakkunniga anse önskvärt, att benämningen *postsparbank* såsom uttryck för postsparbanksrörelsen bibehålles. Under postsparbankens snart 38-åriga tillvaro har nämligen detta namn så inträngt i det allmänna medvetandet, att det säkerligen vore till skada för postsparbanksrörelsen att nu införa en ny benämning. Postsparbankens inordnande i postverket kommer icke heller att medföra någon förändring utåt.

§ 1.

(Postsparbanks- och postcheckrörelserna; skolsparkasseverksamhet.)

Andra stycket i mom. 1 är i sak lika med § 1 i nuvarande postsparbanksförordning. De sakkunniga hava emellertid velat uttryckligen betona, att postsparbanksrörelsens syfte är att arbeta för främjande av sparsamhet bland folket. Att postsparbanksrörelsen komme att av postverket bedrivas under statens garanti, torde väl vara självfallet, men då säkerligen många sätta värde på att detta särskilt angives, hava de sakkunniga ansett, att uttrycket »under statens garanti» borde bibehållas i den nya förordningen.

Sista stycket i mom. 1 är i sak lika med § 1 i postcheckkommitterades förslag till kungl. förordning angående postcheckrörelsen. I form har endast en oväsentlig förkortning vidtagits.

Det har ansetts lämpligt att i denna paragraf även omnämna postverkets ifrågasatta skolsparkasseverksamhet. De sakkunniga äro likväl av den uppfattningen, att det bör kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t att för denna verksamhet utfärda de särskilda bestämmelser, som kunna vara behöfliga. Därigenom vunnas, att eventuellt erforderliga jämkningar i föreskrifterna kunde åstadkommas betydligt snabbare, än om saken skulle behöva hänskjutas till Riksdagen.

A. Särskilda bestämmelser för postsparbanksrörelsen.

§ 2. Första stycket av mom. 1 motsvarar § 2 mom. 1 i nuvarande postsparbanksförordningen med det tillägg, att det insatts en upplysning, varav tydligt framgår, att det är medgivet att insätta penningar i postsparbanken jämväl för s. k. juridiska personer, såsom myndigheter, institutioner, bolag, firmor, föreningar samt sällskap och andra sammanslutningar. I sak innebär icke detta någon utvidgning av postsparbanksverksamheten. Samma rätt förefinnes nämligen redan.

(Insättning; motbok.)

Andra stycket i mom. 1 är avsett att ersätta § 3 och § 7 mom. 3 i postsparbanksförordningen. I sak har bestämmelsen i förstnämnda paragraf bibehållits. Beträffande däremot föreskriften om det sammanlagda högsta belopp, som enligt förslaget skulle få av en och samma person insättas i postsparbanken, tillåta sig de sakkunniga anföra följande. Från början av postsparbankens verksamhet gottgjordes icke på en och samma motbok ränta för högre belopp än 1,000 kronor. Genom kungl. kungörelse den 15 maj 1891 höjdes detta belopp till 2,000 kronor och genom kungl. förordning den 17 december 1920 har maximigränsen satts till 5,000 kronor. Om hänsyn toges till penningvärdet nu och år 1891, lär maximigränsen nu i verkligheten vara snarare lägre än högre än efter den under sistnämnda år vidtagna förändringen. Sparbankerna äro i regel oförhindrade att för en och samma insättares räkning mottaga penningar till vida högre belopp än postsparbanken. Denna omständighet försvårar ställningen för postsparbanken, särskilt som även de vanliga affärsbankerna numera lägga an på att uppsamla jämväl småbelopp. Med hänsyn till dessa omständigheter, och då förhållandena även i övrigt nu äro helt olika dem, som rådde under tidigare skeden av postsparbankens verksamhet, har

det synts postsparbankssakkunniga uppenbart, att postsparbankens inlåningsrätt lämpligen torde böra utvidgas. Härutinnan har fullkomlig enighet rått bland de sakkunniga. Men då det gällt att bestämma, var gränsen borde sättas, har en viss tvekan rått. Å ena sidan har man hållit före att, då det här vore fråga om en statsinstitution, någon begränsning i inlåningsrätten knappast vore behöfvig. Å andra sidan har man ansett klokt att gå fram med en viss försiktighet och endast utvidga postsparbankens inlåningsrätt så mycket som behövdes för att icke banken i detta hänseende skulle intaga en mindre gynnad ställning än sparbanker i allmänhet.

Enligt vad postsparbankssakkunniga inhämtat, föreligger nu ett inom kungl. finansdepartementet av särskilda sakkunniga uppgjort förslag till ny sparbankslag. I detta förslag lär det, bland annat, föreslås, att sparbankernas rätt till inlåning skulle på så sätt begränsas, att för en och samma insättares räkning icke skulle få mottagas högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor med rätt dock för vederbörande länsstyrelse att i fall, då särskilda skäl därtill föranledde, meddela sparbank tillstånd att i sådant hänseende mottaga högre belopp, än sparbankens reglemente medgåve. Och ovannämnda sakkunniga lära hava uttryckt önskvärdheten av att icke heller postsparbanken måtte medgivas rätt att för en och samma insättare mottaga högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor.

Vid slutligt överbäggande av frågan, i vad mån postsparbankens inlåningsrätt lämpligen borde utvidgas, hava de sakkunniga funnit sig kunna tillstyrka, att rätten tills vidare begränsas i nära överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande sparbanker. Det torde dock lämpligen böra lämnas öppet för Kungl. Maj:t att meddela postverket tillstånd att för en och samma insättares räkning mottaga högre belopp.

De sakkunniga anse sig böra framhålla, att jämlikt nuvarande bestämmelse ränta icke gottgöres å en och samma motbok till högre belopp än 5,000 kronor. Enligt den nya bestämmelsen skulle en och samma person få i postsparbanken insätta högst 20,000 kronor. Postsparbankssakkunniga anse, i likhet med sparbankssakkunniga, att det icke vore tillfredsställande att hava en bestämmelse, som beröfvade insättare rätten att erhålla ränta å viss del av de innestående medlen, och att, om någon del av de insatta beloppen skulle få stå räntelös, kontroll av räntekrediteringen bleve svår att genomföra. Av ordalagen i det föreslagna stadgandet framgår, att hinder ej möter för det fastställda maximibeloppets överskridande däri-
genom, att upplupen ränta lägges till kapitalet.

Mom. 2 motsvarar i huvudsak första punkten i § 5 mom. 1 samt

delvis mom. 2. av sistnämnda paragraf. Det har ansetts lämpligt, att Kungl. Maj:t skulle äga befogenhet att medgiva undantag från den allmänna regeln, att motbok skulle utfärdas och tillställas insättaren. Särskilt för vissa obligatoriska insättningar kan ett annat system vara att fördraga. Ej heller har det ansetts lämpligt fastslå, att postsparbanksmotbok skall vara försedd med seriebokstav. Härom torde generalpoststyrelsen få bestämma efter omständigheterna.

Mom. 3, första stycket, är avsett att ersätta § 2 mom. 4 i postsparbanksförordningen. I sak innebär den nya formuleringen den ändringen, att, om förbehåll göres, detta måste gälla samtliga de å motbok inestående medlen. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, tillämpas detta redan i praktiken.

Mom. 3, andra stycket; bestämmelsen är hämtad från § 5 mom. 2 i postsparbanksförordningen.

Mom. 4 är avsett att ersätta § 5 mom. 3 i postsparbanksförordningen. Ehuru de sakkunniga föreslagit, att för en och samma persons räkning i allmänhet ej må insättas högre sammanlagt belopp än 20,000 kronor, har det ansetts lämpligt att behålla en bestämmelse, som kunde lägga hinder i vägen för en person att i onödan skaffa sig flera motböcker.

Mom. 5 är i huvudsak lika med § 12 i postsparbanksförordningen. Därest ombud för postsparbanksrörelsen komme att antagas, synes generalpoststyrelsen böra få bestämma, i vad mån postsparbanksmotböcker i allmänhet skola få användas hos dessa ombud.

Mom. 6 är i sak lika med § 6 i postsparbanksförordningen och ersätter även delvis § 5 mom. 2 i nämnda förordning. De sakkunniga anse, att generalpoststyrelsen bör få bestämma, på vad sätt insättning skall kvitteras.

§ 3. Denna paragraf är avsedd att ersätta bestämmelserna i §§ 9 och 10 av postsparbanksförordningen. Bestämmelsen i sista stycket i mom. 2 är hämtad från § 5 mom. 1 i postsparbanksförordningen.

(Uttagning av medel.) År 1912 infördes vissa lättnader beträffande uttagning av medel i postsparbanken. Postsparbanken införde nämligen då en ny form av uttagning, utbetalning vid anfordran. Utan avvaktan på uppsägningstidens utgång kunde motboksägare vid fem på förhand bestämda postanstalter av den å motboken inestående behållningen utbekomma ett belopp av högst 50 kronor i veckan. Denna utbetalningsform förbättrades och utvidgades i väsentlig grad med utfärdandet år 1918 av gällande postsparbanksreglementen. På begäran utfärdas numera s. k. U. V. A.-bok (d. v. s. bok för uttagning vid anfordran), vilken berättigar ägaren att, under iakttagande

av vissa formaliteter, vid vilken postanstalt som helst i riket av tillgodohavandet å boken vid anfordran utbekomma ett belopp av högst 300 kronor per kalendervecka. Vid postsparbankens huvudkassa i Stockholm utbetalas även å vanlig motbok medel vid uppsägningstillfället, och därvid är ej något maximibelopp fastställt.

År 1913 uttogos vid postsparbankskontoren i landsorten medel vid anfordran till ett sammanlagt belopp av 101,929 kronor i 3,886 poster; motsvarande siffror för år 1920 voro 2,668,802 resp. 27,500.

Vid postsparbankens huvudkassa i Stockholm utbetalades under år 1920 omedelbart efter uppsägningarna icke mindre än 4,308,136 kronor 5 öre i 33,075 poster.

Utbetalning av medel genom postsparbankens huvudkassa vid uppsägningstillfället infördes år 1904, och sedan dess hava delägare i postsparbanken, som bott eller eljest vistats i Stockholm, praktiskt taget kunnat använda sina motböcker såsom vanliga sparkasseböcker. Detta har gjort, att postsparbanken i Stockholm efter hand kommit att anlitas i mycket stor utsträckning. Sålunda insattes nu i Stockholm i postsparbanken pr 1,000 invånare mer än 6 gånger så mycket pengar som i övriga riket. Innan denna form för uttagning infördes, var skillnaden icke så stor. År 1903 var medelinsättningsbeloppet pr 1,000 invånare icke 3 gånger så stort som beträffande riket i övrigt. Det är sålunda uppenbart, att postsparbankens inlåning påverkas av bestämmelserna för uttagning. Är det svårt att få ut penningarna, drar sig allmänheten för att anlita postsparbanken, men tillämpas härutinnan moderna principer, så blir verkan den motsatta.

Med hänsyn härtill vilja de sakkunniga förorda, att formerna för uttagning vid anfordran ytterligare förenklas och att rätten till dylik uttagning utvidgas.

Postsparbankssakkunniga anse, att det utan olägenhet bör kunna överlåtas åt generalpoststyrelsen att bestämma formerna för uttagning.

§ 4 är avsedd att ersätta § 11 i postsparbanksförordningen. Med hänsyn till föreskrifterna i nya äktenskapslagen har det ansetts olämpligt att i den nya förordningen intaga bestämmelser om rätt för gift kvinna att själv disponera över de medel, som för hennes räkning inestå i postsparbanken. I blivande expeditionsföreskrifter för postanstalterna torde emellertid gift kvinnas rätt i sådant avseende böra omnämnas. § 4.
(Dispositions-
rätt över me-
del, som inne-
stå för omyndig.)

I § 11 av den nuvarande förordningen föreskrives även, att omyndig, som uppnått femton år, må utan särskild tillåtelse av målsman förfoga över egna medel, dem han själv å motbok insatt. På grund av det stora

antal delägare, postsparbanken har, är det i praktiken omöjligt att tillämpa denna bestämmelse efter ordalydelsen, och postsparbankssakkunniga hava därför föreslagit en annan formulering.

§ 5 är avsedd att ersätta § 13 i postsparbanksförordningen med den ändring
(*Motboks insändande till generalpoststyrelsen.*) att generalpoststyrelsen bestämmer, i vilken ordning motböckerna skola insändas. Föreskrifterna om motboks insändande hava ansetts kunna utan olägenhet i form något förkortas.

§ 6 är lika med § 15 i postsparbanksförordningen med den ändring, som följer
(*Överlåtelse av motbok.*) av de sakkunnigas förslag, att postsparbanken skulle inordnas i postverket.

§ 7 är avsedd att ersätta § 16 i postsparbanksförordningen.
(*Förlust av motbok.*) De föreslagna ändringarna äro endast av formell art.

§ 8 ersätter § 2 mom. 2 i postsparbanksförordningen. Då avsett är, att post-
(*Ombud för postsparbanksrörelsen.*) verket skall bedriva sparbanksrörelsen jämsides med sin övriga verksamhet, har det ansetts obehövt att i den nya förordningen intaga bestämmelse om skyldighet för postanstalterna att delta i postsparbanksrörelsen. Därest postsparbanken inordnas i postverket, blir en sådan skyldighet en självskriven följd av förändringen.

§ 9 är avsedd att ersätta § 20 mom. 1 av postsparbanksförordningen. De sak-
(*Bokslut.*) kunniga förutsätta, att bokslutet skall innefatta vinst- och förlust- samt balansräkning och att värdehandlingarna därvid undergå värdeprövning. Skulle därvid befinnas, att handlingarna böra nedskrivas med större belopp, än som lämpligen kan på en gång vidtagas, torde nedskrivningen böra fördelas på två eller flera år. I postverkets årsberättelse läser under särskild avdelning böra intagas redogörelse för postsparbanksrörelsen under det år, berättelsen avser.

§ 10. I denna paragraf, som är avsedd att ersätta § 19 mom. 3 i postspar-
(*Vinstmedel.*) banksförordningen, hava de sakkunniga föreslagit en bestämmelse därom, att å postsparbanksrörelsen uppkommande vinst (= nettovinst) skulle tills vidare avsättas till en reservfond och att Kungl. Maj:t skulle äga utfärda bestämmelser rörande fondens storlek och användning m. m. Visserligen innehåller det av Kungl. Maj:t utfärdade reglementet angående placering av de i postsparbanken inflytande medel så pass restriktiva bestämmelser, att postsparbanken icke löper nämnvärd risk att göra direkta förluster på sin utlåningsrörelse. Och enahanda torde förhållandet bliva, om postspar-

banken inordnas i postverket. Men det oaktat anse de sakkunniga önskvärt att för postsparbanksrörelsen skapa en reservfond, som vid inträffande utomordentliga förhållanden kunde stödja rörelsen. Exempelvis kunna väl sådana omständigheter ännu en gång inträffa, att för de i postsparbanksrörelsen inlånade medlen måste under någon kortare tid betalas högre ränta, än som kunde anses motiverat, därest hänsyn uteslutande toges till rörelsens förmåga att för löpande året utan förlust bära utgifterna.

B. Särskilda bestämmelser för postcheckrörelsen.

Denna paragraf motsvarar § 2 i postcheckkommitterades förslag till postcheckförordning, därvid dock andra stycket givits en sådan från andra stycket i sistnämnda paragraf avvikande formulering, som påkallats av de sakkunnigas förslag, att några särskilda postcheckkontor icke skulle inrättas. § 11.
(Postcheckkonto.)

Paragrafen är lika med § 3 i förslaget till postcheckförordning. § 12.
(Grundplåt.)

Denna paragraf överensstämmer med § 4 i förslaget till postcheckförordning. § 13.
(Inbetalning å postcheckkonto.)

Paragrafen motsvarar § 5 i förslaget till postcheckförordning. Den något ändrade formuleringen föranledes av de sakkunnigas förslag, att några särskilda postcheckkontor icke skulle förefinnas. § 14.
(Girering, postcheck.)

Denna paragraf är lika med § 6 i förslaget till postcheckförordning. § 15.
Då det kan vara att förvänta, att nu gällande inrikes postavgifter (Avgifter.) inom en ej allt för avlägsen framtid komma att i någon mån nedsättas, hava de sakkunniga intet att erinra mot de föreslagna avgifterna i postcheckrörelsen. Relativt låga avgifter skulle givetvis uppmuntra till deltagande i den nya rörelsen. Sedan någon tids erfarenhet vunnits, lär det emellertid vara lämpligt att tillse, huruvida någon revidering beträffande avgiftsbeloppen kan anses behövlig.

De sakkunniga anse behövt, att i förordningen införes en bestämmelse därom, att postverket före utgången av januari månad varje år skall tillställa kontoinnehavare besked rörande kontots ställning vid utgången av närmast föregående år. Av beskedet skulle jämväl framgå storleken av den ränta, som för året tillgodoförts kontoinnehavaren. Därest denne icke § 16.
(Årsbesked rörande postcheckkonto.)

före årets utgång hos generalpoststyrelsen skriftligen gjort anmärkning mot beskedet, ansåges kontoinnehavaren hava godkänt beskedet, och vid eventuellt senare klagomål skulle därför det hos postverket förda kontot äga vitsord.

För avgivande av självdeklaration lär kontoinnehavare vara i behov av besked rörande kontots ställning vid varje års utgång, och särskilt torde han behöva veta, huru mycket han i ränta tillgodoförts för det närmast förflutna året.

Genom de sakkunnigas förslag till formulering vunnes även den fördelen, att postverket icke behövde förvara specialhandlingar beträffande postcheckrörelsen längre än högst två år. Själva kontona borde däremot förvaras minst tio år efter det år, räkenskapen avsåge.

Vad de sakkunniga föreslagit torde icke i sak nämnvärt avvika från postcheckkommitterades uppfattning. I motiveringen till § 11 i deras förslag till kungl. förordning angående postcheckrörelsen anföres nämligen bland annat att, därest kontoinnehavare förmenade sig hava skäl till ersättningskrav mot postverket, borde sådant krav skriftligen anmälas hos generalpoststyrelsen, och för att ernå överensstämmelse med vad i detta avseende vore stadgat i fråga om postanvisningsrörelsen, hade kommitterade ansett, att anmälan rörande sådant ersättningskrav borde vara till styrelsen inkommet före utgången av året närmast efter det, under vilket det uppdrag, som föranlett kravet, inkommit till postcheckkontor.

§ 17 är lika med § 9 i förslaget till postcheckförordning.

(Kontoinnehavares skiljande från postcheckrörelsen.)

§ 18 överensstämmer i sak med § 11 i förslaget till postcheckförordning.

(Postverkets ansvarighet gentemot postcheckkontoinnehavare.)

§ 19 är lika med § 14 i förslaget till postcheckförordning.

(Internationell postcheckrörelse.)

C. Gemensamma bestämmelser för postsparbanks- och postcheckrörelserna.

§ 20 är avsedd att ersätta § 7 mom. 1—2 och § 8 i postsparbanksförordningen samt § 7 i förslaget till postcheckförordning.

Enligt nu gällande bestämmelser gottgöres ränta å i postsparbanken

insatta medel endast för hel månad och beräknas från och med månaden näst efter den, då insättningen ägt rum, till den månad, då medlen få lyftas. Upplupen ränta lägges vid kalenderårs slut till kapitalet. Å vad av det sålunda uppkommande beloppet utgör helt krontal, beräknas ränta från och med början av näst därpå följande år. På en och samma motbok gottgöres icke ränta för högre belopp än 5,000 kronor. Räntefoten å de medel, som äro eller varda i postsparbanken insatta, bestämmes av Kungl. Maj:t. Varder nedsättning i räntefoten beslutad, träder densamma dock icke i verket förrän två månader efter det Kungl. Maj:ts beslut i ämnet blivit kungjort.

Postsparbankssakkunniga hava övervägt, huruvida icke ifrågavarande bestämmelser om räntegottgörrelse borde i postsparbanksrörelsens intresse i vissa hänseenden något modifieras till motboksägarnas fördel. Då emellertid Kungl. Maj:t skulle äga befogenhet att bestämma räntefoten, vilken för delägare i postsparbanken och för postecheckkontoinnehavarna givetvis spela större roll än bestämmelserna om räntegottgörelsen i övrigt, hava de sakkunniga ansett, att det lämpligen borde överlämnas åt Kungl. Maj:t att utfärda samtliga bestämmelser om ränta. Under sådana förhållanden torde det icke vara behöfligt, att de sakkunniga nu närmare ingå på frågan om sättet för räntegottgörelsen.

Denna paragraf avser att ersätta § 18 i postsparbanksförordningen och § 12 i förslaget till postecheckförordning.

Genom kungl. förordning den 17 december 1920 (Svensk författningssamling n:r 826/1920) har förordnats, att § 18 i postsparbanksförordningen skulle erhålla följande ändrade lydelse: »I postsparbanken inflytande medel förvaltas i enlighet med bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdas.» Med anledning därav hava de sakkunniga ansett lämpligt, att Kungl. Maj:t även finge meddela bestämmelser beträffande i postecheckrörelsen inestående medel.

I anslutning till förenämnda kungl. förordning angående förändrad lydelse av § 18 i postsparbanksförordningen har Kungl. Maj:t likaledes den 17 december 1920 (Svensk författningssamling 827/1920) utfärdat reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inflytande medel. Detta reglemente torde, om de sakkunnigas förslag i huvudsak godkännes, böra ersättas med ett reglemente, innehållande bestämmelser rörande förvaltningen av de medel, som inflyta såväl i postsparbanksrörelsen som i postecheckrörelsen.

7. *Betänkande angående omorganisation av postsparbanken.*

§ 21.

(Medlens
fruktbargörande.)

- § 22 avser att ersätta § 14 i postsparbanksförordningen. De sakkunniga hava
(*Preskription.*) emellertid ansett, att de nya bestämmelserna borde avfattas så, att de även kunde gälla å postcheckkonto innestående medel.
- § 23 avser att ersätta bestämmelserna i kungl. breven till generalpoststyrelsen
(*Portofrihet.*) den 21 september och den 16 november 1883 angående portofrihet för försändelser i ärenden rörande postsparbanken ävensom i § 8 i förslaget till postcheckförordning.
- § 24 avser att ersätta § 23 i postsparbanksförordningen och § 10 i förslaget
(*Meddelande till utomstående.*) till postcheckförordning.
- § 25 är avsedd att ersätta § 13 i förslaget till postcheckförordning; paragrafen
(*Ändring i förordningen.*) har avfattats så, att bestämmelserna även bliva gällande för postsparbanksrörelsen.
- § 26 motsvarar i sak § 15 i förslaget till postcheckförordning, varjämte det
(*Närmare föreskrifter.*) ansetts lämpligt att även intaga bestämmelse därom, att generalpoststyrelsen skall äga utfärda de närmare föreskrifter, som erfordras för postsparbanksrörelsen.

Sist i förslaget till förordning hava de sakkunniga intagit en bestämmelse därom, att i och med förordningens ikraftträdande postverket skall övertaga postsparbankens samtliga tillgångar och skulder. Även om detta kan anses själfallet, så torde det icke vara ur vägen, att förhållandet särskilt omnämnes i förordningen.

Följande bestämmelser i gällande postsparbanksförordning hava icke medtagits i det nu uppgjorda förslaget till förordning, nämligen:

§ 2 mom. 3: de sakkunniga utgå ifrån att generalpoststyrelsen skall, utan att detta särskilt omnämnes i förordningen, äga att i blivande expeditiönsföreskrifter bestämma, att den, som begär motbok, skall vara skyldig

meddela sådana upplysningar, som kunna vara behövliga för att motbok skall kunna utfärdas;

§ 4: postsparbankssakkunniga hava tidigare i betänkandet föreslagit, att sparmärkena skola avskaffas;

§ 17: postsparbanken förmedlar i ytterst ringa omfattning köp av obligationer för delägarnas räkning, och de sakkunniga anse därför, att bestämmelse om skyldighet för postverket i sådant hänseende utan olägenhet kan uteslutas ur förordningen. De sakkunniga förutsätta, att postverket i alla händelser skall utan avgift tillhandagå motboksägare därmed och att tillkännagivande härom skall intagas i motböckerna bland underrättelser för allmänheten;

§ 19 mom. 1—2: bestämmelser om sättet för förvaltningskostnadernas bestridande torde vara obehövliga, om postsparbanken införlivas med postverket;

§ 20 mom. 2: särskild redogörelse för postsparbanksrörelsen bör inflyta under särskild avdelning av postverkets årsberättelse, och generalpoststyrelsens förslag till driftkostnadsstat (jämväl i fråga om belopp, som av postverket må användas för vidtagande av åtgärder, vilka avse främjande av sparsamhet, särskilt inom de mindre bemedlade samhällsklasserna) bör givetvis även omfatta postsparbanksrörelsen;

§ 21: postsparbanksstyrelsen upphör såsom en följd av postsparbankens inordnande i postverket; frågan om generalpoststyrelsens förstärkande med särskilda fullmäktige vid behandling av vissa viktigare postsparbanksärenden behandlas längre fram i betänkandet;

§ 22 (riksbankens befattning med postsparbankens medel): bestämmelse härom torde icke behöva intagas i förordningen. Därest postverket behöver anlita riksbanken för förvaring, försäljning eller pantsättning av värdehandlingar, lär överenskommelse kunna träffas mellan generalpoststyrelsen och fullmäktige utan att bestämmelse härom finnes intagen i förordningen. Och att postverket skall äga befogenhet att vid behov försälja eller pant-

sätta sådana värdehandlingar, varom här är fråga, finna de sakkunniga självfallet.

Den i § 12 av postcheckkommitterades förslag till förordning angående postcheckrörelsen berörda frågan om fullmäktige för placering av de i postcheckrörelsen innestående medel upptaga postsparbankssakkunniga till behandling i annat sammanhang.

Kap. IX.

Arbetssätt och arbetsmetoder inom postsparbanken nu och efter omorganisationen; antal tjänstemän, som beräknas bli erforderliga för postsparbanks- och postcheckgöromål under år 1923.

Genom undersökningar i postsparbanken hava postsparbankssakkunniga kommit till den uppfattningen, att — trots det bankledningen under sista åren vidtagit vissa reformer — likväl betydande omläggningar med fördel låta sig genomföras. Arbetsmetoderna äro gammalmodiga och bokföringen föråldrad och alltför dyrbar. Härtill kommer att arbetsledningen otvivelaktigt icke ägt erforderlig effektivitet. Avsevärda besparingar synas kunna göras utan att kontrollen eftersättes.

Vad först bokföringen angår, må följande framhållas. Delägarnas konton föras nu i bundna böcker. Varje bok lämnar plats för 1,000 konton. Antalet i bruk varande kontoböcker uppgår till i runt tal 2,000, fördelade i flera olika rum inom banklokalen. Insättningarna uppdateras av postanstalterna å s. k. insättningslistor. Å dessa listor kunna självfallet insättningarna icke ordnas efter motboksnummer och -serier, utan insättningarna förekomma där i den ordning, de verkställts. Härav följer, att då de å en insättningslista förekommande beloppen skola bokföras inom banken, ett flertal kontoböcker måste komma till användning, vilket vållar stor tidsutdräkt, särskilt som kontoböckerna äro rätt tunga — varje ny bok väger omkring 5 $\frac{1}{2}$ kg. — och bokförarna i regel äro kvinnor.

Postsparbankssakkunniga hava kommit till den uppfattningen, att det i arbetsbesparande syfte vore lämpligt att övergiva de bundna böckerna och i stället tillämpa kortsystem. Detta system har nu så länge prövats jämväl inom vårt land och befunnits i regel äga så stora fördelar framför varje annan anordning, att det säkerligen är obehövt att nu ingå på någon närmare motivering för de sakkunnigas åsikt härutinnan. Att efter hand, som ett konto dödas, få utgallra vederbörande kort och alltså ständigt kunna hålla kontosamlingen aktuell vore särdeles lämpligt för postsparbanken, vars delägarstam undergår en så avsevärd förändring, att i flera kontoböcker icke finnes mer än ett fåtal konton, som avse i kraft varande motböcker.

Men för att kortsystem skall lämpa sig för postsparbanken med dess många delägare (vid 1920 års utgång funnos i runt tal 661,700 giltiga motböcker), måste praktiska och moderna anordningar tillämpas. Att hava kortlådorna förvarade i skåp utefter bokföringsrummens väggar vore icke lämpligt, enär det skulle bliva allt för tidsödande att framtaga alla de kontokort, å vilka för dagen införing av insättningar och uttagningar skulle ske, samt att efter verkställd införing ånyo inordna korten i lådorna. Efter prövning av flera olika system vilja de sakkunniga förorda, att kortlådorna placeras i paternosterverk vid eller i själva bokföringsborden och att därvid sådana mekaniska anordningar vidtagas, att bokföraren kan utan att flytta sig från sin plats lätt och hastigt åtkomma den låda, vars innehåll för varje särskild gång skall användas. De sakkunniga anse icke erforderligt att här i detalj redogöra för, vilka alternativ till olika anordningars avvägbringande, som i detta avseende erbjuda sig, men de hava genom fackmän övertygat sig om, att det icke möter svårighet att vidtaga sådana, för bokföringsarbetet lämpliga och tidsbesparande anordningar. Anläggningskostnaden bleve ock obetydlig i jämförelse med de besparingar i arbetskraft, som vunnes genom ifrågavarande hjälpmedel. Det antages, att kostnaden för de mekaniska anordningarna, inklusive kort och lådor, skulle stanna vid omkring 35,000 kronor. Genom en dylik anläggning skulle även kunna vinnas, att kortlådorna genom ett enkelt handgrepp kunde avstängas och därigenom bliva oåtkomliga för obehöriga personer. Nu äro kontoböckerna tillgängliga så gott som för vem som helst. Givetvis skulle kortsystemet även i övrigt göras fullt modernt med tillräckligt antal s. k. ledkort och utskärningar eller andra anordningar å kontokorten, gjorda på sådant sätt, att det omedelbart borde uppmärksammas, om ett kontokort inlagts mellan orätta ledkort. I varje låda borde icke placeras flera kort än att, då ett kontokort uttoges ur samlingen, bokföraren med lätthet kunde åstadkomma en öppning på den plats, där kortet legat och varest kortet efter begagnandet åter omedelbart skulle inläggas. Måste ett kontokort utlånas, skulle å kortets plats i lådan insättas ett annat kort av lämpligt format med anteckning om det utlånade kortets nummer och till vem utlämnandet ägt rum.

Från 1923 års början skulle helt naturligt kortsystem tillämpas i fråga om alla nyutfärdade motböcker, och beträffande äldre konton borde övergången ske så hastigt, som förhållandena medgäve.

Kontokorten borde anordnas så, att ränta, motboksägaren till godo eller till last — i kronor och öre och ej såsom nu medelst ett jämförelsetal — kunde påföras vederbörande kort i samband med bokföringen av in-

behövde ej tillverkas av kartong utan endast av relativt billigt papper. Men då å postanstalterna lämpligen borde förefinnas avskrifter av utfärdade insättningskort, skulle korten anordnas för blåkopiering. Därjämte borde å såväl insättningskortet som å uttagningskvittona jämväl angivas behållningen å vederbörande motbok efter insättningen resp. uttagningen. Genom en sådan anordning skulle bokföraren alltid kunna förvissa sig om, att slutsumman i boken överensstämde med postverkets räkenskaper. Ifrågasvarande anteckning å uttagningskvittona skulle även tjäna ett annat syfte. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, lär det understundom hända, att en postanstalt glömmar att i motboken avföra uttaget belopp, varigenom boken kommer att utvisa för stort tillgodohavande. Därest postfunktionären vore skyldig att å kvittot anteckna saldot efter uttagningen, kan det icke förut sättas, att den utbetalande tjänstemannen skulle kunna oavsiktligt underlåta att i boken göra föreskrivna anteckningar. Och särskilt beträffande U. V. A.-böcker (böcker, varå uttagning intill visst belopp kan ske utan förutgången uppsägning) är det av största vikt, att saldot är rätt angivet.

Inom bankbyrån skulle från postanstalterna ankomna insättningskort och uttagningskvitton var för sig sorteras serievis och inom varje serie ordnas i nummerföljd. Sedan detta gjorts, kunde själva kontobokföringen verkställas på mycket kort tid.

De sakkunniga hava tänkt sig, att postanstalterna skulle utskriva kontokorten vid utfärdande av nya motböcker och insända korten till generalpoststyrelsens bankbyrå. Kortet kunde bestå av två genom perforering sammanhängande delar. Å den ena delen hade postanstalten endast att skriva motboksägarens namn och födelsedag samt motbokens nummer. Sistnämnda del skulle inom bankbyrån fränkiljas själva kontokortet och ersätta ett s. k. lappregisterkort, som nu utskrives inom banken för varje nytillkommen motboksägare. Lappregisterkortet ordnas inom postsparbanken efter motboksägarnas namn och rådfrågas, då det av en eller annan anledning gäller att fastslå, huruvida viss person har eller haft motbok med postsparbanken.

Å varje kontokort skulle motboksägaren hava att anbringa sin namnteckning. Nuvarande anmälningssedel skulle däremot avskaffas. Ansåges det lämpligare att kontokorten utskrevs inom generalpoststyrelsen, bleve det däremot nödvändigt att bibehålla anmälningssedeln, vilken emellertid i sådant fall kunde ersätta ovannämnda lappregisterkort.

Fördelarna med en genomgripande omläggning av hela bokförings-systemet i enlighet med de sakkunnigas här ovan skisserade förslag äro

påtagliga. Med ledning av praktiska prov, som postsparbankssakkunniga låtit verkställa för att få utrönt, huru systemet skulle komma att fungera i verkligheten, tro de sig kunna beräkna, att för kontobokföringen, inklusive motboksgranskningen, skulle efter omorganisationen icke erfordras mer än omkring 20 tjänstemän. Och för såvitt de sakkunniga förstå, komme säkerheten icke att förlora utan snarare att vinna på omläggningen.

Utan olägenhet torde det inom postsparbanken nu använda tillvälgångssättet att uppföra ingångna uppsägningar å listor kunna avskaffas, och dirigeringstabell för tillståndsbevis lära ej heller behöva föras.

För behandling av uppsägningar torde två tjänstemän erfordras.

Beträffande varje till postsparbanken för granskning inkommande motbok utskrivs för närvarande inom banken å en papperslapp namnet å den postanstalt, varifrån motboken ankommit och genom vilken densamma skall till ägaren återställas. Detta arbete kräver i det närmaste två tjänstemän, vilka bleve obehöfliga, därest inlämningspostanstalten före insändandet anbringade sin stämpel å motboken. För dylik avstämpling borde å motböckerna särskild plats finnas reserverad.

Därjämte synes det de sakkunniga, som om motboksförteckningarna, som nu åtfölja motböcker, vilka insändas för granskning, skulle kunna avskaffas. Det vore säkerligen tillräckligt, att å kuverten anteckna antalet däri inneslutna motböcker. Kuverten borde anordnas så, att samma kuvert kunde användas både till och från generalpoststyrelsens bankbyrå.

Tidigare i betänkandet hava de sakkunniga föreslagit indragning av sparmärken. Vinner detta förslag avseende, erfordras icke vidare någon sparmärksrevision. De sakkunniga hava övertäckt, huruvida icke även de s. k. kvittenskupongerna, vilka tjäna att i motböckerna verificera gjorda insättningar, skulle kunna avskaffas, i vilket fall jämväl kvittenskupongrevisionen bortfölla. Med hänsyn emellertid till svårigheten att finna något annat system, som vore enklare än nuvarande förfaringssätt men på samma gång ur kontrollsynpunkt antagligt, anse de sakkunniga att kvittenskupongerna böra tillsvidare bibehållas. Utan hinder härav torde dock kvittenskupongrevisionen böra förenklas och i regel endast omfatta redovisning, som avgivits av postkontor, där postmästaren tillika är redogörare. Därjämte anse de sakkunniga, att det utan olägenhet bör kunna överlämnas till postmästare att inom vissa gränser självständigt handlägga frågor rörande överskott och brister av kvittenskuponger.

Tre tjänstemän antagas komma att medhinna revideringen av postkontorens postsparbanksmedelsräkningar och kvittenskupongredovisningar.

Diarieföringen bör inskränkas och förenklas. De flesta till postsparbanken inkomna ärenden röra motböcker och äro av tämligen likartad beskaffenhet, såsom uppsägningar å motböcker, vilkas ägare avlidit, anmälningar om förkomna motböcker, angående preskriberade medel samt rörande felaktigheter vid insättningar och utbetalningar å motböcker. En stor mängd ärenden röra antagande och entledigande av sparmärksförsäljare. Sistnämnda ärenden komma att upphöra, därest sparmärkena avskaffas. Vidare diarieföras inkomna inventeringsinstrument och av tjänstemän inom banken anhängiggjorda anmärkningsmål.

De flesta ärenden av ifrågavarande slag torde icke behöva diarieföras utan endast inordnas efter motböckernas nummer i den huvudgrupp, ärendet avsåge. I den mån så kunde befinnas behöfligt kunde kortsystem uppläggas för vissa grupper av ärenden, exempelvis för förkomna motböcker, för motböcker, vilkas behållning preskriberats o. s. v. Under år 1920 diariefördes 8,600 egentliga postsparbanksärenden. Postsparbankssakkunniga räkna med, att antalet diarieförda mål efter omorganisationen skall kunna nedbringas till omkring 2,000.

För diarieföring och omhänderhavande av handlingar m. m. rörande postsparbanksrörelsen torde en tjänsteman bliva tillräcklig.

Skriftväxlingen bör ytterligare inskränkas och förenklas. I all den mån så kan ske böra vid meddelanden till postanstalterna stämpelavtryck eller små mimeograferade meddelanden användas. Blankettrycket bör revideras i syfte att nedbringa kostnaden för detsamma.

Vissa av de göromål, som nu påvila kassören i postsparbanken, bortfalla genom omorganisationen. Och enligt vad de sakkunniga inhämtat, är arbetet med uträkningen och utbetalningen av avlöningarna till generalpoststyrelsens samtliga tjänstemän centraliserat till den byrå inom styrelsen, som handlägger kamerala ärenden i allmänhet. Någon anledning att tillämpa ett annat förfaringssätt beträffande tjänstemännen inom den ifrågasatta nya byrå, som skulle omhänderhava postsparbanks- och posteck-ärenden, synes icke föreligga. De övriga ärenden, som för närvarande åligga kassören, lära utan olägenhet kunna uppdelas på intendenten vid postverkets huvudkassa och en eller flera av de blivande tjänstemännen inom sistnämnda byrå. Möjligheten för motboksägare att i Stockholm i samma omfattning som nu utbekomma medel utan förutgången uppsägning torde visserligen böra bibehållas. Men denna detalj lär kunna ordnas, även om kassörstjänsten indrages.

Så gott som samtliga här ovan ifrågasatta förenklingar i postsparbankstjänsten äro av beskaffenhet att kunna genomföras utan Kungl. Maj:ts eller Riksdagens medverkan. Och det bör givetvis överlämnas åt generalpoststyrelsen att bestämma, huru arbetet inom bankbyrån skall ordnas och bedrivas. Men postsparbankssakkunniga hava velat i stora drag angiva, huru de tänkt sig, att postsparbanksarbetet framdeles skulle kunna ordnas. En undersökning, i vad mån detta arbete kunde förenklas, har ansetts nödvändig även av den anledningen, att postsparbankssakkunniga utan en dylik åtgärd icke vore i stånd att beräkna, huru stor personal efter omorganisationen kunde bliva behöfelig för postsparbanksärenden inom generalpoststyrelsen. I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, att de förutsätta, att generalpoststyrelsen vid den omarbetning av postsparbanksreglementena för postkontör och poststationer, som torde bliva nödvändig, därest beslut fattas om omorganisation av postsparbanken i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, skall söka genomföra alla de förenklingar och lättnader i postsparbankstjänsten vid postanstalterna, som anses kunna vidtagas utan att erforderlig kontroll eftersättes. De sakkunniga utgå sålunda ifrån, att vid omorganisationens ikraftträdande någon lättnad i postsparbanksarbetet skall kunna genomföras även för postanstalternas vidkommande.

I det föregående hava de sakkunniga beräknat, att följande antal tjänstemän skulle bliva behöfliga för postsparbanksgöromål i generalpoststyrelsen efter omorganisationen, nämligen:

för bokföring och motboksgranskning	20
» behandling av uppsägningar	2
» revision	3
» diariieföring m. m.	1
	<hr/> = 26

Härtill komma:

för kamrerargöromål	2
» kansligöromål	2

(därav en gemensam för hela byrån)

för vaktmästargöromål	2
(gemensamma för hela byrån; i den mån byrån för budskickning eller dylikt kunde behöva ytterligare vaktmästarbiträde, torde sådant säkerligen kunna utan svårighet erhållas från någon av generalpoststyrelsens övriga byråer)	

	trpt 32
byråchef	1
för diverse göromål	7
	eller i allt 40

Tidigare i detta betänkande hava de sakkunniga utgått ifrån, att för postcheckärendenas handläggning i generalpoststyrelsen (d. v. s. för det egentliga byråarbetet) till en början 5 tjänstemän skulle vara till fyllest (sid 70) och att för det av postcheckrörelsen föranledda bokföringsarbetet inom bankbyrån och å postkontor icke kunde behöva beräknas mer än 20 nya tjänstemannabefattningar (sid. 71). För postcheckrörelsen skulle sålunda erfordras sammanlagt	25
vadan för postsparbanks- och postcheckrörelserna under år 1923 icke skulle behöva beräknas mer än tillhopa.....	65
tjänstemän.	

Såsom i det föregående meddelats, kan postsparbankens hela personal (ordinarie och extra tjänstemän samt timavlönad personal) för närvarande uppskattas till 149 personer. De sakkunniga beräkna alltså, att efter omorganisationen icke skall för postsparbanksgöromål i generalpoststyrelsen behövas mer än omkring 27 % av antalet nuvarande tjänstemän inom postsparbanken. Men om en så stark reducering av antalet tjänstemän skall kunna genomföras, är det givetvis oundgängligen nödvändigt, att arbetstiden ordentligt utnyttjas och att tillräcklig kontroll utövas.

Frågan om fördelningen av ovannämnda 65 tjänstemannabefattningar på olika lönegrader m. m. upptaga de sakkunniga till behandling i närmast följande kapitel.

Därest skolsparkasseverksamhet kommer att från 1923 års ingång anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, torde även för denna nya rörelsegren erfordras några tjänstemän. Då det emellertid för närvarande icke är möjligt att ens tillnärmelsevis förutsäga, vilken omfattning rörelsen i fråga skulle komma att få under första året, har det syns de sakkunniga lämpligt att för år 1923 icke beräkna några ordinarie tjänstemän för skolsparkasseverksamheten utan överlåta åt generalpoststyrelsen att under nämnda år för utförande av de med ifrågavarande verksamhet föranledda göromål på förordnande anlita det antal tjänstemän, som kan finnas oundgängligen behövt.

Kap. X.

Organisationen av den föreslagna bankbyrån inom generalpoststyrelsen m. m.; beräknad driftkostnad för postsparbanksrörelsen efter omorganisationen.

I det föregående hava postsparbankssakkunniga föreslagit, bland annat, att postsparbanken skulle upphöra såsom självständigt ämbetsverk och i stället inordnas i postverket, att i samband med postsparbankens omorganisation postcheckrörelse måtte införas i Sverige samt att postsparbanks- och postcheckärendena skulle inom generalpoststyrelsen handläggas å en inom styrelsen nyinrättad byrå, vilken lämpligen borde benämnas bankbyrån.

De i kapitel IX (sid. 99—100) för postsparbanks- och postcheckrörelserna för år 1923 beräknade 65 tjänstemännen anses lämpligen böra fördelas på olika tjänstegrader sålunda:

A. Bankbyrån i generalpoststyrelsen:

I. Gemensam personal.

1 byråchef (20 lönegraden).....	} manliga tjänstemän.
1 sekreterare (15 »).....	
1 förste expeditionsvakt (3 lönegraden)	
1 expeditionsvakt (1 lönegraden)	

II. Postsparbanksavdelningen.

1 kamrerare (tillika personalchef; anses böra placeras i 15 lönegraden),	} manliga tjänstemän.
2 kontrollörer (12 lönegraden; en för revision; med hänsyn till revisionsarbetets beskaffenhet anses det tillräckligt, att tillsyningsmannen häröver placeras i 12 lönegraden; en för vissa göromål, som nu påvila kassören);	
7 trpt	

- 7 trpt
 1 förste postexpeditör (10 lönegraden; bokföring m. m., vakt- } manlig
 föreståndare; skulle i huvudsak ersätta förste aktuarien); } tjänsteman.
 2 postexpeditörer (4 lönegraden; 1 biträde åt kamreraren, 1 }
 bokföring och vaktföreståndarskap), }
 10 kanslibiträden (2 lönegraden; 2 biträden för revisionen, 1 } kvinnliga
 diarieföring, 7 bokföring m. m.), } tjänstemän.
 20 kontorsbiträden (1 lönegraden; bokföring m. m.) }

III. Postcheckavdelningen.

- 1 kamrerare (tillika personalchef; anses böra placeras i 15 }
 lönegraden), } manliga
 tjänstemän.
 1 kontrollör (12 lönegraden);
 7 kanslibiträden (2 lönegraden; 2 för byråarbete, 5 för }
 kontobokföring m. m.), } kvinnliga
 tjänstemän.
 1 kontorsbiträde (1 lönegraden; för byråarbete.) }

B. Postkontor.

- 15 kanslibiträden (2 lönegraden; för kontobokföring m. m.) } kvinnliga
 65 } tjänstemän.

Mellan de båda avdelningarna inom bankbyrån borde icke uppdragas starkare gräns än att vid behov tjänsteman vid den ena avdelningen kunde åläggas biträda med göromål inom den andra avdelningen.

Såsom en naturlig följd av generalpoststyrelsens nuvarande organisation torde chefen för den föreslagna nya bankbyrån böra erhålla byråchefs tjänsteställning och placeras i 20 lönegraden enligt det för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk gällande avlöningsreglemente. Även med hänsyn till det arbete och det

ansvar, som kommer att påvåla denna nya byråchef, torde en dylik placering vara fullt motiverad.

Byråchefen skulle, i likhet med övriga byråchefer i generalpoststyrelsen, vara ledamot i styrelsen, där han hade att föredraga sådana ärenden rörande postsparbanks- och postcheckrörelserna, vari han, enligt de bestämmelser, som komme att gälla, icke ägde att själv fatta beslut. Såsom förut framhållits, anse emellertid de sakkunniga, att ifrågavarande byråchef bör erhålla en relativt vidsträckt befogenhet. Chefen för bankbyrån skulle, i den utsträckning generalpoststyrelsen så bestämde, beträffande de rörelsegrenar, som fölle under byråns handläggning, företråda generalpoststyrelsen gent emot underordnade myndigheter och postanstalterna ävensom gent emot de offentliga och enskilda institutioner samt den allmänhet, med vilka centralledningen på grund av ifrågavarande rörelsegrenar hade att tråda i förbindelse. Från byråchefens sida måste även riktas oavlåtlig uppmärksamhet åt de ekonomiska förhållanden, vilka vore av natur att inverka på postsparbanks- och postcheckrörelserna eller påkalla intresse från deras sida. Byråchefen borde ock i sådan omfattning personligen leda och följa arbetet inom byrån, att han vore fullt förtrogen med de göromål, som där utfördes, och med de metoder, som därvid tillämpades. Av särskild betydelse vore nämligen att ständigt bibehålla ett rationellt och fullt tidsenligt arbetssätt inom byrån.

Sekreteraren skulle hava till huvudsakliga åligganden att biträda byråchefen eller självständigt handlägga ärenden i den omfattning, som i instruktionen för generalpoststyrelsen och i dess arbetsordning kunde komma att bestämmas, ävensom att vid förfall för byråchefen tjänstgöra såsom dennes ställföreträdare. I den utsträckning förhållandena kunde medgiva, skulle sekreteraren även utföra allmänna tjänstemannagöromål å byrån.

Med hänsyn till bankbyråns blivande verksamhet är det av synnerlig vikt, att de ledande befattningarna inom byrån tillsättas med fullt kvalificerade personer, även om beträffande en eller annan tjänst bestämmelsen i 13 § av avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket m. fl. verk skulle behöva tillämpas. Framför allt måste byråchefen äga oomstridd personlig duglighet, stor arbets- och organisationsförmåga samt verkliga chefsegenskaper. Kamrerarna böra vara i besittning av erforderlig bokföringsteknisk kompetens och hava förutsättningar att kunna handhava underordnad personal.

Såsom tidigare i detta betänkande omnämnts, företrädes postsparbanken av en styrelse, bestående av generaldirektören och chefen för postverket såsom ordförande samt fyra ledamöter, nämligen postsparbanksdirektören och chefen för postsparbanken såsom föredragande, en av Kungl. Maj:t, varje gång för en tid av tre år, särskilt förordnad ledamot samt en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka båda sistnämnda ledamöter bemålde fullmäktige var för sig inom sig utse.

Vid bifall av de sakkunnigas förslag kommer förenämnda anordning att utan vidare upphöra.

Postcheckkommitterade hava, såsom även tidigare i betänkandet framhållits, föreslagit, att frågor rörande placering av de i postcheckrörelsen innestående medel skulle avgöras av särskilda fullmäktige.

Då även efter postsparbankens inordnande i postverket det torde bli nödvändigt, att generalpoststyrelsen vid avgörande av vissa postsparbanksärenden förstärkes med särskilda sakkunniga, anse sig postsparbankssakkunniga böra förorda, att tre postfullmäktige förordnas att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande såsom ledamöter inträda i generalpoststyrelsen vid avgörande av sådana bankbyrån berörande frågor, som vore av större vikt, exempelvis ärenden rörande placering av de i postsparbanks- och postcheckrörelserna innestående medel, ändring i grunderna för räntegottgörelse till delägare i postsparbanken eller till postcheckkontoinnehavare, höjning eller sänkning av inlåningsräntan, ändring av kungl. förordningen angående postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser m. m.

Samtliga tre fullmäktige torde böra förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Med hänsyn till beskaffenheten av postfullmäktiges blivande åligganden, anse de sakkunniga, att en bör vara fullmäktig i riksbanken och en fullmäktig i riksgäldskontoret.

De sakkunniga föreställa sig, att det, särskilt under övergångsåret och de närmaste åren efter omorganisationen av postsparbanken och postcheckrörelses införande, blir nödvändigt för generalpoststyrelsen att i rätt stor omfattning taga postfullmäktiges sakkunskap i anspråk. Vid sådant förhållande vore det säkerligen förmånligt, om en och samma fullmäktig i regel kunde vara närvarande i generalpoststyrelsen vid föredragning av sådana postsparbanks- och postcheckärenden, vari beslut icke kunde fattas av byråchefen eller av generaldirektören i närvaro av allenast byråchefen. Då det icke gärna kan förutsättas, att någondera av de två postfullmäktige, som tillika vore riksbanks- eller riksgäldsfullmäktige, skulle vara i tillfälle att åtaga sig mera omfattande uppdrag i postverket, anse de sakkunniga,

att det borde tillhöra den återstående postfullmäktigen att i första hand såsom sakkunnig inträda i generalpoststyrelsen vid behandling av till bankbyrån hörande ärenden. Därav följer såsom särskilt angeläget, att även denne postfullmäktig vore väl bevandrad på det ekonomiska området, att han hade tid och intresse för det honom anförtrödda uppdraget samt att han därjämte ägde nödiga förutsättningar för att kunna bedöma även det rent tekniska arbetet inom bankbyrån.

Enligt § 1 i det av Kungl. Maj:t den 25 september 1914 utfärdade avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken utgå arvoden, till generaldirektören och chefen för postverket, i egenskap av ordförande i styrelsen för postsparbanken, med 2,000 kronor för år och till envar av de tre särskilt förordnade ledamöterna i styrelsen med 600 kronor för år. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 september 1919 har styrelsen för postsparbanken hemställt, att ifrågavarande arvoden måtte höjas, för generaldirektören till 4,000 kronor och för envar av de tre styrelseledamöterna till 2,000 kronor för år. Över denna framställning har 1920 års löne-regleringskommitté den 15 februari 1920 avgivit underdånigt utlåtande. Den omständigheten, att postsparbanken inordnas i postverket, kommer ej att minska generaldirektörens ansvar för postsparbanksrörelsen, och det torde därför icke vara annat än rätt och billigt, att generaldirektören från postverket beredes ersättning för den inkomstminskning, han i annat fall skulle få vidkännas genom omläggningen. Postcheckkommitterade hava föreslagit att, om postcheckrörelse införes i Sverige, generaldirektören måtte tillerkännas ett arvodestillägg av 4,000 kronor för år och att arvodet till envar av de tre fullmäktige, som icke tillhörde postverket, måtte bestämmas till 2,000 kr. för år. Postsparbankssakkunniga vilja hemställa att, om postsparbanken införlivas med postverket och postcheckrörelse samtidigt anordnas, generaldirektörens årsarvode från samma tidpunkt höjes från nuvarande 18,000 kronor till 22,000 kronor, därvid av sistnämnda belopp 2,000 kronor skola anses falla på postsparbanksrörelsen och likaledes 2,000 kronor på postcheckrörelsen, och att årsarvodena till de tre postfullmäktige måtte bestämmas, för den fullmäktig, som icke vore riksbanks- eller riksgäldsfullmäktig, till 4,000 kronor och till envar av de två övriga fullmäktige till 1,800 kronor.

Jämlikt § 23 i Kungl. Maj:ts instruktion för generalpoststyrelsen skola såvitt möjligt samtliga byråchefer, i den utsträckning arbetsordningen närmare angiver, vara närvarande vid handläggningen i styrelsen av viktigare ärenden, särskilt sådana, som angå befattningshavares antagande, befordran, avskedande

eller entledigande eller bestraffning, bestämmelser angående personalens avlöningsförhållanden samt arbets- och vilotid, fastställande av ändring av arbetsordningen eller av reglementen och instruktioner för personalen vid postverket, inrättande eller indragning av postkontor eller postexpeditioner, upprättande av sådana ekonomiska förslag, som omförmälas i § 3 mom. 1 av instruktionen, samt postverkets årsberättelse.

Postsparbankssakkunniga förutsätta, att chefen för generalpoststyrelsens bankbyrå icke skall behöva i större utsträckning deltaga i handläggningen av ärenden, som höra till annan byrå, än som instruktionen sålunda föreskriver.

Å andra sidan torde det även bliva nödvändigt att införa bestämmelse därom, att övriga byråchefer i generalpoststyrelsen i regel icke skola behöva vara närvarande i styrelsen vid behandling av rena postsparbanksärenden, för såvitt dessa icke falla under bestämmelsen i förenämnda § 23 av instruktionen för generalpoststyrelsen. Detta önskemål skulle kunna vinnas, om chefen för bankbyrån erhöile befogenhet att självständigt besluta i ärenden, som ej vore av större betydelse, och huvudparten av återstående frågor finge avgöras av generaldirektören i närvaro av endast sistnämnda byråchef. Viktigare ärenden borde avgöras av generaldirektören, chefen för bankbyrån och förenämnda postfullmäktige på sätt i instruktionen för generalpoststyrelsen närmare skulle angivas.

Vid beräkning av det ekonomiska resultatet av postsparbanks- och postcheckrörelserna borde hänsyn tagas därtill, att vissa tjänstemän, ävensom postfullmäktige, vore gemensamma för båda rörelsegrenarna.

Såsom i kapitel II av detta betänkande redan omnämnts, finnas inom postsparbanken 84 ordinarie tjänstemannabefattningar. Av dessa äro för närvarande 2 kontorsskrivartjänster vakanta och komma icke att återbesättas med ordinarie innehavare. Vidare hava 2 kontorsskrivare uppnått stadgad pensionsålder, men av postsparbanksstyrelsen medgivits rätt att tills vidare kvarstå i tjänst. Under år 1922 inträda 2 kontorsskrivare och 1 skrivbiträde i pensionsåldern. De sakkunniga förutsätta, att postsparbanksstyrelsen kommer att meddela ifrågavarande 7 tjänstemän avsked med pension före utgången av år 1922.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat, hava 3 i postsparbanken anställda bokhållare i anledning av postverkets övertagande av de bestyr, som postsparbanken för närvarande utför för pensionsstyrelsens räkning på grund av lagen om allmän pensionsförsäkring, av generalpoststyrelsen förordnats

att från den 1 januari 1922 tills vidare uppehålla vissa på extra stat uppförda befattningar hos styrelsen. De sakkunniga utgå från, att dessa tre bokhållare från 1923 års ingång komma att definitivt överflyttas på postverkets ordinarie stat.

Vidare förutsätta postsparbankssakkunniga, att det skall bli möjligt för generalpoststyrelsen att från ingången av sistnämnda år bereda lämplig placering (förslagsvis å postexpeditörsbefattningar) för de återstående fyra bokhållarna ävensom för de tre vaktmästare, som bli övertaliga genom omorganisationen. Placeringen av bokhållarna är önskvärd av den anledningen, att vid postverket icke finnas några bokhållartjänster. Visserligen finnas där icke heller några skrivbiträdes- och kontorsskrivarebefattningar, men postsparbankens skrivbiträden och kontorsskrivare anses kunna vid bankens inordnande i postverket konstitueras till kansli- eller kontorsbiträden.

Nuvarande kamreraren och sekreteraren, vilken uppnått 65 levnadsår och för närvarande åtnjuter tjänstledighet på grund av sjukdom, som lär hindra honom till vidare tjänstgöring i postsparbanken, torde, enligt vad de sakkunniga förspört, komma att före 1922 års utgång begära avsked från sin tjänst.

Vid utgången av år 1922 skulle alltså av postsparbankens ordinarie personal, fränsett postsparbanksdirektören, återstå 65 tjänstemän eller sålunda precis samma antal, som postsparbankssakkunniga beräknat för postsparbanks- och postcheckkrörelserna under år 1923.

Under förutsättning att postcheckkrörelse införes i samband med omorganisationen av postsparbanken skulle alltså, försåvitt nu kan förutses, alla ordinarie tjänstemän i postsparbanken kunna beredas tjänstgöring i postverket. I sammanhang härmed torde det böra erinras därom, att enligt bestämmelsen i § 2 av det för tjänstemän vid postsparbanken gällande avlöningsreglementet tjänsteman vid postsparbanken är skyldig underkasta sig den förflyttning till befattning inom postverket, som kan varda honom i behörig ordning ålagd, dock utan minskning i den honom vid förflyttningen tillkommande fasta avlöning.

Antalet ordinarie befattningar i 13—20 lönegraderna vid postverket fastställas av Kungl. Maj:t och Riksdagen. Antalet övriga ordinarie befattningar bestämmas av Kungl. Maj:t. De sakkunnigas förslag om postsparbankens omorganisation och om postcheckkrörelses införande förutsätter följande ändringar i antalet befattningar inom 13—20 lönegraderna vid postverket, nämligen:

antalet sekreterarbefattningar (15 lönegraden) ökas med en; två kamrerarbefattningar nyuppföras i 15 lönegraden; och antalet byråchefsbefattningar (20 lönegraden) ökas med en.

Inom den föreslagna bankbyrån i generalpoststyrelsen skulle, enligt förestående förslag, icke finnas någon förste aktuarie-, kassörs-, registrators- och aktuarie- eller revisorstjänst. Vid sådant förhållande torde det bliva nödvändigt att placera förste aktuarien Gustaf Erik Heimer, kassören Ernst Johan Alarik Helleday, registratören och aktuarien Knut Axel Hugo Lundgren samt revisorerna Helge Einar Stenbäck, Gotthold Raguel Edvard Åbergh, Gustaf Herman Olson och Adolf Fredrik Larson å övergångsstat, med rätt för dem att uppbära lön som om de vore placerade å postverkets ordinarie stat, Heimer enligt 15 och envar av de övriga sex tjänstemännen enligt 13 lönegraden. Så länge denna övergångsanordning fortfarande, synas emellertid sju befattningar i lägre lönegrad än den 13, förslagsvis tre kontrollörs-, en manlig förste postexpeditörs- och tre manliga postexpeditörstjänster, böra vara obesatta. Vilket arbete, som skulle utföras av förenämnda sju tjänstemän, finge bliva beroende på generalpoststyrelsens prövning. Allt eftersom någon av dessa befattningshavare avginge från aktiv tjänst eller placerades på befattning å postverkets ordinarie stat, skulle en av de befattningar i lägre lönegrad, som på grund av de sakkunnigas nyssnämnda förslag varit obesatta, tillsättas. De sakkunniga tillåta sig framhålla, att en liknande anordning tillämpades beträffande vissa landstatstjänstemän vid fögderiförvaltningens omorganisation år 1917.

De sakkunnigas förslag i fråga om nya tjänstebefattningar vid postverket i 1—12 lönegraderna i anledning av postsparbankens inordnande i postverket och postcheckrörelsens införande lär icke nu behöva påfordra någon åtgärd från Herr Statsrådets sida. Förslaget i denna del torde lämpligen böra prövas först i samband med det förslag i fråga om antalet ordinarie befattningar i 1—12 lönegraderna under år 1923, som generalpoststyrelsen jämlikt § 3 i dess instruktion har att före den 1 oktober 1922 avgiva till Kungl. Maj:t. Härigenom blir det ock möjligt att då taga hänsyn till sådana till dess inträffade förändringar, som möjligen böra föranleda viss jämkning i de sakkunnigas förslag.

För omläggningen av kontobokföringen beträffande postsparbanksrörelsen och annat organisationsarbete lär generalpoststyrelsens bankbyrå under en stor del av år 1923 komma att behöva ett avsevärt antal extra tjänstemän, men sedan dessa arbeten slutförts, torde behovet av dylik personal bliva obetydligt och komma att inskränka sig till en eller annan tjänste-

man. Postsparbankssakkunniga hoppas emellertid, att postverket vid denna tidpunkt skall vara i stånd att bereda en del av postsparbankens nuvarande extra tjänstemän tjänstgöring och att de, vilka på sådant sätt ej kunna beredas utkomst, skola kunna placeras vid andra statsinstitutioner i huvudstaden.

I den av Kungl. Maj:t den 22 juli 1921 för år 1922 fastställda utgiftsstat för postsparbanken finnes, bland annat, uppfört ett förslagsanslag å 139,000 kronor till arvoden åt extra biträden, vikariatsersättning m. m. Med hänsyn till det ringa behov av extra arbetskraft, som efter omorganisationens genomförande torde bli behöfligt för handläggning av postsparbanksgöromål i generalpoststyrelsen, anse de sakkunniga, att postverkets utgifter för ifrågavarande ändamål icke behöver beräknas högre än till 50,000 kronor för år.

Därest, som de sakkunniga föreslagit, sparmärkena avskaffas, torde för gratifikationer till poststationsföreståndare m. m. icke behöva räknas med högre belopp än 10,000 kronor för år.

För expenser och diverse utgifter torde ett belopp av 75,000 kronor för år bli tillräckligt. I anslaget för 1922 ingår även den hyra, som postsparbanken har att erlägga för de åt banken upplåtna lokalerna i den nybyggda delen av posthuset vid Vasagatan.

Därest postsparbanken omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, kan alltså driftkostnaden för år 1923 — frånsett de engångsutgifter, som föranledas av omläggningen av kontobokföringen och omorganisationen i övrigt — beräknas sålunda:

	Kronor	Kronor	Kronor
A. Avlöningar och understöd.			
Generaldirektören och chefen för postverket beräknat			
arvode för postsparbanksrörelsen	2,000		
1 postfullmäktig, $\frac{1}{2}$ av arvodet.....	2,000		
2 postfullmäktige, $\frac{1}{2}$ av arvodet	1,800		
1 byråchef, $\frac{1}{2}$ av lönen, förslagsvis.....	5,970		
1 sekreterare, $\frac{1}{2}$ av lönen »	3,834		
1 kamrere, »	9,060		
2 kontrollörer, »	14,424		
1 förste postexpeditör »	6,420		
Transp.	45,508		

	Kronor	Kronor	Kronor
Transp.	45,508		
2 postexpeditörer, kvinnliga, förslagsvis	7,656		
10 kanslibiträden »	30,180		
20 kontorsbiträden »	51,480		
1 förste expeditionsvakt, $\frac{1}{2}$ av lönen, förslagsvis...	1,743		
1 expeditionsvakt, $\frac{1}{2}$ av lönen, » ...	1,572		
Skillnad mellan lönerna till sju å övergångsstat placerade tjänstemän och till tre kontrollörer, en förste postexpeditör och tre postexpeditörer.....	21,576	159,715	
Arvoden till e. o. tjänstemän, vikariatsersättning m.m., förslagsvis.....		50,000	
Gratifikationer åt poststationsföreståndare m. fl.		10,000	
Understöd.....		1,240	220,955
B. Omkostnader.			
Att tillgodoskrivas poströrelsen i allmänhet, förslagsvis		300,000	
Expenser och diverse utgifter		75,000	375,000
C. Avkortningar och restitutioner,			
förslagsvis			6,000
D. Dyrtidstillägg, förslagsvis			
			75,000
Summa			676,955

Förestående beräkning torde ej påkalla någon särskild åtgärd förrän i samband med prövningen av det förslag till stat för postverkets driftkostnader för år 1923, som generalpoststyrelsen har att avgiva senast den 15 november 1922.

Postsparbankens utgiftsstat för år 1922 slutar, såsom förut nämnts, på ett belopp av 647,615 kr.

Dyrtidstillägget för postsparbankens tjänstemän för samma år beräknas uppgå till 240,000 »

För att utgiftsstaten för år 1922 skall kunna jämföras med den beräknade driftkostnaden för år 1923, bör utgiftsstaten för förstnämnda år ökas med 200,000 kronor, utgörande skillnaden i runt tal mellan ersättningen till postverket för postsparbanksgöromål under år 1922 och den av de sakkunniga föreslagna motsvarande ersättningen för år 1923 . . 200,000 »

Summa 1,087,615 kr.

Därest den av postsparbankssakkunniga föreslagna omorganisationen av postsparbanken genomföres, skulle detta alltså medföra en förminskning av driftkostnaden för postsparbanksrörelsen med icke mindre än i runt tal 410,000 kronor för år (skillnaden mellan 1,087,615 och 676,955 kronor) eller sålunda något över 46 procent. Att icke skillnaden blir ännu större beror därpå att postsparbankens tjänstemän uppbära betydligt lägre avlöningar än tjänstemännen vid postverket. Frågan om lönereglering för befattningshavare vid postsparbanken har länge varit aktuell men undanskjutits i avvaktan på fullständig omorganisation av banken.

Postsparbankssakkunniga vilja i detta sammanhang erinra om, att enligt bestämmelse i 34 § av avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket m. fl. verk tjänsteman tillhörande någon av 1—7 lönegraderna må för utförande av visst arbete kunna i stället för avlöning undfå ersättning efter ackord eller beting, där styrelsen för vederbörande verk anser sådant lämpligt. En stor del av det arbete, som kommer att påvila de underordnade tjänstemännen å bankbyrån, skulle synnerligen väl lämpa sig för ackordsarbete och de sakkunniga finna därför önskvärt, att generalpoststyrelsen måtte ägna frågan härom särskild uppmärksamhet.

Kap. XI.

Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk den 19 juni 1919 med däruti sedan vidtagna ändringar.

Postsparbankssakkunnigas förslag beträffande postsparbankens inordnande i postverket och postcheckrörelses införande i Sverige påkalla följande ändringar i ovannämnda avlöningsreglemente.

1 avd. Ordinarie tjänstemän.

2 kap. *Ordinarie tjänstemän, som tillsätts genom förordnande.*

5 §.

1. För befattning — — — — —	
generaldirektör och chef för postverket	22,000 kr.
överdirektör och souschef vid statens järnvägar — — — — —	

2 avd. Icke-ordinarie befattningshavare.

42 §.

Järnvägsfullmäktige, postfullmäktige, telegrafullmäktige, ledamöter av vattenfallsstyrelsen och överrevisorer, vilkas antal fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen, förordnas på viss tid och åtnjuta *arvode* till följande belopp för år räknat:

järnvägsfullmäktig	6,000 kr.
postfullmäktig, som icke tillika är fullmäktig i riksbanken	
eller i riksgäldskontoret	4,000 »

postfullmäktig, som tillika är fullmäktig i riksbanken eller
 riksgäldskontoret 1,800 kr.
 telegrafullmäktig — — — — —

Lön och ortstillägg utbetalas till postsparbankens ordinarie tjänstemän i förskott vid månadens början. Tjänstgöringspenningar utbetalas däremot i efterskott vid utgången av månaden. Enligt § 2 i förenämnda avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket m. fl. verk utbetalas avlöning till ordinarie befattningshavare vid postverket månadsvis i efterskott. Därest särskilda åtgärder icke vidtagas, skulle alltså vid postsparbankens inordnande i postverket vid 1923 års ingång de ordinarie tjänstemän vid postsparbanken, som den 1 januari nämnda år överflyttas till postverket, icke erhålla någon förskottsavlöning i början av januari månad 1923. Ett sådant förhållande skulle givetvis, särskilt under nuvarande svåra tider, bli alltför kännbart för flertalet tjänstemän och säkerligen tvinga många befattningshavare till skuldsättning. För att undanröja dessa olägenheter för ifrågavarande tjänstemän, anse sig postsparbankssakkunniga böra hemställa, att — i likhet med vad som ägde rum beträffande ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk den 1 juli 1920, då det nya avlöningsreglementet för dessa tjänstemän började tillämpas — till sådan tjänsteman i postsparbanken, som med tillämpning av nu gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen i förskott och som från den 1 januari 1923 överflyttas till befattning i postverket, måtte vid ingången av januari månad 1923 på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av december månad 1922 innehade i postsparbanken, i förskott uppburit för januari månad 1923, därest postsparbanken då kvarstått såsom självständigt ämbetsverk.

För överförande av postsparbankens ordinarie tjänstemän å postverkets stat lära vissa övergångsbestämmelser vara erforderliga. Det torde böra få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter det Riksdagens medgivande inhämtats, meddela nödiga föreskrifter i sådant hänseende.

Kap. XII. Det ekonomiska resultatet av post-

Postsparbankens verksamhet under åren 1884—

År	Räntefot för inlåning %	Insättningar	Uttagningar	Insättningarna överstiga ut- tagningarna med	Uttagningarna överstiga in- sättningarna med	Delägarnas behållning vid årets slut (i helt kron- tal)
1884	3.6	1,095,683: —	282,418: 86	813,264: 14	—: —	827,641
1885	»	1,282,658: —	694,204: 50	588,453: 50	—: —	1,455,205
1886	»	1,507,572: —	902,264: 88	605,307: 12	—: —	2,119,395
1887	»	1,817,344: —	1,132,950: 79	684,393: 21	—: —	2,885,396
1888	»	3,136,881: —	1,496,015: 76	1,640,865: 24	—: —	4,650,743
1889	»	5,718,851: —	2,101,964: 51	3,616,886: 49	—: —	8,482,667
1890	»	7,671,771: —	3,517,181: 16	4,154,589: 84	—: —	13,016,553
1891	»	7,489,542: —	4,731,649: 62	2,757,892: 38	—: —	16,264,061
1892	»	7,712,778: —	5,073,846: 51	2,638,931: 49	—: —	19,508,440
1893	»	8,465,952: —	5,289,602: 38	3,176,349: 67	—: —	23,417,474
1894	»	11,659,013: —	6,294,829: 62	5,364,183: 38	—: —	29,681,630
1895	»	15,434,104: —	7,800,177: 24	7,633,926: 76	—: —	38,477,499
1896	»	20,021,165: —	10,275,740: 27	9,745,424: 73	—: —	49,733,809
1897	3.3	19,830,248: —	13,157,191: 41	6,673,056: 59	—: —	58,107,483
1898	»	20,121,903: —	16,122,806: 09	3,999,096: 91	—: —	64,033,595
1899	3.3, fr. $\frac{1}{7}$ 3.6	15,802,010: —	21,934,295: 99	—: —	6,132,285: 99	59,934,156
1900	3.6	13,601,291: —	19,043,635: 82	—: —	5,442,344: 82	56,462,391
1901	»	12,714,223: —	16,822,658: 55	—: —	4,108,435: 55	54,226,354
1902	»	12,423,135: —	14,570,640: 28	—: —	2,147,505: 28	53,916,398
1903	»	12,033,933: —	13,308,721: 53	—: —	1,274,788: 53	54,482,232
1904	»	12,035,681: —	13,078,751: —	—: —	1,043,070: —	55,410,004
1905	»	11,647,107: —	14,268,140: 27	—: —	2,621,033: 27	54,658,803
1906	»	12,294,019: —	14,703,462: 76	—: —	2,409,443: 76	54,097,705
1907	»	11,802,124: —	16,994,383: 07	—: —	5,192,259: 07	50,680,934
1908	»	10,166,458: 08	15,990,774: 88	—: —	5,824,316: 80	46,422,570
1909	»	11,898,080: —	14,449,369: 47	—: —	2,551,289: 47	45,102,705
1910	»	12,872,277: —	13,553,319: 04	—: —	681,042: 04	46,253,411
1911	»	13,275,700: —	13,926,760: 38	—: —	651,060: 38	47,186,406
1912	»	13,289,142: —	14,366,026: 29	—: —	1,076,884: 29	47,716,785
1913	»	13,677,850: —	14,911,509: 11	—: —	1,233,659: 11	48,075,654
1914	»	12,102,427: —	16,882,532: 54	—: —	4,780,105: 54	44,850,771
1915	3.6, fr. $\frac{1}{7}$ 4.0	14,226,320: —	12,841,645: 79	1,384,674: 21	—: —	47,856,088
1916	4.0	16,313,863: —	12,014,018: 98	4,299,844: 02	—: —	54,040,080
1917	»	21,832,636: —	13,801,384: 95	8,031,251: 05	—: —	64,254,952
1918	»	28,673,313: —	20,766,036: 61	7,907,276: 39	—: —	74,721,456
1919	»	30,584,068: —	25,231,117: 75	5,352,950: 25	—: —	83,022,137
1920	»	26,028,187: —	27,803,036: 43	—: —	1,774,849: 43	84,356,038
Summa kronor		472,259,309: 08	440,135,065: 09	—: —	—: —	—: —

sparbanksrörelsen nu och efter omorganisationen.

1920 framgår av efterföljande sammanställning:

Antal delägare vid årets slut	Driftkostnad i helt krontal	Driftkostnad		Förlust	Vinst	Preskriberade medel	Till nedskrivning av obligationers värde har av vinsten använts	År
		i medeltal för varje omsättning (insättning och uttagning)	i procent av delägarnas behållning vid årets utgång					
79,513	84,661	0.34	6.38	79,146: 99	—: —	—: —	—: —	1884
112,724	65,940	0.26	4.12	51,374: 19	—: —	—: —	—: —	1885
134,769	70,005	0.29	3.30	49,417: 76	—: —	—: —	—: —	1886
152,016	71,900	0.32	2.38	40,632: 30	—: —	—: —	—: —	1887
174,747	73,552	0.29	1.58	33,711: 89	—: —	—: —	—: —	1888
202,520	73,826	0.26	0.87	14,933: 50	—: —	—: —	—: —	1889
237,060	85,490	0.26	0.66	16,987: 17	—: —	—: —	—: —	1890
271,540	83,015	0.23	0.51	—: —	2,196: 53	—: —	—: —	1891
300,299	103,644	0.26	0.53	—: —	13,339: 73	—: —	—: —	1892
325,498	108,776	0.27	0.46	—: —	20,708: 99	—: —	—: —	1893
367,337	112,812	0.23	0.38	—: —	51,106: 99	9,942: 26	—: —	1894
408,288	136,308	0.24	0.35	—: —	43,670: 58	8,863: 41	—: —	1895
451,872	155,708	0.25	0.31	—: —	46,326: 01	11,248: 61	—: —	1896
495,383	181,734	0.27	0.31	—: —	201,546: 55	9,708: 99	—: —	1897
535,305	200,104	0.27	0.31	—: —	223,319: 12	12,946: 19	54,263: 76	1898
556,544	226,490	0.30	0.38	—: —	152,949: 18	12,506: 88	221,502: 70	1899
566,805	228,189	0.32	0.40	—: —	24,607: 46	14,662: 71	75,086: 09	1900
573,800	216,248	0.30	0.40	—: —	21,701: 83	16,137: 04	71,148: 40	1901
577,627	235,008	0.32	0.44	—: —	34,955: 36	18,571: 20	43,614: 37	1902
570,686	243,478	0.35	0.45	—: —	29,227: —	22,405: 10	40,852: 83	1903
570,203	270,247	0.38	0.49	—: —	19,336: 06	24,636: 50	16,709: 33	1904
567,023	261,802	0.37	0.48	—: —	38,887: 74	36,895: 39	—: —	1905
569,155	280,357	0.37	0.52	—: —	26,431: 72	33,417: 21	46,850: —	1906
566,976	283,024	0.37	0.56	—: —	26,004: 85	33,281: 48	14,950: —	1907
560,270	290,182	0.38	0.62	—: —	20,310: 46	41,961: 38	14,950: —	1908
555,487	296,885	0.37	0.65	25,201: 03	—: —	46,395: 87	12,232: —	1909
557,337	281,845	0.34	0.61	—: —	36,179: 69	52,338: 45	—: —	1910
565,759	296,845	0.35	0.63	—: —	36,010: 28	52,060: 38	—: —	1911
569,534	308,816	0.37	0.65	—: —	62,835: 07	55,801: 10	23,362: —	1912
578,254	310,950	0.37	0.65	—: —	119,789: 54	52,245: 64	50,484: 10	1913
578,271	319,325	0.41	0.71	—: —	123,344: 21	45,846: 87	101,960: 74	1914
582,829	321,767	0.42	0.67	—: —	81,109: 86	52,409: 60	—: —	1915
596,294	335,869	0.41	0.62	—: —	82,417: 45	54,678: 63	—: —	1916
616,452	425,536	0.50	0.66	—: —	129,191: 13	61,090: 07	—: —	1917
644,624	733,774	0.75	0.98	44,499: 37	—: —	68,041: 55	—: —	1918
658,301	1,130,143	1.20	1.36	189,591: 54	—: —	81,987: 69	—: —	1919
661,686	972,783	1.15	1.15	—: —	32,908: 52	72,443: 39	—: —	1920
—	—: —	—	—	545,495: 74	1,700,411: 91	1,092,523: 59	897,966: 32	—

Om från det sammanlagda insättningsbeloppet 472,259,309: 08
drages summan av uttagningarna 440,135,065: 09

visar skillnaden..... 32,124,243: 99
det belopp, varmed insättningarna överstiga uttagningarna under postsparbankens tillvaro intill utgången av år 1920. Som av tabellen framgår, utgjorde delägarnas behållning (kapital och kapitaliserade räntor) den 31 december 1920 84,356,038 kronor, fördelade på 661,686 delägare, eller alltså i medeltal 127 kronor 49 öre på varje motbok.

Under tiden 1 januari—20 oktober 1921 har i postsparbanken insatts sammanlagt 31,737,082: —
Under samma tid har uttagits 20,483,376: 47

Det sammanlagda insättningsbeloppet överstiger alltså summan av uttagna belopp med icke mindre än 11,253,705: 53

Delägarebehållningen vid utgången av år 1921 antages komma att överstiga 100 miljoner kronor.

Av tabellen framgår vidare, att under årens lopp på postsparbanksrörelsen skulle hava uppstått en vinst av (1,700,411: 91 —545,495: 74) 1,154,916: 17

Av vinsten har använts *dels* för nedskrivning av det bokförda värdet av postsparbankens innehav av obligationer ett sammanlagt belopp av 897,966: 32
dels ock för utbetalande av gratifikationer till postationsföreståndare m. fl. tillsammans..... 167,318: —

eller tillhoppa 1,065,284: 32

Drages sistnämnda belopp 1,065,284: 32

från ovannämnda vinstbelopp, uppstår en rest av..... 89,631: 85

vilket belopp alltså skulle utgöra det egentliga överskottet å postsparbanksrörelsen intill utgången av år 1920. Härvid är emellertid att märka, att postsparbanken under årens lopp i preskriberade medel tillförts icke mindre än 1,092,523 kronor 59 öre. Därest banken ej haft denna inkomst, hade å postsparbanksrörelsen uppstått en sammanlagd förlust av något över en miljon kronor.

Att icke ett bättre resultat uppnåts, finna de sakkunniga anmärkningsvärt, även om hänsyn tages till de av bankens äldre penningplaceringar, som icke lämna en efter nu rådande ekonomiska förhållanden tillfredsställande ränteavkastning. Postsparbankssakkunniga anse obehövt att här närmare ingå på frågan om nämnda medelsplaceringar. Men där-

emot kunna de ej underlåta att påvisa, att de i förestående tabell förekommande uppgifterna om postsparbankens driftkostnader tillfullo bekräfta de sakkunnigas förut i annat sammanhang gjorda uttalande, att bankens förvaltningskostnader, särskilt för de närmast föregående åren, varit allt för höga.

Genom fackman har postsparbanksstyrelsen låtit verkställa en utredning rörande bland annat medelavkastningen av postsparbankens hela innehav den 31 augusti 1921 av räntebärande valutor, uppgående till ett bokfört värde av 94,022,699 kronor 93 öre. Utredningen har givit vid handen, att valutorna lämna en medelavkastning av 5,2084 % för år. Att avkastningen nu är så god, torde till väsentlig del kunna tillskrivas den starka stegring i delägarbehållningen under år 1921, som på sätt förut omnämnts, förekommit och som gjort det möjligt för postsparbanksstyrelsen att under året på för banken förmånliga villkor utlåna avsevärda kapital. Då lånen från låntagarnas sida äro ouppsägbara under ett antal år framåt, komma placeringarna i fråga att särskilt för närmast följande år fördelaktigt inverka på det ekonomiska resultatet av postsparbankrörelsen. Även om genom den förhöjning av postsparbankens inlåningsränta, som på förslag av de sakkunniga vidtogs med ingången av år 1921, på postsparbanksrörelsen skulle — såsom de sakkunniga ock förutsågo, när de hade frågan om ränteförhöjning under övervägande — under innevarande år möjligen uppstå större förlust än om ränteförhöjning icke vidtagits, är det dock tämligen säkert att, om räntefoten även under år 1921 varit 4 %, delägarbehållningen, i stället för att så betydligt stegras, avsevärt förminskats, varigenom bankens ställning försvagats. För övrigt antages nu årets förlust ej bliva större än att den samma torde kunna täckas med det disponibla överskottet från år 1920 tillika med den vinst, som kan väntas uppkomma på rörelsen för år 1922.

Med hänsyn till att postsparbankens räntebärande valutor, trots ovan nämnda tidigare vidtagna nedskrivningar, enligt postsparbankssakkunnigas förmenande, äro bokförda väl högt, vilja de sakkunniga framhålla önskvärdheten av att valutorna, i den mån sådant blir möjligt, efter hand ytterligare nedskrivs i syfte att betrygga en tillfredsställande avkastning även vid för postsparbanksrörelsen ogynnsamma konjunkturer.

Vad slutligen angår frågan om det ekonomiska resultatet av postsparbanksrörelsen efter omorganisationen må följande framhållas.

Under antagande att delägarbehållningen under år 1923 och närmast följande år kommer att hålla sig vid omkring 100 miljoner kronor, skulle dessa medel efter ovan nämnda procenttal, 5,2084, lämna postverket en års-

avkastning av 5,208,400 kronor. Visserligen läser beloppet bliva något högre, i den mån för banken ofördelaktiga placeringar avvecklas, men det torde i alla händelser vara klokt att härför icke räkna med större inkomst än i runt tal 5,000,000: —

Härtill komma:

bankräntor, förslagsvis	150,000: —
preskriberade medel, förslagsvis.....	50,000: —

Den sammanlagda årliga bruttoinkomsten av postsparbanksrörelsen skulle alltså kunna beräknas till 5,200,000: —

Sistnämnda belopp stämmer ganska bra med postsparbankens nuvarande inkomst av dess värdepapper.

Postsparbankens inkomst av preskriberade medel utgör nu omkring 70,000 kronor för år. Då de sakkunniga emellertid förmoda, att delägarna för framtiden ej skola låta de å motböckerna innestående medlen preskriberas i så stor omfattning som hitintills, hava de ansett, att postverkets inkomst av preskriberade medel icke borde beräknas till mer än 50,000 kronor för år.

Efter en räntefot av 4 % — den för tiden från 1 januari 1922 bestämda inlåningsräntan — skulle räntegottgörelsen till motboksägare uppgå till omkring 4 miljoner kronor för år. Med nuvarande bestämmelser skulle visserligen ränteutgifterna bliva något mindre, men de sakkunniga hava tidigare i betänkandet räknat med möjligheten av för motboksägarna något förmånligare beräkningsgrunder i detta hänseende än som för närvarande tillämpas. Postsparbankssakkunniga anse därför, att för ändamålet bör beräknas ett belopp av 4,000,000 kronor. Drages denna summa från den beräknade sammanlagda bruttoinkomsten, 5,200,000 kronor, återstår ett belopp av 1,200,000 kronor.

Då driftkostnaderna för postsparbanksrörelsen efter omorganisationen av de sakkunniga beräknats till 676,955 kronor för år, skulle alltså rörelsen efter omläggningen lämna ett årligt överskott av i runt tal 500,000 kronor.

Omläggningen av kontobokföringen och genomförandet av omorganisationen i övrigt komma emellertid att draga en avsevärd engångskostnad. Härtill kommer att postverket skulle under år 1923 äga att i viss omfattning verkställa gratisutdelning av ficksparbössor till skolbarn. Med hänsyn därtill, och då nedskrivning av det bokförda värdet av postsparbankens värdehandlingar om möjligt bör påbörjas redan under sistnämnda år, torde det icke vara att förvänta, att postsparbanksrörelsen skall för år 1923 lämna något nämnvärt överskott.

Kap. XIII.

Postsparbankssakkunnigas hemställan.

Under återopande av vad förut i detta betänkande anförts hemställa postsparbankssakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1922 års riksdag att

dels besluta,

att postsparbanken skall med utgången av år 1922 upphöra såsom självständigt ämbetsverk och vid ingången av år 1923 inordnas i postverket,

att sparkasseverksamhet i förbindelse med postverkets postsparbanksrörelse skall, i huvudsaklig överensstämmelse med postsparbankssakkunnigas förslag, anordnas i skolor, som stå under skolöverstyrelsens inseende,

att postcheckrörelse skall med ingången av år 1923 införas i Sverige och i huvudsak organiseras på sätt de sakkunniga föreslagit,

dels godkänna de sakkunnigas förslag till förordning angående postverkets postsparbanks- och postcheckrörelser,

dels besluta, att i anledning av postsparbankens inordnande i postverket och postcheckrörelses införande i Sverige särskilda postfullmäktige skola förordnas av Kungl. Maj:t och att antalet dylika fullmäktige skall vara tre, av vilka en utses bland fullmäktige i riksbanken och en bland fullmäktige i riksgäldskontoret,

dels antaga det av de sakkunniga upprättade förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk den 19 juni 1919 med däruti sedan vidtagna ändringar,

dels besluta,

att följande förändringar skola från den 1 januari 1923 inträda i fråga om antalet ordinarie befattningar i 13—20 lönegraderna vid postverket, nämligen:

antalet sekreterarbefattningar (15 lönegraden) ökas med en,
två kamrerarbefattningar nyuppföras i 15 lönegraden, och
antalet byråchefsbefattningar (20 lönegraden) ökas med en,

att förste aktuarien i postsparbanken Erik Gustaf Heimer, kassören i postsparbanken Ernst Johan Alarik Helleday, registratorn och aktuarien i postsparbanken Knut Axel Hugo Lundgren samt revisorerna i postsparbanken Helge Einar Stenbäck, Gotthold Raguel Edvard Åbergh, Gustaf Herman Olson och Adolf Fredrik Larson skola vid 1923 års ingång placeras å särskild övergångsstat för postverket med rätt för dem att åtnjuta avlöningsförmåner, som om de vore placerade å postverkets ordinarie stat, Heimer i 15 och Helleday, Lundgren, Stenbäck, Åbergh, Olson och Larson i 13 lönegraden,

att sju av de i postverkets stat upptagna befattningar i lägre lönegrad än den 13 skola från och med den 1 januari 1923 tillsvidare icke uppehållas utan tillsättas först efter hand som någon av ovannämnda å övergångsstat uppförda tjänstemän avgår ur postverkets tjänst eller genom befordran eller av annan anledning placeras i befattning å postverkets ordinarie stat, samt

att till tjänstemän i postsparbanken, som under år 1922 ägt uppbära någon del av avlöningen i förskott och som den 1 januari 1923 överflyttas till befattning vid postverket, skall vid ingången av år 1923 på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av december månad 1922 innehade i postsparbanken, i förskott uppburit för januari månad 1923, därest postsparbanken då kvarstått såsom självständigt ämbetsverk,

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må utfärda nödiga bestämmelser i fråga om tjänstemännens i postsparbanken övergång den 1 januari 1923 på postverkets ordinarie stat eller placering å särskild övergångsstat för sistnämnda verk.

S. A.

Särskilt yttrande

av

ordföranden, generaldirektör Juhlin.

Utan att vilja ingå i några detaljer anser sig undertecknad böra reservera sig mot en del i betänkandet förekommande uttryck och uttalanden, för vilka de sakkunnigas majoritet får svara, och vilka undertecknad ej kan gilla antingen i formellt eller reellt hänseende.

Beträffande vissa av majoriteten av de sakkunniga gjorda yttranden och förslag i en del viktigare frågor vill jag i det följande uttala min avvikande mening.

Kap. IV. Postsparbankens ställning till postverket.

Vad de sakkunnigas majoritet i detta kapitel uttalat och föreslagit kan jag omöjligen biträda.

Den historiska redogörelse, som i detta kapitel lämnats angående postsparbankens ställning till postverket, återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition n:r 150 till 1911 års riksdag. De starka skäl, som anförts av 1908 års postsparbankskommitté, av postsparbankens styrelse, av generalpoststyrelsen och av dåvarande departementschefen mot inflyttande i generalpoststyrelsen av postsparbanken, äga ännu fullt gällande kraft. Och i jämförelse med dessa verka de skäl, som postsparbankssakkunnigas majoritet anfört för en dylik inflyttning, ej alls övertygande.

Vid tiden för ovannämnda myndigheters yttrande hade pensionsstyrelsen ej börjat fungera och följaktligen ej heller pensionsavdelningen inom postsparbanken. Den omständigheten, att postsparbanken 1911 hade att verkställa en del arbete för riksförsäkringsanstalten m. fl. institutioner, utövade då ej något egentligt inflytande vid frågans avgörande. Att dessa för

postsparbankens verkliga ändamål mer eller mindre främmande uppgifter så gott som fullständigt försvunnit från dess verksamhetsområde bör ej heller nu spela någon roll vid bedömandet av frågan om postsparbankens ställning till postverket.

Men däremot torde, under förutsättning av att de sakkunnigas förslag därom vinner statsmakternas bifall, tillkomma ett nytt och synnerligen viktigt moment i postsparbankens verksamhet, nämligen *skolsparkasseverksamhetens* ordnande och bedrivande genom statens direkta ingripande. För att denna för vårt land och för hela vårt folks fostran till sparsamhet så ofantligt viktiga verksamhet skall från första stund ordnas och sedan utövas på ett ändamålsenligt och lyckligt sätt, fordras för postsparbanken just vad departementschefen 1911 anförde, nämligen »en självständig organisationsform, som naturligt och obehindrat av samorganisation med ett annat verk låter anpassa sig efter bankens särskilda behov, och som befordrar initiativtagande samt i övrigt all nödig rörlighet och snabbhet vid göromålens utförande».

De sakkunnigas synnerligen välbetänkta förslag om skolsparkasseverksamhet talar därför ytterligare för att bibehålla postsparbanken såsom en särskild institution.

Att, såsom majoriteten av de sakkunniga tyckes tro, posttjänstemännens nit och intresse för postsparbankens verksamhet skulle ökas genom dess inflyttande i generalpoststyrelsen torde vara svårt att bevisa. För min del är jag av den åsikten att posttjänstemännen med lika stort nit och samvetsgrannhet fullgjort det dem av statsmakterna ålagda arbetet för postsparbanken, vare sig denna varit en byrå i generalpoststyrelsen eller en särskild institution.

Huruvida en eller annan ansett postsparbanken vara ett byråkratiskt ämbetsverk torde ej heller böra inverka på frågans bedömande.

Den omständigheten, som de sakkunnigas majoritet synes tillmäta en avgörande betydelse, nämligen att postanstalterna fungera såsom postsparbankskontor har förut ej anförts och torde ej heller nu kunna anföras såsom ett huvudskäl för den föreslagna inflyttningen.

För sitt förslag anför sakkunnigas majoritet följande (sid. 31):

»Härtill kommer, att med den, administrativt sett jämförelsevis begränsade uppgift, som ledningen av bankens verksamhet i fortsättningen innebär, bibehållandet av banken såsom självständigt ämbetsverk icke kan anses vara erforderligt».

Majoriteten synes här överskatta omorganisationens betydelse, då den talar om den begränsade uppgiften i fortsättningen, men underskatta post-

sparbankens betydelse. Och dock heter det i kap. III av betänkandet »att postsparbanken — rationellt ledd — har avsevärda utvecklingsmöjligheter» och »måhända kunna även andra nya riksgagnande uppgifter i framtiden med fördel läggas på postsparbanken».

Mig synes dock, att banken, sedan den befriats från för densamma mer eller mindre främmande uppgifter, skulle i fortsättningen ha en stor och betydelsefull samt viktig och svår uppgift att fylla, nämligen att med odelat nit och intresse, med kraft och klokhets arbete för att lära vårt folk sparsamhetens svåra konst och för att väcka och hålla vid liv hågen för sparsamhet bland befolkningen i vårt land. Denna uppgift, som ju postsparbanken även nu har, skulle bli ännu svårare och viktigare just genom införande av den av de sakkunniga föreslagna statliga skolsparksverksamheten.

Vad de sakkunnigas majoritet, såsom ett ytterligare viktigt skäl för sitt förslag, anfört rörande frågan om ersättningen till postverket för dess arbete för postsparbankens räkning torde ej behöva bemötas, då det uppenbart ej kan eller bör i någon mån inverka på den föreliggande frågans avgörande.

Även efter omorganisationens genomförande måste en viss arbetsmängd utföras. Härför fordras en viss mängd arbetskraft vare sig att postsparbanken kvarstår såsom en särskild institution eller inflyttas såsom en byrå i generalpoststyrelsen. Den besparing, som genom det senare alternativet möjligen skulle uppkomma, skulle säkerligen ej, såsom majoriteten föreställer sig, ha till resultat indragande av en eller annan befattning och torde därför ej böra inverka på den viktiga frågan om postsparbankens framtida ställning såsom självständig institution.

I kapitel X redogöres för byråchefens i den tilltänkta postsparbanksbyrån ställning och åliggande inom generalpoststyrelsen. Denna byråchef skulle vara närvarande vid handläggningen i styrelsen av en hel mängd viktiga ärenden, som ej alls rörde hans byrå, liksom ock de övriga byråcheferna skulle närvara vid behandlingen av motsvarande ärenden rörande postsparbanksbyrån. Olämpligheten härav för båda parterna ligger i öppen dag för den, som närmare känner förhållandena, och resultatet skulle säkerligen ganska snart bli, att man nödgades vidtaga sådana ändringar i instruktion och föreskrifter, att postsparbanksbyrån komme att arbeta under ungefär samma administrativa former som nu. Den huvudsakliga ändringen skulle bli, att postsparbankens chef finge en annan tjänstetitel.

Var och en, som vill göra sig mödan att studera postsparbankens his-

toria i vårt land, skall finna, att bankens mindre goda ställning för några år sedan berodde i första rummet därpå, att banken av statsmakterna med vanlig svensk försiktighet var insnörd i trånga former och bunden av snäva föreskrifter. På grund härav måste postsparbanken under 1890-talets mitt, då den allmänna räntefoten hastigt sjönk och miljoner kronor insattes i banken, placera dessa genom utlåning mot låga räntor, men framför allt genom inköp av mängder obligationer, vilka sedermera ständigt tyngt bankens portfölj. Dessa tvångsplaceringar, som givit och giva banken långt under 4 procents ränta, innebära den egentliga orsaken till bankens mindre fördelaktiga affärsställning. Att nödgas giva 4 procent å inlånade medel, men uppbära mindre än 4 procent på en avsevärd del av utlånade medel kan naturligtvis ej stärka ställningen. Kom så kristiden, som medförde nödvändigheten av dyrtidstillägg till tjänstemännen, vilket i sin mån ej bidrog till att förbättra ställningen, då ju postsparbanken i olikhet mot de s. k. affärsdrivande verken ej hade några taxor att höja. Emellertid har postsparbanken dels genom att den så småningom lyckats få större rörelsefrihet, dels genom minskning av arbetskrafter och förenkling i arbetet, samt genom fördelaktig penningplacering lyckats i avsevärd grad förbättra sin affärsställning. Genom att fortgå på denna väg och genom att företaga den möjliga förenklingen i arbetsmetoder, som de sakkunniga trott sig kunna föreslå, torde efter allt att döma postsparbanken gå en ljusare framtid till mötes och få möjlighet att ännu kraftigare än hittills arbeta för främjande av sparsamhetens svåra konst bland vårt folk.

Det måste väl i all rimlighets namn anses vara olämpligt och oklokt, ja, riskabelt, att under sådant förhållande, och sedan man på grund av rik erfarenhet funnit det lämpligt, nyttigt och nödvändigt att stegvis förvandla postsparbanken från en byrå inom generalpoststyrelsen till en fristående institution, med ens, såsom de sakkunnigas majoritet föreslår, fullständigt kasta om och ånyo börja vandra på den såsom olämplig befunna vägen, och detta oaktat tungt vägande skäl tala för motsatsen, och oaktat statsmakterna så sent som 1911 just på grund av samma skäl beslutat inrätta postsparbanken såsom en fullt självständig institution.

Såvida man ej genom antagande av majoritetens av de sakkunniga förslag snedvrider eller stryper till postsparbankens utveckling i syfte att möjligen kunna bespara ett eller annat tusentals kronor, en visserligen i vårt land ej alldeles ovanlig, men icke desto mindre högeligen oklok och missriktad sparsamhet, som kanske kan förtjäna namnet slöseri, kommer banken helt visst även i fortsättningen att bliva till båtnad och välsignelse för vårt folk och vårt land. I detta sammanhang kan jag ej neka mig nöjet att anföra

de ord, som Gladstone under starkt bifall år 1888 yttrade i engelska parlamentet: »Postsparbanken är den viktigaste institution, som under de sista 50 åren inrättats till folkets och statens välfärd. Jag betraktar den akt av 1861, varigenom postsparbanken kom till stånd, såsom den nyttigaste och mest fruktbärande under min långa politiska bana.»

Kap. VI. Postcheckrörelses införande i Sverige.

Vid prövning av det betänkande angående införande i vårt land av s. k. postcheckrörelse, vilket under år 1919 avgivits av de för frågans utredning tillsatta kommitterade och vilket för kännedom överlämnats till postsparbankssakkunniga, hava de sakkunniga förordat ifrågavarande rörelses införande i Sverige, dock under uttryckligt förbehåll, att densamma erhåller en ändamålsenlig och effektiv, men dock enkel och billig administration. Ehuru det måste anses glädjande, att de sakkunniga i likhet med många i ärendet hörda myndigheter och institutioner funnit det önskvärt, att denna rörelse införes i Sverige, kan jag icke dela majoritetens av de sakkunniga mening rörande formen för rörelsens införande. Majoriteten har nämligen på anförda skäl ansett, att det under förhandenvarande omständigheter måste ligga i statens intresse, att postcheckrörelse införes i samband med postsparbankens omorganisation, varvid postcheckrörelsen och postsparbanksrörelsen skulle sammanföras under en gemensam ledning. I det föregående har jag anmält skiljaktig mening i fråga om förslaget att inordna postsparbanken såsom en byrå i generalpoststyrelsen. Jag måste jämväl på det bestämdaste taga avstånd från planen att sammankoppla postcheckrörelsen med postsparbanken, antingen denna kommer att bibehållas såsom ett självständigt ämbetsverk eller införlivas med postverket.

I motiveringen till förslaget att inom generalpoststyrelsen under en gemensam byråchef förena postsparbanken och postcheckrörelsen har särskilt framhållits de många beröringspunkter, som skulle förefinnas mellan dessa rörelsegränar. I detta avseende framhålles (sid. 69), att även postverket skulle i sistnämnda rörelsegren från allmänheten mottaga penningar och göra medlen fruktbärande på i stort sett samma sätt som för närvarande postsparbanken.

Vid ett ytligt betraktande kunna möjligen några likheter mellan dessa rörelsegränar påvisas. Närmare besett är emellertid skillnaden mellan dessa rörelsegränar mycket stor.

Postcheckrörelsen avser att förenkla och förbättra *betalningsrörelsen* och därvid särskilt befrämja sådana betalningsmetoder, som äro ägnade att minska användandet av kontanta penningar. Postcheckrörelsen är till sin natur att likställa med postanvisningsrörelsen, men är en förenklad och förbättrad form av denna. Efter att tidigare hava medverkat i betalningsrörelsen endast genom befordran i slutna försändelser av penningar eller penningerepresentativ övergingo postverken i skilda länder för åtskilliga tiotal år sedan att bereda allmänheten möjlighet att verkställa betalningar genom att inbetala ett belopp å en postanstalt, varefter samma belopp utbetalades å annan postanstalt men utan att själva penningarna behövde försändas. Dessa representerades av en anvisning. Övergången från betalning genom penningförsändning till betalning genom anvisning betecknade ett avgjort framsteg. Men även för betalning medelst postanvisning bliva kontanta penningar tagna i anspråk och detta vid såväl in- som utbetalning. För att inskränka bruket av kontanta penningar vid fullgörande av likvider i allmänhet och särskilt beträffande de likvider, som verkställdes medelst postanvisning, hava postverken i många länder under de sista årtiondena infört postcheckrörelse såsom en ny postal rörelsegren. Alla, som hava att mottaga eller att verkställa betalningar, kunna öppna konto hos postverket. Den, som mottager betalningar genom postverket, låter beloppet av dessa betalningar inflyta å sitt konto, den, som verkställer betalningar, uppdrager åt postverket att göra utbetalningar från sitt konto.

Nu anförda transaktioner, vilka beteckna den enklaste formen för betalning genom postcheckrörelsen, innebära, vad beträffar bruket av kontanta penningar, redan en förbättring jämförda med betalning genom postanvisning. Medan vid postanvisningsbetalning kontanta penningar förekomma vid såväl in- som utbetalning, erfordras vid nämnda betalning genom postcheckrörelsen kontanta penningar endast vid ett tillfälle, vid in- eller utbetalning. Vid en mera utvecklad postcheckrörelse försiggå betalningarna med fördel genom ett enkelt överförande av belopp från konto till konto (s. k. girering). Då betalning verkställas medelst girering, tagas inga som helst kontanta penningar i anspråk.

Det är ett allmänt ekonomiskt intresse att det kontanta penningbeloppet begränsas till det strängt nödvändiga. Det är likaså ett postverkets intresse att betalningstransaktionerna i postcheckrörelsen i största möjliga utsträckning avvecklas utan kontanta penningar. Ju längre tid, som förflyter mellan in- och utbetalningstillfället, och ju flera betalningar, som fullgöras utan användande av kontanter, desto större andel av postcheckmedlen kunna av postverket disponeras och göras räntebärande. Den

ränteinkomst, som härigenom uppkommer för postverket, är av stor betydelse för rörelsens ekonomiska resultat, liksom ock för allmänheten, enär avgifterna för de olika transaktionerna härigenom kunna hållas låga. För att göra det mera tilltalande för allmänheten att anförtro sina för betalning avsedda penningar åt postcheckrörelsen samt för kontoinnehavarna att låta influtna medel innestå i rörelsen tills desamma, efter längre eller kortare tid, kunna behöva användas för betalningsändamål, i stället för att omedelbart uttaga dem och under mellantiden giva dem en räntebärande placering på annat håll, gottgöras i vissa länder kontoinnehavarna ränta å de medel, som innestå under viss tid.

Det är förmodligen den omständigheten, att ränta under vissa förhållanden kan gottgöras kontoinnehavare, som kommit de sakkunnigas flertal att förmoda, det postverket genom postcheckrörelsen skulle bedriva en inlåningsverksamhet, som skulle kunna jämföras med den av postsparbanken bedrivna inlåningsrörelsen. Det är emellertid härvid att iakttaga, att räntegottgörelsen på intet sätt hör till postcheckrörelsens kännemärken. I vissa länder förekommer ingen räntegottgörelse å innestående medel, ett förhållande, som icke hindrar, att dessa länder äga en utomordentligt stark postcheckrörelse. För Sveriges vidkommande hava postcheckkommitterade — dock med reservation av en ledamot — kommit till den bestämda uppfattningen, att ränta bör gottgöras.

Av vad jag nu anfört torde framgå, att postcheckrörelsen — såsom ock tydligt påvisas i postcheckkommitténs utlåtande och förslag — såsom en förädlad form av postanvisningsrörelsen är en rent postal rörelsegren. Denna dess egenskap förtages icke av den omständigheten, att under vissa förhållanden ränta kan gottgöras å innestående medel.

För att avgöra frågor angående placering av postcheckrörelsens överskottsmedel hava postcheckkommitterade föreslagit en fullmäktigeinstitution, vilken skulle sammansättas på i huvudsak samma sätt som de institutioner, vilka omhänderhava medelsplaceringen för det statliga pensionsförsäkrings- och olycksfallsförsäkringsväsendet samt för postsparbanken.

I stort sett skulle visserligen placeringen av postcheckmedlen följa de i fråga om sparbanksmedlen tillämpade allmänna grunder beträffande de säkerheter, mot vilka penningar kunna utlånas, de bankinrättningar, i vilka dylika medel kunna insättas o. s. v. Med hänsyn till de ifrågavarande medlens olika natur torde emellertid också placeringen av medlen bliva rätt olika. Under det att sparmedlen naturligtvis till huvudsaklig del kunna placeras i värdehandlingar löpande med lång förfallotid, torde större delen av postcheckmedlen bära placeras så, att de, vid behov, äro relativt

lätt tillgängliga. Ehuru det icke kan betvivlas, att styrelsen för postsparbanken, sådan densamma nu är sammansatt, skulle vid placering av de olika medlen taga hänsyn till dessas olika art, synas mig emellertid postsparbanken och postcheckrörelsen vara så skilda verksamhetsgrenar, att icke heller den institution, som handhar medelsplaceringen, bör vara gemensam.

Med postsparbanken såsom en självständig institution skulle också placeringen av postcheckmedlen genom postsparbankens försorg, rent administrativt sett, medföra avsevärda olägenheter. Då postcheckrörelsen är en postal rörelsegren, skulle postverket gentemot allmänheten, liksom beträffande andra rörelsegrenar, ansvara för de åt postverket anförtrödda medlen. Det torde också ankomma på generalpoststyrelsen, att för varje särskilt fall avgöra, vilka medel som skola placeras, och vilka medel, som anses böra stå till postverkets omedelbara disposition. En anordning, varigenom förstnämnda medel skulle överlämnas till annan institution för förvaltning, skulle otvivelaktigt medföra onödig omgång och jämväl i andra avseenden visa sig mindre ändamålsenlig.

Om, på sätt majoriteten av de sakkunniga föreslagit, postsparbanken skulle ingå i postverket såsom en byrå i generalpoststyrelsen, skulle nu framförda skäl mot en gemensam medelsplacering till viss del bortfalla. Skulle därför i andra hänseenden vägande skäl kunna åvägabringas för en förening av postcheckrörelsen med postsparbanken, torde hinder icke föreligga, att en och samma myndighet eller institution handhar placeringen av medel, som härröra från postsparbanksverksamheten och från postcheckrörelsen.

Möjligheten att utan olägenhet överlåta bestyret med placeringen av postsparbanks- och postcheckmedlen till en och samma myndighet eller institution kan däremot icke, enligt min mening, i och för sig anföras som ett skäl för en sammanslagning av dessa rörelsegrenar. Fördelen skulle väl då vara, att en besparing i kostnaderna skulle kunna åvägabringas i fråga om de arvoden, som skulle utgå till de fullmäktige, vilka skulle avgöra frågor om medelsplaceringen. Denna besparing — ett eller annat tusental kronor — synes mig emellertid vara av ringa betydelse vid jämförelse med de svåra olägenheter en förening av postsparbanken och postcheckrörelsen enligt min mening otvivelaktigt skulle medföra.

Postsparbanken skall, enligt de sakkunnigas förslag, hava till uppgift att arbeta för främjande av sparsamhet bland folket och att i sådant syfte under statens garanti mottaga och förränta penningar samt genom räntas läggande till kapitalet ytterligare öka insättarnas behållning ävensom att

i stadgad ordning tillhandahålla dem inestående medel. Sparbanksrörelsen skulle även omfatta skolsparkasseverksamhet.

Redan av vad de sakkunniga sålunda angivit vara postsparbankens ändamål, torde framgå den skillnad, som faktiskt förefinnes och måste förefinnas mellan postsparbanksverksamheten och postcheckrörelsen: å ena sidan en på bredaste grundval lagd sparverksamhet, i vilken man, i syfte att redan från början söka fostra folket till sparsamhet, vill indraga om möjligt samtliga skolbarn i riket, och å andra sidan en moderniserad form för postverkets medverkan i betalningsrörelsen.

På sätt framgår av majoritetens motivering för sammanslagning till en gemensam byrå av postsparbanken och postcheckrörelsen samt av förslaget till Kungl. Förordning i ärendet vore det icke avsett, att varje delägare i postsparbanken skulle i denna sin egenskap jämväl innehava postcheckkonto, d. v. s. att dessa rörelsegrenar i realiteten skulle komma att sammanslås till en enda rörelsegren. Det är under sådana förhållanden svårt att förstå vad majoriteten tänkt sig såsom det gemensamma för de båda rörelsegrenarna. Majoriteten har ansett lämpligt »att, om postsparbanken införlivas med postverket och postcheckrörelse anordnas, dessa båda rörelser sammanföras under en gemensam ledning, *detta dock givetvis med den inskränkning, som måste bli en följd av skild bokföring*» (sid. 70). Det förhåller sig emellertid så, att det väsentliga arbetet i såväl sparbanksverksamheten som postcheckrörelsen just är bokföringen. Någon gemensamhet i detta hänseende förefinnes icke. Enligt majoritetens förslag skulle sparbanksrörelsen, liksom hittills varit fallet, vara centraliserad till ett huvudkontor i Stockholm, under det att bokföringsarbetet i postcheckrörelsen skulle fördelas på 13 postkontor i landsorten, varjämte den föreslagna bankbyrån i generalpoststyrelsen anses kunna åtaga sig förandet av postcheckkonton för kontoinnehavare i Stockholm och angränsande län.

Bokföringsarbetet, vilket måste bli väsentligen olika för dessa två verksamhetsgrenar, har sålunda intet gemensamt. Då vidare allt det övriga arbete (medelsredovisning, skriftväxling, upplysningsverksamhet o. s. v.), som dessa rörelsegrenar föranleda, givetvis måste utföras av härför lämpad personal, vilken organisationsform som än väljes, synes mig majoritetens uppfattning av fördelarna av en sammanslagning vara mycket löst grundade.

Av den motivering majoriteten framlagt för sammanslagningen synes också framgå, att sambandet mellan dessa rörelsegrenar skulle inskränka sig till en gemensam byrå i generalpoststyrelsen, men då, såsom jag nyss framhållit, de olika uppgifterna självfallet måste skötas av en efter arbetets beskaffenhet såväl kvantitativt som kvalitativt väl avvägd personal, torde

gemensamheten komma att inskränka sig till byråchefens person. Härmed äro vi inne på frågan om postcheckrörelsens organisation, sådan majoriteten av de sakkunniga tänkt sig densamma och sådan postcheckkommitterade efter prövning av alla på denna fråga inverkande omständigheter ansett den böra vara.

I fråga om lämpligheten att inom en gemensam byrå förena postsparbanken och postcheckrörelsen utgår majoriteten från den förutsättningen »att det arbete, som postcheckrörelsen skulle komma att förorsaka postverkets centralförvaltning — om man möjligen undantager första rörelseåret, då givetvis vissa organisationsfrågor kunna vålla ledningen något ökat arbete — icke skulle bliva av sådan omfattning, att förhållandena krävde en så stark och dyrbar organisation, som en särskild byrå». Postcheckrörelsens ledning skulle således, enligt majoritetens mening, lämpligen kunna handhavas av den byråchef, som skulle utöva tillsynen över sparbanksverksamheten.

Postcheckrörelsen kan, lika litet som postsparbanken, anses vara av den beskaffenhet, att densamma, väl igångsatt, så att säga går av sig själv.

Sparverksamheten är av ett utomordentligt stort, såväl allmänt ekonomiskt som privatekonomiskt intresse. Denna sanning kan icke av någon bestridas. Då så är förhållandet, kunde det tänkas, att sparverksamheten, väl igångsatt, skulle sköta sig själv, utan något som helst initiativ från postsparbankens ledning och att man kunde åtnöjas med att bokföra de belopp, som folket i eget välförstått intresse skulle överlämna till postsparbanken.

En nu snart 40-årig erfarenhet av postsparbanken jävar fullkomligt ett sådant antagande. Lika väl som under de första åren av postsparbankens verksamhet kräves allt fortfarande av postsparbankens ledning talrika initiativ för att hos allmänheten stimulera intresset för bankens uppgifter. I nu föreliggande betänkande föreslå jämväl de sakkunniga ytterligare åtgärder i sådant hänseende, varjämte på flera ställen i motiveeringen betonas vikten av att sparbanken står under en duglig och initiativrik ledning.

Postcheckrörelsen är liksom postsparbanken av mycket stor ekonomisk betydelse såväl för det allmänna som för den enskilde. Den betydelse, postcheckrörelsen tillmätas i de länder, där rörelsen nu är införd, torde väl framgå av de siffror, som angiva postcheckrörelsens omfattning i Schweiz, ett land, som av de länder, i vilka postcheckrörelse sedan längre tid finnes införd, i folkmängdshänseende är mest jämförligt med vårt land. Postcheckrörelsen räknar där för närvarande över 40,000 deltagare med en

omsättning under föregående år av 20 milliarder francs. Vid samma års slut utgjorde kontoinnehavarnas behållning över 140 miljoner francs. I Frankrike, Italien och Tyskland är även omsättningen i postcheckrörelsen ofantlig. I sistnämnda land uppgår antalet kontoinnehavare för närvarande till över 700,000 och omsättningen beräknas för innevarande år komma att närma sig 1,000 milliarder mark.

Nu anförda siffror ådagalägga den betydelse i ekonomiskt hänseende, postcheckrörelsen äger i främmande länder. De utomordentligt goda resultat, som där vunnits i denna rörelse, hava icke givit sig själva, de äro tvärtom frukten av ett planmässigt lett arbete under en upplyst och initiativkraftig ledning. Trots den storslagna utveckling, postcheckrörelsen ernått i dessa länder, arbetas fortfarande med stor energi och planmässighet på allt större anslutning till rörelsen. Icke ens i dessa länder kan sålunda en särskild, vaken och intresserad ledning undvaras.

Om man önskar postcheckrörelsen i vårt land en god utveckling — vilket även majoriteten förklarar sig göra — måste rörelsen redan från början givas en sådan ledning, att rörelsens utvecklingsmöjligheter bliva väl tillvaratagna. För postcheckrörelsen är detta desto viktigare som denna rörelse är för vårt land ny och de fördelar, vilka rörelsen, rationellt ledd, kan bereda såväl det allmänna som den enskilde, ännu icke äro på långt när så erkända som fördelarna av sparsamhetsidéns allt vidare utbredning.

Här uppställer sig då frågan, huruvida majoritetens organisationsförslag kan anses tillförsäkra postcheckrörelsen en sådan ledning. Enligt min mening måste denna fråga besvaras nekande.

Postsparbanken har redan nu bortåt 700,000 delägare. Med det förslag de sakkunniga här ovan framlagt i fråga om anordnande av skolsparkasseverksamhet och under förutsättning, att de däri uttalade förhoppningarna skola komma att infrias, skulle antalet delägare inom några få år komma att uppgå till en miljon personer. I framtiden skulle större delen av vårt lands befolkning vara delägare i banken. Postsparbanken har redan nu såsom organ eller filialkontor rikets 3,600 postanstalter och ett betydande antal lantbrevbärare. Härtill skulle komma såsom bankens organ en stor del av landets lärarkår — säkerligen några tusental nya förmedlare av sparverksamheten eller organ för denna. Den högsta ledningen av en dylik organisation, vilken för vårt lands förhållanden väl måste anses ofantlig, skulle utövas av en byråchef inom generalpoststyrelsen, en tjänsteman, som, enligt majoritetens mening, dock skulle hava förmåga och krafter till övers ej mindre att förbereda utvidgningar av

postsparbankens verksamhetsområde — exempelvis genom befrämjande av idén om intressekontor i anslutning till postsparbanken — än även att i vårt land införa och verka för postcheckrörelsen, en för vårt land ny verksamhet, som, enligt sakens natur och efter vad alla exempel från utlandet giva vid handen, för sin utveckling är beroende av ett oavlåtligt och intresserat arbete från ledningens sida. Om man vill tillförsäkra såväl postsparbanken som postcheckrörelsen en lyckosam utveckling skulle det, enligt min mening, vara ett betänkligt steg att på något sätt förena dessa rörelsegrenar.

Gentemot majoriteten, som är »fullt övertygad om att postsparbanks- och postcheckärendena utan olägenhet för någondera rörelsegrenen kunna handläggas å en och samma byrå i generalpoststyrelsen» hyser jag sålunda den bestämda uppfattningen, att ett sammanförande under en och samma byråchefs ledning av dessa till sitt syfte, sin organisation och sina arbetsmetoder vitt skilda rörelsegrenar skulle vara båda till synnerlig skada.

I sammanhang med uttalandet angående obehövligheten av en särskild byrå inom generalpoststyrelsen för postcheckärendenas handläggning anförde sakkunnigas flertal följande: »Det förefaller också som om kommitterade själva insett, att framför allt byråchefen och sekreteraren icke skulle få tillräckligt arbete å byrån. Dessa tjänstemän skulle nämligen, enligt kommitterades mening, komma att tillbringa en stor del av sin tid på resor.»

Vad kommitterade i detta avseende yttrat återfinnes å sid 90 och 91 i kommittéutlåtandet. På tal om byråchefens tjänsteåligganden anför här kommittén bl. a.:

»I fråga om postverkets organ för postcheckrörelsens handhavande — checkbyrån i generalpoststyrelsen, postcheckkontoren och i sin mån även de lokala postanstalterna — ävensom i fråga om postcheckrörelsens verksamhetsområde i övrigt skulle byråchefen, i förekommande fall genom ofta återkommande iakttagelser å ort och ställe, på det noggrannaste övervaka, att för postverkets del alla nödiga åtgärder vidtoges för att tillförsäkra postcheckrörelsen och dess kundkrets de största fördelar av rörelsen.»

I samband med angivande av de göromål, som enligt kommitterades åsikt borde åligga sekreteraren säger kommittén: »Slutligen torde sekreteraren även komma att, liksom byråchefen, genom resor i skilda delar av landet göra iakttagelser beträffande postchecktjänstens utförande och dess förhållande till kontoinnehavarna och allmänheten.»

Vad kommitterade anført i fråga om byråchefens och sekreterarens skyldighet att övervaka postcheckrörelsens olika organ torde jämföras med vad Kungl. Maj:t i § 18 av instruktionen för generalpoststyrelsen av den

30 juni 1920 ålagt generalpoststyrelsen: »För utövande av den inspekterande myndighet, som tillkommer styrelsen i förhållande till underlydande myndigheter, böra generaldirektören och byråcheferna, de senare med generaldirektörens för varje särskild gång lämnade tillstånd, tid efter annan företaga inspektionsresor för att tillse, att meddelade föreskrifter efterlevas samt att likformighet och samarbete äga rum mellan underlydande vid fullgörandet av deras åligganden, ävensom för att eljest undersöka förhållanden, som för postverket äro av vikt.

Uppdrag att verkställa eller biträda vid inspektion eller att företaga tjänsteresa kan av generaldirektören eller styrelsen meddelas annan tjänsteman än ovan nämnts.»

Då det ansetts erforderligt att generaldirektören, byråchef eller, på särskilt uppdrag, annan tjänsteman hos styrelsen tid efter annan företager inspektionsresor för de i instruktionen angivna ändamål, förefaller det mig helt naturligt, att samma skyldighet skall åligga byråchefen för postcheck-ärenden och, i förekommande fall, sekreteraren å byrån, desto mer som postcheckrörelsen är en ny verksamhetsgren och som sådan i hög grad beroende av ledningens personliga ingripande och särskilda intresse.

Det är svårt att förstå, huru postcheckkommitténs i detta hänseende gjorda uttalanden, vilka synas stå i fullkomlig överensstämmelse såväl med kravet på en i god mening affärsmässig skötsel av postcheckrörelsen som ock med Kungl. Maj:ts instruktion för generalpoststyrelsen, kunnat giva anledning till majoritetens ovan återgivna, säregna yttrande.

Vad i övrigt angår den av postcheckkommittén framlagda organisationsplan för postcheckrörelsen, vilken plan är föremål för en del uttalanden från majoritetens av de sakkunniga sida, tillåter jag mig anföra följande.

Sedan kommittén under sina utredningar i ärendet kommit till det resultatet, att postcheckrörelse bör införas i vårt land, framlägger kommittén en översikt över det sannolika ekonomiska resultatet av rörelsen. En beräkning i sådant hänseende med större krav på tillförlitlighet är självfallet omöjlig att verkställa. För att emellertid äga någon grund att bygga på, utgingo kommitterade från ett antal kontoinnehavare av 5,000, ett antal, som med kännedom om rörelsens utveckling i med Sverige jämförliga länder och med hänsyn till speciellt svenska förhållanden, ansågs kunna erhållas rätt snart efter rörelsens införande. Med ledning av från utländska postchecks system kända siffror beräknades det antal transaktioner (in- och utbetalningar, gireringar o. s. v.), som sannolikt skulle komma att verkställas å varje konto samt vidare det belopp, som kunde antagas

komma att innestå i rörelsen och givas en räntebärande placering. Med de sålunda erhållna siffrorna såsom grund beräknades härefter rörelsens inkomster och utgifter och dessa ansågos, under den angivna förutsättningen av 5,000 kontoinnehavare, komma att belöpa sig till resp. 658,000 och 565,000 kronor, varvid sålunda ett överskott av omkring 93,000 kronor skulle erhållas av rörelsen.

I fråga om den största utgiftsposten, nämligen personalkostnaderna, må framhållas, att enligt kommitténs mening (sid. 88 och 92) den övervägande delen av personalen skulle anställas allenast successivt och i mån av rörelsens utveckling. Med beräkning av 5,000 kontoinnehavare, fördelade å de kommitterade föreslagna fyra postcheckkontor, skulle för utförandet av det postcheckkontoren åliggande arbetet erfordras sammanlagt 63 tjänstemän.

Då från visst håll gjorts gällande, att postcheckrörelsens införande skulle innebära en omedelbar ökning av postverkets personal med över 60 tjänstemän och kanske rent av utgöra begynnelsen till ett nytt ämbetsverk, så har kommitterades förslag givits en av kommittén icke avsedd tolkning. På sätt nyss framhållits, har kommittén flera gånger uttryckligen sagt ifrån, att personalen skulle anställas allenast i mån av behov samt att det, likasom i fråga om de egentliga postanstalterna, borde ankomma⁸ på överordnad myndighet, att jämväl beträffande postcheckkontoren övervaka, att antalet tjänstemän blir lämpligt avvägt.

I fråga om den för bokföringsarbetet erforderliga personal har de sakkunnigas majoritet funnit, att för detta ändamål icke skulle behövas mer än högst 20 tjänstemannabefattningar. Ehuru majoriteten icke på något sätt angivit, av vilken anledning man stannat just vid denna siffra, har jag icke skäl betvivla riktigheten av dess kalkyler. Allt beror på det antal kontoinnehavare och den omsättning, på vilken man grundar sin beräkning. Skulle majoriteten däremot hava räknat med samma förutsättningar som postcheckkommittén — vilket förefaller sannolikt, enär majoriteten på sätt i det följande skall visas, i fråga om utgifterna ställt upp sina egna beräkningar till jämförelse med kommitterades — torde beräkningen rörande personalbehovet icke vara tillförlitlig. Med 5,000 kontoinnehavare och 20 tjänstemän skulle på varje tjänsteman komma 250 konton. Det förhåller sig utan tvivel så, att från rörelsens början huvudsakligen personer och firmor med större betalningsrörelse — såsom s. k. postförskottsfirmor, försäkringsbolag och bokförlag, vilka redan nu i stor utsträckning anlita postverket såsom förmedlare av betalningar — skaffa sig konto hos postverket, enär i deras verksamhet portoavgifterna äro av

förhållandevis större betydelse än för personer och firmor med mindre betalningsrörelse, vilka i regel senare inse fördelen av att skaffa sig postcheckkonto. Även av andra skäl måste man räkna med, att personalbehovet är relativt större från rörelsens början än under ett senare skede. I länder med postcheckrörelse är förhållandet mellan tjänstemännens och kontoinnehavarnas antal rätt växlande, såväl vid jämförelse mellan ett år och ett annat inom samma land som vid jämförelse mellan olika länder. Enligt vad jag kunnat finna, har man ingenstädes räknat med, i medeltal, mindre än 50 konton för varje tjänsteman och icke heller mera än 100 konton för varje tjänsteman. Då postcheckkommittén ansett ett 60-tal befattningshavare erforderliga för det bokföringsarbete, som föranledes av 5,000 kontoinnehavare, skulle på varje tjänsteman komma omkring 80 konton. Det förefaller osannolikt, att man — därest beräkningen av antalet transaktioner å varje konto visar sig något så när riktig — kan hoppas på, att en tjänsteman i Sverige redan från rörelsens början skall kunna utföra omkring tre gånger så mycket arbete, som enligt ett approximativt medeltal kan utföras av en liknande tjänsteman i utlandet, där dock kontoinnehavarnas stora antal möjliggör en långt gående specialisering av arbetet och, såsom följd därav, ett synnerligen rationellt utnyttjande av arbetskraften.

Utgifterna för postcheckrörelsen komma, därest kostnaderna, såsom av de kommitterade föreslagits, anpassas efter rörelsens utveckling, liksom ock inkomsterna att i stort sett stå i förhållande till anslutningen till rörelsen, även om det, såsom nyss påvisats, icke kan undvikas, att kostnaderna för rörelsen från början bliva förhållandevis större än sedan rörelsen vunnit större omfattning. Räknar man med mindre anslutning, måste man självfallet räkna med mindre omkostnader och även med mindre vinst.

Beträffande omkostnaderna för rörelsen uttalar majoriteten, att »därest postcheckrörelse ordnas på sätt, postsparbankssakkunniga här ovan föreslagit, torde postverkets omkostnader för rörelsen kunna begränsas till högst 200,000 kronor om året i stället för, såsom av postcheckkommittén beräknats, 565,000 kronor».

Här har majoriteten ställt sin egen beräknade omkostnadssumma gentemot den av kommitterade beräknade. Det kan sålunda icke råda någon som helst tvekan därom, att majoriteten vid sina kalkyler utgått från samma förutsättningar som kommittén, d. v. s. 5,000 kontoinnehavare och 658,000 kronor i inkomster. Medan kommitterade ansett sig icke kunna påräkna högre vinst än omkring 93,000 kronor, — d. v. s. 14 % på bruttoinkomsten — blir vinsten med tillämpning av majoritetens kalkyler

458,000 kronor, eller 70 % på bruttoinkomsten, ett resultat, som måste anses utomordentligt gott.

Det torde ligga i öppen dag, att majoritetens uttalanden i fråga om såväl den för postcheckrörelsen erforderliga personal som ock i allmänhet om kostnaderna för rörelsen äro grundade på så ytterligt lösa beräkningar, att dessa uttalanden icke kunna tillmätas någon som helst betydelse vid bedömandet av frågan om formen för rörelsens införande i vårt land.

Beträffande postcheckkommitténs förslag i fråga om de kontor, vid vilka kontoinnehavarnas räkningar skulle föras, vilket förslag jämväl är föremål för vissa uttalanden från majoritetens sida, tillåter jag mig anföra följande:

På sätt kommitterade anført, kan det av postcheckrörelsen föranledda bokföringsarbetet tänkas antingen centraliserat till ett enda kontor eller ock fördelat på flera olika kontor. Då det för ett rationellt ordnande av detta arbete är av vikt, att varje kontor har att bearbeta största möjliga antal räkningar, skulle det, om endast denna synpunkt kunde anses vara utslagsgivande, utan tvivel vara förmånligt att centralisera bokföringsarbetet till ett enda kontor. Med hänsyn emellertid till vårt lands stora ytinnehåll och befolkningsförhållanden skulle en sådan anordning ur allmänhetens och särskilt kontoinnehavarnas synpunkt vara otillfredsställande och säkerligen medföra en långt mindre anslutning till rörelsen än vad fallet skulle bli, om ifrågavarande räkningar fördes vid flera kontor.

En långt gående decentralisering skulle å andra sidan kunna medföra den olägenheten, att varje dylikt kontor finge endast ett fåtal konton att föra, varigenom ett rationellt ordnande av arbetet skulle försvåras eller omöjliggöras och det ekonomiska utbytet av rörelsen bli mindre gott. Postcheckkommitterade uttalade sig därför för inrättandet av ett mindre antal kontor, vilket antal i mån av rörelsens tillväxt skulle ökas. Då rörelsen därjämte vore för Sverige ny och med anledning härav alltför omfattande åtgärder icke borde från början vidtagas, ansågo kommitterade, att antalet kontor kunde från rörelsens början begränsas till fyra. Enligt förslaget skulle dylika kontor inrättas i de tre största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö samt, för kontoinnehavare i norra delen av landet, i Sundsvall.

Postanstalterna hava redan nu att taga befattning med göromål av synnerligen mångskiftande art, vilka ställa stora krav på postfunktionärernas färdighet, ordningssinne och omdöme. Vilken organisationsform som än väljes, kommer det stora flertalet in- och utbetalningar i postcheckrörelsen att förmedlas av postanstalterna. Postcheckrörelsens införande

kommer sålunda att redan av denna anledning göra postanstalternas arbete än mera mångskiftande. Enligt kommitterades mening kunde det därför icke lämpligen sättas i fråga att ytterligare öka postanstalternas arbete och ansvar genom att ålägga dem jämväl det av postcheckrörelsen föranledda bokföringsarbetet. Rent tekniskt sett lär det icke heller kunna bestridas, att större effektivitet i arbetet ernås genom specialisering, där sådan är möjlig att åvägabringa.

Av nu nämnda skäl ansågo sig kommitterade böra utgå ifrån att kontoinnehavarnas räkningar skulle föras av särskild personal, vilken skulle uteslutande ägna sig åt detta arbete samt att jämväl ledningen av arbetet skulle utövas av tjänstemän, vilka icke skulle vara bundna av övriga postanstalterna åliggande göromål. Sistnämnda anordning ansågs desto mera önskvärd som dessa tjänstemän, var å sin ort, skulle verka för rörelsens utbredning och därför borde beredas en förhållandevis självständig ställning. I anslutning härtill uttalade sig kommitterade för bokföringsarbetets förläggande till särskilda kontor — postcheckkontor — vilka, liksom postkontoren i allmänhet, skulle förestås av postmästare.

Den organisation av postcheckrörelsen, kommitterade föreslagit, torde fortfarande kunna anses vara den för normala ekonomiska förhållanden lämpligaste. Enligt min åsikt skulle densamma även vara ägnad att tillförsäkra postverket ett gott ekonomiskt utbyte av rörelsen. Därest postcheckrörelse nu skulle införas — och synnerligen vägande skäl synas mig tala härför — torde dock, med hänsyn till rådande depression inom det ekonomiska livet, vissa jämkningar i kommitterades förslag utan olägenhet kunna göras.

Med allt beaktande av angelägenheten därav, att bokföringsarbetet utföres av särskild personal, torde de av kommitterade föreslagna postcheckkontoren till en början kunna inordnas under postkontoren å resp. platser såsom särskilda bokföringsavdelningar, vilka lämpligen kunde förestås av kontrollörer. En sådan anordning skulle under nuvarande förhållanden vara särskilt ändamålsenlig, enär behovet av övervakande personal vid postkontoren på grund av nedgången i posttrafiken minskats och det för postcheckkontoren erforderliga antalet kontrollörstjänster därför skulle kunna disponeras från postverkets lokalförvaltningar. Likaså torde av samma anledning ett antal tjänstemän av andra grader kunna tagas i anspråk för postcheckrörelsen utan anställande av ny personal. Härtill kommer, att den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av arbetet i postsparbanken sannolikt skulle göra vissa tjänstemän hos postsparbanken övertaliga. Därest så blir fallet, torde den övertaliga personalen, på sätt de sakkunniga i det

föregående framhållit, med svårighet kunna beredas anställning i postverket med mindre postverkets verksamhetsområde utvidgas.

Det kan sålunda antagas, att postcheckrörelse nu skulle kunna införas utan att, beträffande lokalförvaltningarna, postverkets personal av denna anledning skulle behöva ökas. Såvitt nu kan bedömas torde icke heller inrättandet av en särskild byrå i generalpoststyrelsen för handläggning av ärenden rörande postcheckrörelsen för närvarande påkalla nya ordinarie tjänstemannabefattningar. Den byråchefstjänst, som enligt min mening bör inrättas, kunde tillsvidare tillsättas allenast på förordnande.

Det torde i detta sammanhang icke vara påkallat att mera i detalj ingå på de jämkningar i postcheckkommitténs förslag till postcheckrörelsens organisation, vilka det ändrade tidsläget kunna göra önskvärda eller nödvändiga. Då postcheckrörelsen måste anses vara en rent postal rörelsegren, torde generalpoststyrelsen vara bäst skickad att härutinnan avgiva förslag.

Kap. VII och VIII. På grund av vad jag här ovan beträffande kap. IV och VI anfört, kan jag helt naturligt ej godkänna majoritetens av de sakkunniga yttrande och förslag i kap. VII och VIII i den form de nu föreligga, även om jag i stort sett ej har något att invända mot de förslag till förenklingar och ändringar, som framlagts i fråga om förslag till Kungl. Förordning angående postsparbanksrörelsen.

Kap. IX. Det ligger i sakens natur, att det även för de sakkunniga varit mycket svårt att någorlunda exakt ange det antal tjänstemän, som efter genomförandet av de föreslagna förenklingarna i arbetsmetoder m. m. skulle bli behöfvligt. För min del tillåter jag mig betvivla möjligheten av att kunna efter omorganisationen utföra arbetet inom postsparbanken med en arbetsstyrka, som skulle utgöra endast 27 procent av den nuvarande. Det torde helt visst komma att visa sig nödvändigt, att icke blott under övergångstiden utan även sedermera taga i anspråk en hel del extra krafter utöver det i kap. IX föreslagna antalet av 40. Jag anser därför, att man bort framgå med mera försiktighet vid de i detta kapitel skisserade beräkningarna och framförallt undvika att framhålla de 27 procent.

Kap. X. Av vad jag i det föregående uttalat torde tydligt framgå, att jag beträffande kap. X är av annan mening än majoriteten av de sakkunniga.

Julius Juhlin.
